

Pule'anga 'o Tonga

Potungāue Pa'anga

**LIPOOTI FAKATA'U
2018 – 2019**

Potungāue Pa‘anga
NUKU’ALOFA, TONGA

10 ‘o Siulai, 2020

‘Eiki Nōpele Fakafanua
Sea ‘o e Falealea

NUKU’ALOFA

‘Eiki Sea,

Fakatatau ki he konga 51(5) ‘o e Konisitūtone (fakatonutonu) 2010; ‘oku ou Faka‘apa‘apa ke fakahū atu ki he feitu‘u na ‘a e Līpooti Fakata‘u ‘a e Potungāue Pa‘anga’ ki he ta‘u fakapa‘anga 2018 - 2019.

Faka‘apa‘apa Atu,

Tevita Lavemaau
‘Eiki Minisitā ‘o e Potungāue Pa‘anga

TEPILE FAKAHOKOHOKO

<i>LISI 'O E NGA AHI FAKANOUNOU</i>	5
<i>TALAMU'AKI 'A E MINISITĀ</i>	6
<i>PŌPŌAKI MEI HE PULE NGĀUE</i>	7
<i>VAKAI FAKALUKUFUA</i>	9
<i>TAUMU 'A NGĀUE 'A E POTUNGĀUE'</i>	10
<i>KAU NGĀUE</i>	11
<i>OLA E NGA AHI FAKAHOKO NGĀUE (PMS)</i>	12
<i>KO E OLA FAKAPA'ANGA 'O E POTUNGĀUE</i>	13
1. FAKAMATALA KONGA LALAHĪ 'O E PALANI POTUNGĀUE	15
1.1 <i>PUIPUITU 'A</i>	15
1.2 <i>TAUMU 'A NGĀUE 'A E POTUNGĀUE</i>	15
1.3 <i>KAVEINGA NGĀUE 'A E POTUNGĀUE</i>	16
1.4 <i>NGA AHI FATONGIA TEFITO</i>	16
1.5 <i>NGA AHI KUPU FEKAU 'AKI</i>	17
1.6 <i>TU 'UTU 'UNI MO HONO FATONGIA</i>	18
1.7 <i>NGA AHI LAO</i>	18
1.8 <i>FA 'UNGA 'O E POTUNGĀUE</i>	19
1.9 <i>OLA/ME'AFUA HONO PULE 'I E NGA AHI NGĀUE 'A E POTUNGĀUE</i>	21
2. FAKAHOKO NGĀUE	26
2.1 <i>TOKANGAEKINA 'O E KAU NGĀUE</i>	26
2.1.1 <i>Fokotu'u tu'u 'o e Kau Ngāue 'o Fakatatau ki he Tokolahi 'i he Ngaahi Va'a 'i he 'aho 30 'o Sune 2019</i>	26
2.1.2 <i>Tupu Tokolahi 'a e Kau Ngāue 'i he Ngaahi Va'a 'i he 'aho 30 'o Sune 2019</i>	28
2.1.3 <i>Kau Ngāue mo e vahevahe fakakulupu ki he Tangata mo Fefine</i>	29
2.1.4 <i>Kau Ngāue mo e kulupu 'o e ta'u motu'a</i>	31
2.1.5 <i>Kau Ngāue' mo e Tu'unga Fakaako'</i>	33
2.2 <i>FAKAHŪ 'A E KAU NGĀUE FO 'OU LOLOTONGA E TA 'U FAKAPA'ANGA 2018/19</i>	35
2.2.1 <i>Fokotu'u Fo'ou ki he Lakanga 'a e Potungāue Pa'anga lolotonga 'o e Tau Fakapa'anga 2018/19</i>	35
2.2.2 <i>Kau Ngāue 'a e Potungāue' na'e hiki hake ki he lakanga ma'olunga lolotonga e Ta'u Fakapa'anga 2018/19</i>	35
2.2.3 <i>Kau Ngāue ne nau Mavahe/Mālōlō/Hū kitu'a mei he Potungāue Pa'anga Lolotonga 'e Ta'u Fakapa'anga 2018/19</i>	36
2.2.4 <i>Kau Ngāue Lau'aho 'o e Potungāue Pa'anga 'i he Ta'u Fakapa'anga 2018/19</i>	37
2.3 <i>FAKALAKALAKA 'I E TAUKEI 'O E KAU NGĀUE 'O E POTUNGĀUE' LOLOTONGA E TA 'U FAKAPA'ANGA 2018/19</i>	38

3. TOKANGAEKINA E NGA AHI OLA 'O E FAKAHOKO FATONGIA'	47
<i>POLOKALAMA 1: PULE'I FAKATAKI MO FAKALELE E NGĀUE</i>	47
<i>POLOKALAMA 2: NGA AHI NGĀUE FAKAPA 'ANGA</i>	49
<i>POLOKALAMA 3: VA 'A KI HE PATISETI MO E PALANI NGĀUE (BCPD), VA 'A KI HE 'EKONŌMIKA MO E FALE'I FAKAPA 'ANGA (EFPD) MO E VA 'A POLŌSEKIMO E PULE'I 'O E NGA AHI TOKONI (PAMD)</i>	50
<i>POLOKALAMA 4: NGA AHI TOKONI FAKAPA 'ANGA 'A E PULE'ANGA (GGF)</i>	51
<i>POLOKALAMA 5: NGA AHI NŌ 'A E PULE'ANGA</i>	52
3.1 PULE'I E FAKAHOKO NGĀUE	52
3.2 NGA AHI OLA FAKA-VA 'A FAKATATAU KI HE NGA AHI PALANI NGĀUE FAKATA 'U	54
3.2.2 Polokalama 2: Va 'a Fakahoko Ngaahi Ngāue Fakapa 'anga (TD).....	64
3.2.3 Polokalama 3: PATISETI, 'EKONŌMIKA MO E NGA AHI TOKONI.....	70
4. PULE'I 'O E FAKAMATALA PA'ANGA'	78
4.1 FAKAMATALA FATONGIA	78
4.2 FAKAMATALA KI HE PA'ANGA HŪ MAI MO E PA'ANGA HŪ ATU	79
4.3 FAKAMATALA 'O E FAKAHOA 'A E 'ESITIMETI FAKAANGAANGA MO E PA'ANGA KUO 'OSI HŪ ATU	80
4.4 NOUTI KI HE FAKAMATALA PA'ANGA	81
4.4.1 Ngaahi Tu'utu'uni Ngāue Fakatautohi.....	81
4.4.2 Patiseti 'o e Ngaahi Pa'anga kuo Fakahū atu ki he Ngaahi Ngāue 'a e Pule'anga..	81
4.4.3 Pa'anga Tokoni ki he Patiseti.....	82
4.4.4 Fakamatala Fakafehoanaki 'o e Mahu'inga Patiseti mo e Mahu'inga Totonu.....	83
4.4.5 Ngaahi Koloa Naunau, Mīsini mo e Me'angāue.....	84
5. FAKAMĀ'OPO'OPO	85

LISI 'O E NGAahi FAKANOUNOU

ADB	Pangikē Fakalalakaka 'a 'Ēsia
AMP	Palani Ngāue Fakata'u
BCPD	Va'a Patiseti mo e Palani Ngāue
BSFE	Tu'utu'uni Ngāue 'a e Patiseti mo hono Fakapa'anga
CEO	Pule Lahi
CoA	Ngaahi fika 'Akauni
CP	Palani Ngāue
CSD	Va'a Fakahoko Ngāue
CSDR.MS	Sisitemi 'a e Kominueli ki hono Lēkooti 'a e Ngaahi Mo'ua
DCEO	Tokoni Pule Ngāue
EFPD	Va'a 'Ekonōmika mo e Fale'i Fakapa'anga
FFD	Va'a Palani ki he Ngāue Fakapa'anga
FS	Tafa'aki 'o e Pa'anga
GDL	Nō Langa Fakalalakaka 'a e Pule'anga
GFS	Setisitika Fakapa'anga 'a e Pule'anga
GGF	Ngaahi Tokoni Fakapa'anga 'a e Pule'anga
GPA	Ngaahi Fiema'u Vivili 'a e Pule'anga
HoD	Kau Taki Ngāue
IAD	Va'a 'Ātita Fakaloto'i Potungāue
ICTD	Va'a Ma'u'anga Fakamatala, Fetu'utaki mo e Tekinolosia
IFMIS	Sisitemi Pule'i 'o e Ngaahi Fakamatala Fakapa'anga
IPSAS	Tu'unga Fakavaha'a Pule'anga 'o e Fakamatala Pa'anga
JD	Fakamatala Ngāue
KPIs	Ngaahi Me'afua Tefito
LSSS	Tafa'aki Fokotu'u tu'u Ngāue
MDAs	Ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga
M&E	Siofi & Vakai'i
MOF	Potungāue Pa'anga
MINOFA	Potungāue ki Muli
OCEO	'Ōfisi 'a e Pule Ngāue
OoM	'Ōfisi 'a e Minisitā
OPSC	'Ōfisi 'a e Komisoni ki he Kau Ngāue Fakapule'anga
PAMD	Va'a Polōseki mo e Pule'i 'a e ngaahi tokoni
PD	Va'a Pule'i e Fakatau Koloa mo e Ngāue Tokoni
PEARL	Polokalama ki hono teuteu'i 'e fānau tokamu'a 'a e pasifiki ki he 'ako
PFM	Pule'i 'a e Ngaahi Me'a Fakapa'anga
PFS	Tafa'aki Tokangaekina 'a e Fakahoko Ngāue
PMO	'Ōfisi 'o e Palēmia
RRP	Palani Fakaakeake
SDGs	Ngaahi Taumu'a Fakalalakaka Tu'uloa
SGGB	Fale Faka-Pule'anga ko St George
SOPs	Ngaahi Founa Ngāue
TSDF II	Fa'unga Palani Langa Fakalalakaka 'a Tonga

TALAMU'AKI 'A E MINISITĀ

'I he ta'u fakapa'anga 2018/2019, na'e 'i ai 'a e ngaahi pole 'i he hala-fononga' 'o ne uesia 'a e fakahoko fatongia 'a e Potungāue Pa'anga'. Ka neongo ia', na'e fakakakato lelei kotoa pe 'e ngaahi ngafa fatongia 'a e Potungāue' ki he taumu'a ko e "Fakaakeake mo Matu'uaki e ngaahi Faingata'a"

Na'e hokohoko lelei ai pē 'e takimu'a 'a e Potungāue' 'i he ngaahi polokalama fakaakeake ki he uesia lahi ne fakahoko 'e

he Saikolone faka-talopiki ko KITA. Neongo na'e lahi e ngaahi fakafe'ātungia' 'i hono fakahoko e ngaahi fatongia e Potungāue', ka na'e malava pe ke fakahoko lelei mo hono fakakakato e ngaahi polokalama fakaakeake ko eni'. 'I he taimi tatau, na'e hokohoko atu ai pe 'a e tulikaki e ngaahi fatongia 'o e Potungāue' ke a'usia e taumu'a fisifisimu'a 'o e Fonua' Fa'unga Palani Langa Fakalalakaka 'a Tonga (TSDF II) "Ke Paotolo'aki 'a e Fakalalakaka ke Fakalekesi e Mo'ui ki he Taha Kotoa".

Ko e Līpooti Fakata'u ko 'eni', 'oku ne fakahā 'a e ngaahi ola 'o e ngaahi ngāue kuo 'osi fokotu'utu'u ki he ngaahi Polokalama mo e Va'a takitaha. 'Oku kau fakataha ki ai mo e ngaahi fiema'u fakangāue ke to e lelei ange 'a e fakahoko fatongia ki he kaha'u' koe'uhī, ke toe lelei ange hono fakahoko 'a e ngaahi ngafa ngāue'. Pea ke tulifua ki he 'amanaki 'a e kakai e fonua ki hono fale'i faka-'ekonōmika mo e faka-pa'anga'.

'Oku ou ngāue'aki 'a e faingamālie ko 'eni', ke fakamālo'ia e kakai 'o e fonua mo e ngaahi kautaha pisinisi' 'i he ngaahi tokoni, pou pou mo e fengāue'aki kotoa pe. 'Oku 'oatu 'a e fakamālō ki he kau Mēmipa 'o e Falealea', ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga', ngaahi Va'a', mo e ngaahi hoa ngāue'. 'Oku 'oatu 'a e fakamālō ki ho'omou ngaahi tokoni mo e pou pou kotoa pē. 'Oku 'ou fakamālō foki ki he Taki Ngāue 'a e Potungāue' mo e kau ngāue' 'i he fua fatongia lelei ne mou fakahoko 'i he ta'u faka-pa'anga ko 'eni'.

Faka'apa'apa atu,

Tevita Lavemaau

'Eiki Minisitā 'o e Potungāue Pa'anga

PŌPŌAKI MEI HE PULE NGĀUE

‘Oku ou fiefia ke fakahoko atu ‘a e Līpooti Fakata‘u ‘a e Potungāue Pa‘angá ki he ta‘u fakapa‘anga 2018/19.

‘Oku kei hokohoko atu pe e tulifua ‘e he Potungāue ‘a ‘ene Taumu‘a fisifisimu‘a ke hoko ko e takimu‘a ‘i hono fale‘i lelei e Pule‘anga´ ki he ngaahi langa fakalalakaka´ pea mo fakaivia e langa fakalalakaka´. ‘Oku fakahoko kotoa e ngaahi fatongia ke a‘usia e taumu‘a ‘o e Fa‘unga Palani Langa Fakalalakaka ‘a Tonga “Ke paotoloaki ‘a e

fakalalakaka ke fakalekesi ‘a e mo‘ui´ ki he taha kotoa”.

Fakatatau ki he tu‘utu‘uni lao fakalelei ki he ‘Ōfisi ‘a e PSC (fika 2) 2018; ke liliu e hingoa ‘o e Potungāue mei he Potungāue Pa‘anga mo e Palani Fakafonua´ ki he Potungāue Pa‘anga´. Na‘e fakafelāve‘i e tu‘utu‘uni ko eni´ ki he hiki ‘a e Va‘a Palani Fakafonua´ ‘o fakamalumu‘i he ‘Ōfisi ‘o e Palēmia´ ‘i Nōvema 2017. Ko e Potungāue Pa‘anga´ ko e Potungāue tefito mo mahu‘inga´ ‘i hono fokotu‘u e ngaahi tu‘utu‘uni mo hono tataki ma‘ae ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘anga´ (MDAs). ‘Oku kei hokohoko lelei atu ‘a e ngaahi ngāue ‘a e Potungāue ‘i he‘ene fai fatongia mahu‘inga´, fakatatau ki he Konisitūtone, ngaahi Lao mo e ngaahi Tu‘utu‘uni´.

‘I he ta‘u fakapa‘anga lolotonga 2018/19, na‘e fakahoko e ngaahi palani ngāue mo e fakahoko fatongia´ ‘o fakatatau ki he kaveinga ngāue “Langalanga vave hake mei he ngaahi Uesia” ne fakahoko ‘e he saikolone fakatalupiki ko KITA ‘a ia na‘a´ ne ‘ahia ‘a Tongatapu mo ‘Eua ‘i Fepueli, 2018. Na‘e takimu‘a e Potungāue´ ‘i he langalanga hake ko eni´ ‘i he fua fatongia´ ‘o kau ki ai e va‘a ki he tokoni faka-vaha‘a fonua´, va‘a fakatau koloa, va‘a tu‘utu‘uni ki he ngaahi alepau mo e totongi atu e ngaahi Pa‘anga´.

Ko e Fakamatala Fakata‘u ko ‘eni´ ‘oku ne fakahā ai e ngaahi fakaikiiki ‘o e ngaahi ngāue kuo lava, fakalalakaka ‘i he fakahoko e ngāue´ ‘o fakatatau ki he ngaahi palani ngāue na‘e fokotu‘u ‘o fakatatau ki he Palani ngāue´ mo e Palani Fakata‘u´. Ne fakahoko ai pe e ngaahi fakalelei ki he ngaahi tefito‘i ngāue e Potungāue ‘o kau ai e ngaahi ngāue´ ni: 1) Fakalalakaka‘i e founga pule´; 2) ‘Analaiso e mālohinga ‘o e ngaahi fatongia´ mo e ngaahi

fakalelei ki he vaivai‘anga ‘o e ngaahi fatongia’; 3) Fakalelei‘i e ngaahi tu‘utu‘uni ni ngāue’; 4) Fakalelei‘i e Palani Ngāue’, Patiseti’, ‘Analaiso e ‘Ekonōmika’ mo e Fakafuofua ki he kaha‘u’.

‘Oku fakahā ‘i he Fakamatala Fakata‘u ko ‘eni’ ‘a e a‘usia e ngaahi ngāue ‘a hono ngaahi ola ne fokotu‘u ke tulifua ki ai e Potungāue’ ni. ‘Oku fakahoko ia ‘i he ngaahi polokalama lalahi ‘e nima (5) pea ‘oku ‘i loto ai e Va‘a Ngāue ‘e hiva (9).

‘Oku ou ngāue‘aki e faingamālie’ ni ke fakahā mo fakamālo‘ia ‘a e pou pou kakato kuo tuku ki he Potungāue Pa‘anga’ mei he ngaahi Hoa Ngāue kotoa pea mo e ngaahi Hoa Ngāue tokoni kotoa ki he fakalalakaka’. ‘Oku ou fakamālō atu ki he kau Ngāue ‘a e Potungāue’ koe‘uhī, ko ho‘omou ngāue ‘osikiavelenga kotoa pē kuo fakahoko ‘o lava‘i lelei ai ‘a e faha‘i ta‘u fakapa‘anga ko ‘eni’ ne fekuki mo e ngaahi peau tā ‘i he halafononga’. ‘Oku ‘i ai ‘a e faka‘amu ke kei hokohoko atu hono fakahoko lelei hotau ngaahi fatongia’ ke a‘usia ‘e he kakai e fonua’ ha fakahoko fatongia ‘oku taau mo napangapangamālie.

Faka‘apa‘apa atu,

Balwyn Fa‘otusia

Pule Ngāue ‘o e Potungāue Pa‘anga

VAKAI FAKALUKUFUA

Ko e Potungāue Pa‘anga´ ‘a e tefito‘i Potungāue mahu‘inga ‘a e Pule‘anga´ ‘a ia ‘oku malumalu ‘i he Konisitūtone´, Ngaahi Lao´ mo e Ngaahi Aleapau Fakavaha‘a Pule‘anga´. ‘I he tu‘unga ko ia´, ‘oku ‘i ai leva e ngaahi hoa ngāue ‘o kau ki ai e Falealea´, Kapineta´, ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘anga´, ngaahi kautaha ‘a e Pule‘anga´, ngaahi kautaha taautaha´, ngaahi komiunitii´ mo e kakai ‘o e fonua´.

‘Oku ‘i he malumalu ‘o e ngaahi lao´ ‘a e ngaahi taumu‘a ngāue ‘a e Potungāue Pa‘anga´ ‘o fakatatau ki he ngaahi kaveinga faka Potungāue mo fakafonua´ ‘oku hā he Fa‘unga Palani Langa Fakalalaka ‘a Tonga (TSDF II). ‘Ikai ko ia pē´, ka ‘oku makatu‘unga e ngaahi Lao´ ni he ngaahi palani faka-sekitoa´, pehē ki he ngaahi aleapau Faka-vaha‘a Pule‘anga´ mo e ngaahi hoa ngāue ki he fakalalaka´ fakatatau ki he taumu‘a fakalalaka tu‘uloa ‘oku hā he ‘āsenita 2030 (SDGS).

Ko e ngaahi tefito‘i ngāue ‘a e Potungāue´ ‘oku fakahoko ia ‘i he ngaahi Polokalama lalahi e nima (5), ‘Ōfisi faka-taki ‘e ua (2), mo e Ngaahi Va‘a ‘e hiva (9).

Tēpile 1: Ngaahi Polokalama ‘a e Potungāue

POLOKALAMA	ONGO ‘ŌFISI MO E NGAahi VA´
1. Pule‘i e Potungāue´ mo e Founa Faka-Taki´	1. ‘Ōfisi ‘a e Minisitā 2. ‘Ōfisi ‘a e Pule Ngāue 3. ‘Ātita Fakaloto´i-Potungāue 4. Va‘a Fakahoko Ngāue ki he Potungāue 5. Va‘a fekau‘aki mo e Ngaahi ma‘u‘anga fakamatala (ICT)
2. Ngaahi Ngāue Fakapa‘anga´	1. Va‘a Fakahoko ‘a e Ngaahi Ngāue Fakapa‘anga 2. Va‘a Palani ki he Ngāue Faka-pa‘anga 3. Va‘a Pule‘i e Fakatau Koloa mo e Ngāue´
3. Patiseti´, ‘Ekonōmika´ mo e Pa‘anga Tokoni´	1. Patiseti mo e Palani Ngāue´ 2. Va‘a ‘Ekonōmika´ mo e fale‘i fakapa‘anga´ 3. Va‘a Polōseki´ mo e Pule‘i ‘o e Ngaahi Tokoni´.
4. Pa‘anga Tokoni´ ‘a e Pule‘anga	1. Va‘a Pa‘anga ‘o e Va‘a Fakahoko Ngāue
5. Pule‘i e ngaahi Nō (Mo‘ua ki tu‘a mo e Mo‘ua mai ki he Pule‘anga)	1. Va‘a Totongi Nō ‘o e Va‘a Palani ki he Ngāue Fakapa‘anga .

Taumu‘a Ngāue ‘a e Potungāue’

Fakatatau eni ki he Ngaahi Ola e ngaahi ngāue ne fokotu‘u ki he Palani Ngāue ‘a e Potungāue’ ki he ta‘u fakapa‘anga 2018/19:

1. Ke taki lelei mo fale‘i lelei e ngaahi tu‘utu‘uni ‘o fakatatau ki he Lao ki hono Pule‘i e Pa‘anga ‘o e Fonua mo e ngaahi Lao ‘oku nau felālāve‘i’.
2. Ke ngāue ‘a e kau taki ngāue’ ‘o fakatatau ki he Lao ki hono Pule‘i e Pa‘anga ‘o e Fonua’ mo e ngaahi Lao ‘oku nau felālāve‘i’.
3. Ke fa‘u ha ngaahi founga ngāue ke Fakalelei‘i mo fakalalakaka‘i ‘aki e ngaahi vaivai‘anga ‘i he founga pule‘i e ngāue’ pea mo e ngaahi founga ngāue ‘i he Pule‘anga’.
4. Ke fakahoko lelei e ngaahi ngāue ki he fiema‘u e kau ngāue ‘a e Potungāue’ mo e ngaahi kupu fekau‘aki’. ‘Oku kau atu ki ai mo e tokonia ‘i he ‘enau fiema‘u fakapa‘anga , faka-me‘angāue pea mo e pule‘i lelei e ngaahi koloa’.
5. *Ke falala‘anga ‘a e ngaahi ma‘u‘anga fakamatala pea vave mo pau hono tokanga ‘i/tokonia ‘a e ngaahi koloa fetu‘utaki ‘o e Potungāue. ‘Oku kau ki ai mo e ngaahi tokoni faka fetu‘utaki ki he ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘anga’ mo e ngaahi kupu fekau‘aki’.*
6. Ke falala‘anga e ngaahi ma‘u‘anga fakamatala ‘oku tuku atu mei he Potungāue’ ki he ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘anga’ mo e ngaahi kupu fengāue‘aki’. ‘Oku tokoni eni ke tonu ‘enau ngaahi fai tu‘utu‘uni’.
7. Ke fakahoko e ngaahi ngāue fakapa‘anga’ ‘o fakatatau ki he ngaahi lao ‘o e Pa‘anga’ pea ‘i he founga vave ke a‘usia e fiema‘u ‘a e Pule‘anga’ mo e ngaahi kupu fengāue‘aki’.
8. Ke fakalalakaka‘i ke malu e Fa‘unga pule/tu‘utu‘uni ki hono tokanga‘i ‘a e ngaahi ngāue fakapa‘anga ‘a e Pule‘anga’. ‘Oku fiema‘u ke Fakalelei‘i e ngaahi tu‘utu‘uni ngāue ki hono ngāue‘aki’ ‘o e Pa‘anga’ ‘o fakatatau ki he feliuliuaki e ngaahi lao’ mo e founga fakangāue’.
9. Ke fokotu‘u mo ngāue‘aki’ ‘a e Lao ki he Fakatau koloa ‘a e Pule‘anga’ (PPR) 2015.
10. Ke fakapapau‘i ‘oku kakato e ngaahi fiema‘u tokoni ki he Fa‘unga ‘o e Patiseti’ ke ne tataki ‘aki e ngaahi tu‘utu‘uni ngāue ‘oku falala‘anga ki he Pule‘anga’.
11. Ke fakapapau‘i ‘oku ‘analaiso e tu‘unga faka‘ekonōmika fakamāmani lahi’, tu‘unga faka‘ekonōmika fakafonua’, mo e ngaahi tu‘utu‘uni ki he felāve‘i ‘o e Pa‘anga hū mai’ mo e Pa‘anga hū atu ki he fonua’. Ko e falala‘anga ‘o e ngaahi ‘analaiso’ ni, ‘e

tokoni ia ki he fai tu‘utu‘uni ‘a e ngaahi kupu fekau‘aki ki he langa fakalalakaka’ pea mo e fakalalakaka ‘i he tu‘unga fakasōsiale’.

12. Ke faka‘ai‘ai hono fokotu‘u e ngaahi tu‘utu‘uni ngāue ki he ngaahi tokoni Fakavaha‘a Pule‘anga’ ke ne lava ‘o malu‘i hono ngāue‘aki e ngaahi Tokoni ko eni’ ki hono fa‘u ‘o e Patiseti’ mo e taumu‘a ngāue ‘o e Potungāue’ ke a‘usia e ngaahi fiema‘u vivili ‘a e Pule‘anga’.
13. Ke leva‘i lelei e ngaahi fakamole makehe ‘a e Pule‘anga’ (GGF) ‘o fou ‘i he ngaahi tu‘utu‘uni ngāue’ mo hono lao.
14. Ke lelei ange hono pule‘i hono totongi e ngaahi Nō ‘a e Pule‘anga’ mo hono līpooti.

Kau Ngāue

Ko e kau Ngāue ‘i he ‘aho 30 Sune, 2019.

1. Ngaahi Tu‘unga Ngāue Fakakātoa – 177
2. Ngaahi Tu‘unga Ngāue lolotonga ngāue‘i’ – 149
3. Ngaahi Tu‘unga ke tu‘uaki atu’ – 33 (28 staff & 5 daily paid)
4. Ngaahi Tu‘unga ‘ikai ke ngāue tu‘uma‘u’ = 12 (9 ngāue lau‘aho mo e kau ngāue konituleki ‘e toko 3)

Tēpile 2: Kau Ngāue ‘a e Potungāue ‘i Sune 30, 2019

Fika	Va‘a Ngāue	Fika ‘o e ngaahi Tu‘unga’		Tu‘uaki (Ngāue)	Tu‘uaki (lau ‘aho)	Fika ‘o e Ngaahi Tu‘unga’		Fakakātoa
		Ngāue Tu‘uma‘u	Lolotonga			Konituleki	Lau ‘Aho	
1	‘Ōfisi ‘a e Minisitā	1	1			3		4
2	‘Ōfisi ‘a e Pule Ngāue	3	3					3
3	Va‘a ‘Ātita faka-loto‘i Potungāue	7	6	1				7
4	Va‘a Ngāue	28	20	8	2		5	35
5	Va‘a Ma‘u‘anga fakamatala mo e Tekinolosia	12	7	5				12
6	Va‘a ‘Ekonomika’ mo e fale‘i Fakapa‘anga	8	7	1				8

7	Va'a Patiseti mo e palani Ngāue	15	12	3			1	16
8	Va'a Polōseki' mo e Pule'i 'o e Ngaahi tokoni'	10	8	2	1			11
9	Va'a Palani ki he Ngāue Fakapa'anga (FFD)	13	9	4	1			14
10	Va'a Pule'i e fakatau Koloa'	15	11	4				15
11	Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi ngāue fakapa'anga'.	65	65	10	1		3	69
	Fakakātoa	177	149	38	5	3	9	204

OLA E NGA AHI FAKAHOKO NGĀUE (PMS)

Na'e 'i ai e tu'unga fakalalakaka 'i he Ola e fakahoko ngāue e Potungāue' 'i he faka'osinga e ta'u Fakapa'anga' ni. Ko e fakalalakaka ko eni', tu'unga 'i he a'usia 'e he kau ngāue 'e toko ono (6) 'a e tu'unga ma'olunga taha 'i he fakahoko fatongia' 'i hono fakafehoanaki ki he 'ikai a'usia e lelei taha 'o e fakahoko fatongiá he ta'u kuo maliu atu'. Ko e tokolahi taha 'i he kau ngāue ne nau a'usia e ola ko e 4 (toko 78) pea a'usia 'e he toko 56 e ola ko e 3, pea ko e ola fakakātoa e fakahoko fatongia e kau ngāue ne fu'u lelei 'aupito 'i he ola mo e faka'amu ne 'amanaki ki ai 'a e Potungāue'.

KO E OLA FAKAPA'ANGA 'O E POTUNGĀUE

Fakamatala ki hono Fakahoa e Patiseti ki he Fakamole Totonu 'o ngata ki he 'aho 30 Sune,
2019

	<u>Patiseti Kamata</u>	<u>Fakamole Totonu</u>
Fakamole Angamaheni		
Kau Ngāue Tu'uma'u	8,110,500	5,219,933
Kau Ngāue Lau'aho	172,000	180,897
Fefononga'aki mo e Fetu'utaki	568,700	465,611
Tauhi mo e Fakalele Ngāue	395,800	248,084
Totongi Koloa mo e Ngāue	3,459,700	4,310,365
Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi	39,019,000	18,310,379
Fakamole ki he Tute 'o e Ngaahi	3,042,900	1,269,723
Polōseki Fakalakalaka		
Ngaahi Nō Fakapule'anga	42,075,200	36,583,465
Pa'anga Talifaki	1,000,000	-
Penisoni mo e Ngaahi Me'a'ofa	5,500,000	4,350,619
Totongi 'Inasi	400,000	-
Ngaahi Koloa	1,302,100	1,389,584
FAKAKĀTOA E FAKAMOLE	\$105,045,900	\$72,328,660
ANGAMAHENI		
Ngaahi Pa'anga Ngāue Fakalakalaka		
Hū atu		
Kau Ngāue Tu'uma'u		157,814
Fefononga'aki mo e Fetu'utaki	19,200	54,293
Tauhi mo e Fakalele Ngāue	1,371,000	1,501,424
Totongi Koloa mo e Ngāue	5,718,700	2,284,247
Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi	2,460,900	3,309,906
Totongi 'Inasi	1,100	
Ngaahi Koloa	63,265,100	1,567,268
FAKAKĀTOA E PA'ANGA NGĀUE	\$72,836,000	\$9,874,952
FAKALAKALAKA HŪ ATU		
FAKAKĀTOA E PA'ANGA HU ATU.	<u>\$177,881,900</u>	<u>\$82,203,612</u>

Ko e 'Analaiso ki he Fakamole Angamaheni 'o hangē ko ia 'oku hā atu 'i lalo;

Fakamole Angamaheni (Pa'anga 'a e Pule'anga mo e ngaahi tokoni ki he Patiseti)

- Kau Ngāue Tu'uma'u – Na'e pēseti 'e 36 (\$2.9 miliona) na'e 'ikai ke fakakakato 'a e ngāue ki hono fakahū mai ha kau ngāue ki he ngaahi lakanga' ni, 'a ia ko e lakanga 'atā 'e toluvalu (38).
- Totongi Koloa' mo e Ngāue' – Na'e 'ova 'aki e pēseti 'e 25 (\$850,665) 'a e fakamole ki he totongi e ngaahi ngāue fakapangikē 'a e Pangikē Fakalakalaka'. Ko e ngaahi ngāue ko eni' ne fa'a totongi 'aki e ngaahi tupu 'i he Pa'anga 'a e Pule'anga' 'i he

Pangikē he ngaahi ta'u kuohili ka kuo liliu ia 'o totongi hangatonu pe ki he 'enau fakahoko e fatongia' ni.

Fakamole mei he Pa'anga Tokoni (Tokoni Fakapa'anga mo e Me'a'ofa)

Fakatatau ki he Lao ki he Pule'i e Pa'anga e Fonua' (PFM Act) konga 23 (4), 'Oku ne fakangofua ai ke fakahū ki he Patiseti' ha fa'ahinga fakamole ne toki ma'u mai e Pa'anga tokoni' lolotonga 'a e ta'u fakapa'anga ka na'e 'ikai ke fai ha fakafuofua ki ai. Makatu'unga 'i he konga lao ko eni', ko e 'uhinga ia 'oku lahi ai e Pa'anga totongi atu' he 'oku toki ma'u mai e Pa'anga tokoni' ki hono ngaahi fatongia 'oku fakataumu'a ki ai' 'i he lolotonga e ta'u fakapa'anga'. 'Oku kau ki ai e ngaahi fakamole 'oku hā atu 'i lalo:

- Tauhi' mo e Fakalele Ngāue – Na 'e lahi 'aki e Pa'anga 'e \$130,424 ki hono fakaivia 'aki e ngaahi fakalelei ki he ngaahi 'Apiako Lautohi Pule'anga'. Makatu'unga e lahi e fakamole' mei he lahi e Pa'anga tokoni ne toki ma'u mai lolotonga e ta'u fakapa'anga'.
- Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi' – Na'e fokotu'u 'i he patiseti, 'e ma'u mai e tokoni Pa'anga 'e \$2.5 miliona, ka na'e totongi atu e Pa'anga 'e \$3.3 miliona lolotonga e ta'u fakapa'anga'.
- Ko e ngaahi fakamole lalahi makehe 'a e Pule'anga na'e meimei fakamole ke fakaivia e langalanga hake mei he Saikolone ko KITA, kau ki ai mo e tokoni ki he ngaahi kautaha vakatahi' mo e tokoni ki he ngaahi Kautaha 'a e Pule'anga'.

1. FAKAMATALA KONGA LALAHĪ ‘O E PALANI POTUNGĀUE

1.1 Puipuitu‘a

Ko e Potungāue Pa‘anga ‘a e tefito‘i Potungāue mahu‘inga taha ‘i hono fokotu‘utu‘u ‘a e ngaahi halanga faka‘ekonōmika‘ mo e halanga Pa‘anga ki he Pule‘anga ‘o Tonga‘. Koe‘uhī ko e ‘uhinga ko ia‘ ko e fatongia mahu‘inga ia ‘a e Potungāue‘, ko hono sivi‘i fakalelei e tu‘unga fakalalakaka e fonua‘ mo hono fale‘i e ngaahi founa ngāue ki he langa fakalalakaka‘ mo fekumi ki he Pa‘anga ke fua ‘aki e ngaahi ngāue ko ia‘. Na‘e toki aofangatuku ki hono leva‘i hono tufotufa ‘a e ngaahi fiema‘u vivili fakapa‘anga ‘a e Pule‘anga ‘o fakatatau ki he fakangatangata ‘o e ivi ma‘u‘anga Pa‘anga ‘o e Fonua. Ko e ngaahi vahevahe ko eni‘ ‘oku leva‘i fakatatau pe ki he ngaahi fokotu‘utu‘u fakalukufua ‘a e Pule‘anga‘ ki he patiseti mo e fakatau fakapule‘anga‘. Ko e ngaahi fokotu‘utu‘u ngāue kotoa ‘a e Potungāue‘ ‘oku ‘i he malumalu ‘a e vīsone ‘a e Pule‘anga Tonga. *“Ke paotoloaki ‘a e fakalalakaka‘ ke fakalekesi e mo‘ui‘ ki he taha kotoa.”*

1.2 Taumu‘a Ngāue ‘a e Potungāue

Ko e taumu‘a ‘a e kau ngāue ma‘u mafai ma‘olunga ‘a e Potungāue ke fakapapau‘i ‘oku fakahoko ‘enau fakahoko fatongia‘ ‘i he founa leleitaha‘ pea tulitulifua ke fakakakato ‘i hono taimi totonu‘. Ke fale‘i ‘a e Pule‘anga‘ fekau‘aki mo e ngaahi lao ke muimui ki ai e founa ngāue ki hono ngāue‘aki ‘a e Pa‘anga ‘oku tufaki mei he Potungāue ‘i he founa ngāue lelei.

Ko e ngaahi tefito‘i ngāue ‘a e kau ngāue ma‘u mafai ma‘olunga ‘a e Potungāue:

- Tataki mo fale‘i ‘a e ngaahi ngāue‘ mo tuku atu e ngaahi tu‘utu‘uni ki he tu‘unga faka-takimu‘a lelei mo e ngaahi fale‘i faka-tu‘utu‘uni lelei.
- Fale‘i mo tokoni‘i fakalotofale‘ia ‘a e kau ngāue ‘o e Potungāue‘ fekau‘aki mo e ngaahi taukei ngāue‘ ke fakahoko fakatatau ki he ngaahi tu‘utu‘uni‘.
- Fakapapau‘i ‘e hokohoko ‘a hono ako‘i mo tokonia e kau ngāue‘ ke fakalalakaka e taukei mo e founa ngāue ki hono ngāue‘i ‘o e Pule‘anga‘.
- Fakapapau‘i ‘oku mau pea kakato ‘a e ngaahi me‘angāue ‘oku fu‘u fiema‘u ‘e he kau ngāue‘ ke fakahoko lelei ‘aki honau ngaahi fatongia ki he lelei taha‘.

- Fakapapau‘i ‘oku ‘i ai e palani ki hono tokanga‘i e kau ngāue, founa pule‘i ‘o e ngāue pea mo hono langalanga hake.
- Fakapapau‘i ‘oku muimui tonu e faifatongia ‘a e Potungāue Pa‘anga’ ki he ngaahi tu‘utu‘uni ‘i hono fakahoko lelei mo taimi totonu.
- Fakapapau‘i ‘oku fakahoko lelei mo taimi totonu hono tuku atu ‘o e Patiseti mo e ngaahi Līpooti Fakata‘u ki he Kapineti’ pea mo e Falealea’.
- Fiema‘u ke fakamahino lelei ‘a e ngaahi tu‘utu‘uni kotoa ‘a e Pule‘anga fekau‘aki mo e tu‘unga ‘oku ‘i ai e fakalalakaka’, fehū‘aki ‘a e pa‘anga’ mo hono ngaahi lao ke mea‘i ‘e he ngaahi kupu fekau‘aki kotoa pe ‘a e Potungāue’.
- Fakapapau‘i ‘oku fakahoko lelei ‘a e ngaahi fale‘i fakapa‘anga’, tu‘unga ‘o e fakalalakaka’, fakalao’ mo tokoni fakangāue ‘o fakatatau ki he ngaahi palani kuo ‘osi fokotu‘u ke muimui ki ai ‘a e Pule‘anga’.
- Ako‘i mo tokonia ke langa hake e founa ngāue ‘a e Potungāue’ ke a‘usia lelei ‘a ‘ene ngaahi kaveinga ngāue’.

1.3 Kaveinga Ngāue ‘a e Potungāue

Ko e Kaveinga ngāue ‘a e Potungāue, *“ke hoko ko e takimu‘a ‘i he ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘anga ‘i hono fale‘i ‘a e langa fakalalakaka totonu ‘o e fonua mo hono fakapa‘anga ki ha Tonga ‘oku toe lelei ange ‘i he kaha‘u’”*, pea ke a‘usia e kaveinga ‘o e tupu ‘i he Pa‘anga hū mai faka-taautaha mo ma‘u e ngaahi faingamālie ngāue ke fakangāue‘i ai e kakai ‘o e Fonua’. Ko e Kaveinga ni ‘oku fakahoko ia ‘aki hono fakahoko lelei ‘o e ‘Analaiso, Fakatonutonu mo Fakafuofua totonu ke a‘usia ‘a e ngaahi tefito‘i taumu‘a ngāue ‘a e Potungāue’.

1.4 Ngaahi Fatongia Tefito

- 1) Ke fokotu‘utu‘u ‘a e ngaahi tu‘utu‘uni’ pea fakahoko lelei ‘a e fatongia ‘o e Potungāue ki he founa taki lelei mo ngāue‘aki e taukei ngāue’ ke a‘usia ‘a e ngaahi taumu‘a ngāue ‘a e Pule‘anga’.
- 2) Tataki ‘a e ngaahi fale‘i ‘i he langa fakalalakaka’ mo e fale‘i fakapa‘anga fakalukufua ‘o e fonua’. I he taimi tatau, ke lava ‘o langa hake ‘a e ‘ātakai ‘o e ngaahi kautaha’, fakatupulaki ‘a e ngaahi pa‘anga ‘oku fakahū mai ki he fonua’, pea mo e fakalahi ‘a e ngaahi faingamālie ngāue’.
- 3) Pule‘i hono leva‘i e Pa‘anga ‘o e Pule‘anga ‘o fakatatau ki hono ngaahi tu‘utu‘uni’ pea fakatupulaki mo pukepuke ‘a e taukei ngāue ‘a e kau ngāue’ ke nau fale‘i taimi totonu ‘a e feliuliaki ‘a e tu‘unga fakalalakaka ‘o e fonua’. Ke taimi totonu ‘a hono

fakaiviva fakapa'anga 'a e ngaahi fiema'u vivili 'a e Pule'anga' ki he ngaahi vahefonua', ngaahi kautaha taautaha' mo e fonua fakalukufua.

- 4) Ke lava 'o mapule'i e ngaahi fatongia' ke fakahoko 'i he founa faitotonu mo taliui ki he lao', pea fakapotopoto'i e Pa'anga kuo 'osi vahea 'i he Patiseti' ke fakahoko'aki e ngaahi ngāue' ke a'usia e ola 'oku lelei.
- 5) Ke fokotu'utu'u ha ngaahi tu'utu'uni faka-ngāue' ke muimui ki ai e ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga' 'i he ngaahi founa ngāue 'e vave ai e ngaahi fakahoko-fatongia' ke a'usia 'a e fiema'u 'a e ngaahi kupu fengāue'aki'.
- 6) Ke fakaiviva e mafai 'o e kau taki ngāue 'o e ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga' ke nau ma'u kakato 'a e ngaahi tokoni fakapa'anga mo e koloa' ke tokonia e kau ngāue 'oku nau fu'u fiema'u tokoni tautautefito kia kinautolu 'oku faingata'a'ia'.

1.5 Ngaahi Kupu Fekau'aki

Ko e ngaahi kupu fekau'aki 'o e Potungāue Pa'anga' 'oku hā 'i he Tēpile 1. 'Oku nau felāve'i kotoa pe 'i he ngaahi ngāue kehekehe 'i hono fakatupulaki 'ae ngaahi fatongia tefito 'a e Potungāue'.

Tēpile 3: Ngaahi Kupu fekau'aki 'a e Potungāue Pa'anga.

Ngaahi Kupu Fengāue'aki	Kasitomā 'a e Potungāue	Kau fakahoko ngāue ki he Potungāue	Hoa ngāue 'a e Potungāue	Siofi fakalukufua e Potungāue
Kapineti	X	X	X	X
Falealea	X	X		X
Ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga	X	X	X	
Kautaha 'a e Pule'anga	X	X	X	
Ngaahi Kautaha	X	X	X	
NSA, CSO, Ngaahi Siasi (Lotu)	X	X	X	
Kakai e Fonua	X	X	X	
Ngaahi Fonua Tokoni	X	X	X	

1.6 Tu'utu'uni mo hono Fatongia

Ko e Potungāue Pa'anga 'a e tefito 'i Potungāue mahu'inga 'a e Pule'anga' 'a ia ko hono fatongia 'oku hā mahino ia 'i he Konisitūtone', ngaahi Lao' pea mo e ngaahi Aleapau Fakavaha'a Pule'anga'. Koe'uhī ko e ngaahi 'uhinga ko ia', 'oku 'i ai leva mo e ngaahi kupu fengāue'aki tokolahi 'oku nau fengāue'aki 'o kau ki ai 'a e Falealea', Kapineti', ngaahi kautaha 'a e Pule'anga', ngaahi kautaha taautaha', ngaahi fakavahe' pea mo e kakai 'o e fonua'. Ko e ngaahi ngāue 'a e Potungāue', 'oku fakatatau ia ki he ngaahi Lao mo e Tu'utu'uni ngāue'. Tānaki atu ki he ngaahi fiema'u 'a e Palani Langa Fakalalakaka 'o Tonga' (TSDF), ko e ngaahi fatongia 'a e Potungāue' 'oku to e fakatefito he ngaahi palani 'a e Pule'anga,' mo e ngaahi hoa ngāue faka-vaha'a Pule'anga'. Ko e 'āsenita ki he 2030 pea mo 'ene Ngaahi Taumu'a Fakalalakaka Tu'u'loa (SDGs) ko e fakatātā lelei ia ki he ngaahi ngāue ko 'eni'

Koe'uhī ko e Potungāue tefito 'eni 'a e Pule'anga', 'oku fakalele leva 'a e Potungāue' ni 'i he lēvolo 'e ua (2): (i) ko e Potungāue 'oku fakalele tatau pe mo e ngaahi Potungāue; pea (ii) ko e tefito 'i Potungāue 'oku' ne tuku atu 'a e ngaahi tu'utu'uni ke muimui ki ai 'a e ngaahi Potungāue'. Ko e ngaahi fatongia tefito ko 'eni 'a e Potungāue' 'oku mahu'inga ke mahino ange koe'uhī he 'e tokoni ia ke a'usia 'ene ngaahi taumu'a ngāue'. 'Oku 'i ai 'a e ngaahi taumu'a ngāue fakaloto'i Potungāue 'a e Potungāue' 'oku felāve'i mo e Palani', patiseti' pea mo e fakatau koloa' mo e ngāue' 'a ia 'oku tataki kinautolu 'e he ngaahi taumu'a ngāue ki tu'a 'a e Potungāue'.

1.7 Ngaahi Lao

Ko e fatongia 'o e Potungāue' 'oku hā ia 'i he Konisitūtone 'o Tonga', pea ko e ngaahi tefito 'i Lao mo e ngaahi Tu'utu'uni ngāue ko ia' 'oku hā atu 'i lalo. 'Oku fakahoko ia 'e he Potungāue' kau ki ai mo hono tokangaekina 'a e ngaahi fiema'u 'a e kakai':

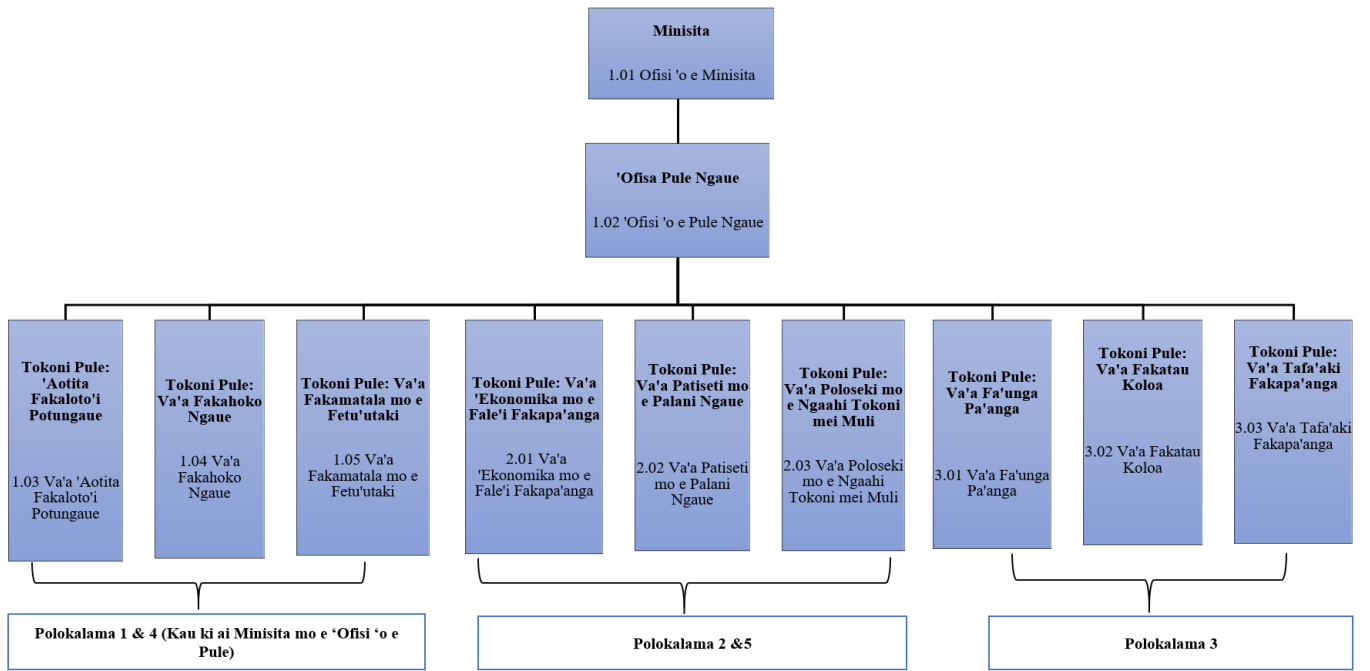
1. Konisitūtone 'o Tonga.
2. Lao 'a e Pule'anga.
3. Lao ki hono pule'i 'o e Pa'anga 'o e Fonua.
4. Lao ki he 'Ātita.
5. Lao ki he Ngāue Fakapule'anga.
6. Lao ki hono vahevahe atu 'a e Pa'anga.
7. Lao ki he Poate 'o e Kau ma'u Vāhenga Mālōlō.
8. Lao ki he kau ma'u Vāhenga Mālōlō.
9. Lao ki he Pangikē Pule Fakafonua 'a Tonga.

10. Lao ki he Pa'anga Talāsiti 'a e Fonua.
11. Lao ki he Pa'anga Fakavavevave.
12. Lao ki he fakafuofua'i e Vāhenga.
13. Lao ki he fakatahataha'i 'a e Pa'anga Vāhenga Mālōlō.
14. Lao Bretton Wood.
15. Ngaahi Tu'utu'uni ki he Fakatau Fakapule'anga 2015.
16. Tu'utu'uni ki he Pa'anga Hū Mai.
17. Ngaahi Tu'utu'uni 'Ātita Fakaloto'i Potungāue.
18. Ngaahi Aleapau Fakavaha'a Pule'anga.
19. Fa'unga Palani Langa Fakalakalaka 'a Tonga II.
20. Ngaahi Fiema'u Vivili 'a e Pule'anga.
21. Ngaahi Liliu ki he Mape Halafononga 'o e ngaahi Tu'utu'uni ki he Pa'anga 'a e Fonua.
22. Ngaahi Tu'utu'uni Kapineti.

1.8 Fa'unga 'o e Potungāue

Ko e mape halafononga 'a e Potungāue 'oku hā ia 'i he **Fakatātā 1**, 'oku hā mahino ai ko e 'Eiki Minisitā Pa'anga' 'oku ne takimu'a 'i he fa'unga pule faka-kātoa 'o e Potungāue'. Pea ko e Pule Ngāue (CEO) 'oku ne fokotu'utu'u mo pule'i 'a e fa'unga pule kotoa 'a e Potungāue'. 'Oku fakaongoongo 'a e kau tokoni Pule Ngāue ki he Pule Ngāue', pea 'i he taimi tatau ko kinautolu 'oku nau fokotu'utu'u mo pule'i 'a e ngaahi va'a takitaha ke a'usia 'a e taumu'a 'a e Potungāue'.

Fakatātā 1: Fa'unga Pule 'a e Potungāue Pa'anga

1.9 Ola/Me'afua hono Pule'i e Ngaahi Ngāue 'a e Potungāue

Tēpile 4: Ola/Me'afua hono Pule'i e ngaahi ngāue 'a e Potungāue

Polokalama 1: Tu'unga Taki, Vakai/Siofi Fakapotopoto e ngaahi Polokalama mo e Founa Taki Faka-Ngāue Fekau'aki mo e Pule lelei mo e Taki lelei 'a e MOF ke a'usia 'a e ngaahi Ola 'o e Ngaahi Ngāue ('Oku 'i loto 'i he Polokalama ni 'a e 'Ōfisi e ua (2) mo e va'a 'e tolu 3)		
Va'a Ngāue	Ngāue 'oku fai ki ai e tokanga mavahe	Ngaahi Ola iiki / Fatongia
1 – 'Ōfisi 'o e Minisitā'	1 – Ke tataki lelei e Potungāue Pa'anga 'aki e ngaahi faitu'utu'uni mahino ki he ngaahi Va'a Ngāue' 'i he fengāue'aki lelei mo e Pule Ngāue'. 2 – Ke Fale'i lelei e ngaahi kupu fekau'aki' 'aki e ngaahi fakamo'oni pau felāve'i mo e ngaahi ma'u'anga fakamatala'.	-Fakamatala Patiseti -Fakafuofua'i e Patiseti -Fakamatala Pa'anga 'a e Pule'anga -Ngaahi Tu'utu'uni Kapineti -Me'a ki he ngaahi fakataha Fakavaha'a Pule'anga.
2 – 'Ōfisi 'o e Pule Ngāue'	1 – Pule'i lelei e Potungāue Pa'anga' 'i hono tokoni'i lelei e ngaahi faitu'utu'uni mahino mo fou 'i he ngaahi tu'utu'uni fakatatau ki he ngaahi lao pea ke ngāue'aki lelei e ngaahi Pa'anga kuo vahea ke fakaivia 'aki e ngaahi Va'a Ngāue' mo e kau Ngāue'. 2 – Ke Fale'i lelei e ngaahi kupu fekau'aki' 'aki e ngaahi fakamo'oni pau e ngaahi ma'u'anga fakamatala'.	-Palani 'o e Potungāue mo e Patiseti -Palani Fakata'u mo e ngaahi lipooti fakuata -Fakamatala ngāue ke fakatatau ki he Palani Fakata'u mo e Palani Fakalukufua -Lipooti e Ola e ngāue mo hono fakapale'i -Folau ki he ngaahi fakataha Fakavaha'a Pule'anga mo e ngaahi fakataha ma'olunga faka-loto fonua.
3 – 'Ātita faka-loto'i Potungāue	1 – Ki ha 'Ātita lelei ange ma'ae Potungāue mo muimui'i 'a e ngaahi fiema'u faka-pule ngāue.	Lahi 'o e ngaahi lipooti 'Ātita fakalotofale 'oku lipooti ki he Kōmiti 'Ātita faka-Lotofale Līpooti 'i hono muimui'i e ngaahi fakalelei fakangāue 'amanaki ke fakahoko. Sivisivi'i e ngaahi palopalema Palani Ngāue Ngaahi fiema'u kehe ki he Va'a 'Ātita Fakalalakaka'i 'o e taukei faka-ngāue Fakapapau'i 'oku lava lelei e 'Ātita mo taimi tonu Taki lelei 'i hono pule'i e ngāue
	2 – Ki ha ngāue faka-sekelitali lelei ange ki he Kōmiti 'a e Kapineti 'oku nau siofi fakalukufua 'a e 'Ātita (CAOC)	Ngaahi lipooti 'oku fakahū atu ki he Kōmiti CAOC
		-Pule'i mo tokanga'i 'a e kau Ngāue

<p>4 – Va‘a Fakahoko ngāue ki he Potungāue (CSD)</p>	<p>1 – Palani lelei ange, Pule‘i lelei ‘a e Kau Ngaue, Fetu‘utaki mo e Sivi‘i e Ola e ngāue ‘a e Potungāue.</p>	<p>- Palani ‘a e Potungāue, Palani Fakata‘u , Lipooti Fakata‘u</p> <p>- Pule‘i e ngaahi ngāue fakapa‘anga ‘a e Potungāue, Pule‘i mo hono lēkooti ‘a e ngaahi koloa</p> <p>- Pule‘i e ngaahi ngāue tokoni ki he Potungāue mo e ngaahi faile.</p> <p>- Pule‘i lelei ‘a e Fale ngāue mo hono tokanga‘i ‘o e Fale Fakapule‘anga St. George (SGGB)</p>
<p>5 – Va‘a fekau‘aki mo e ngaahi ma‘u‘anga fakamatala mo e tekinolosia (ICT)</p>	<p>1 – Ke falala‘anga ‘a e ngaahi ma‘u‘anga fakamatala pea vave mo pau hono tokanga‘i/tokonia ‘a e ngaahi koloa fetu‘utaki ‘o e Potungāue ‘o kau ki ai mo e ngaahi tokoni faka-fetu‘utaki ki he ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘anga mo e ngaahi kupu fekau‘aki.</p>	<p>- Taimi ngāue pau ki he ngaahi ngāue faka-tekinolosia ‘o kapau ‘e mate ‘a e ‘uhila</p> <p>- Fakalelei‘i e ngaahi sēvesi fakamatala, fetu‘utaki mo e tekinolosia.</p> <p>- Kamata ‘a e ngāue ki he founga ngāue faka-komipiuta ‘o e ngaahi ngāue ‘a e Pule‘anga ki he fetu‘utaki Telefoni E - gov</p> <p>- Tokoni vave ki he ngaahi fiema‘u faka-komipiuta</p> <p>- Fa‘u mo fakalalakaka‘i ‘a e ngaahi ma‘u‘anga fakamatala ‘oku fiema‘u ‘e he Va‘a fakatau koloa Fakapule‘anga.</p>
	<p>2 – Ke fakapapau‘i ‘oku falala‘anga e ngaahi ma‘u‘anga fakamatala ‘a e Potungāue ki he ngaahi tu‘utu‘uni ‘a e Potungāue ‘a e Pule‘anga mo e ngaahi kupu fengāue‘aki .</p>	<p>- Fokotu‘u e Domains ki he ‘initaneti ‘a e E-Gov</p> <p>- Fakakau ‘a e ‘otumotu ke nau kau he ngāue‘aki ‘a e Sun system.</p> <p>- Fiema‘u ke tau e Retirement access ki he MicroPay</p> <p>- Fakalelei‘i mo fakalalakaka‘i e sisitemi faka-komipiuta ki hono tokanga‘i e ngaahi vausia.</p>

Polokalama 2: Ngaahi Ngāue Fakapa'anga		
<p>'Oku kau kotoa 'i he polokama ko eni 'a e ngaahi ngāue fakapa'anga , pule'i 'o e Fakatau Koloa mo e fakatau koloa mo e ngāue 'a e Pule'anga pea mo e ngaahi palani ki he ngāue Fakapa'anga . 'Oku pule'i e ngaahi ngāue ko eni 'i he Va'a 'e tolu (3)</p>		
1 – Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Faka-pa'anga (TD)	1 – Fakahoko e ngaahi ngāue fakapa'anga 'oku lelei mo taau ki he Pule'anga mo e ngaahi kupu fengāue'aki .	- Ngaahi totongi atu 'a e Pule'anga'
		- Fakahū e Pa'anga hū mai
		- Tokangaekina e totongi atu e Ngaahi Vāhenga.
		- Founga talitali kakai
		- Ako mo fakalalakaka'i e ngāue
		-Ngaahi va'a ki tahi (VV, HP, 'Eua)
		-Fakamatala fakapa'anga
2 – Va'a Palani ki he Ngāue Fakapa'anga (FFD)	1 – Lipooti ki he ngaahi Nō 'a e Pule'anga mo e ngaahi Koloa ke tonu e fakafuofua mo e faitu'utu'uni 'a e ngaahi kupu fengāue'aki .	- Lipooti hono pule'i e ngaahi totongi Nō
	2 – Fakalalakaka'i e Fa'unga ki hono tokanga'i 'a e Ngaahi Me'a Fakapa'anga 'a e Pule'anga' 'i ha ngaahi Tu'utu'uni ke ne tataki 'a e fakahoko fatongia'	- Lipooti hono pule'i 'a e ngaahi Koloa.
3 – Va'a Pule'i 'o e Fakatau Koloa mo e Ngāue 'a e Pule'anga	1 – Lelei mo Taau e Ngaahi tu'utu'uni ngāue mo e founga ngāue ki he Fakatau Koloa 'a e Pule'anga.	- PMF Implementation Fakahoko 'a e tu'utu'uni ngāue ki he founga ngāue'aki e Pa'anga
		- Fakalelei'i e ngaahi tu'utu'uni ngāue
		- Fokotu'u mo Fakahoko e ngaahi polokalama faka-komipiuta 'oku fakahoko'aki e ngaahi ngāue fakapa'anga .
		- Fakalelei'i e ngaahi tu'utu'uni ngāue
		- Fakalalakaka'i e taukei ngāue
	2 – Ke Lelei mo taau 'a e ngaahi ngāue fakatau koloa 'a e Pule'anga.	- Fakalelei'i e ngaahi talangāue
		- Ngaahi fatongia ki he kōmiti Fakapule'anga ki he fakatau koloa (GPC)
		- Fakalelei ki he ngaahi Lāunga
		- Palani ki he fakatau koloa
		- Fekumi 'i he māketi
		- Ngaahi founga Fakatau Koloa
		- Founga pule'i 'a e ngaahi lēkooti/faile
		- Pule'i mo e tali kakai lelei
Polokalama 3: Patiseti, 'Ekonomika mo e Pa'anga Tokoni		
<p>Ngaahi Tu'utu'uni Ngāue 'a e Pule'anga/Fakavaha'a-Pule'anga ki he fatongia 'a e Potungāue Pa'anga. 'Oku kau ki heni 'a e 'analaiso 'a e ngaahi tu'utu'uni ki he Pa'anga hū mai mei he tukupau 'a e kakai mo e Pa'anga tokoni Fakavaha'a-Pule'anga ki hono fakaivia 'a e ngaahi ngāue mo e palani ngāue 'a e Pule'anga. 'Oku pule'i eni 'i he ngaahi va'a 'e tolu (3)</p>		
1 – Patiseti mo e palani Ngāue	1. Sisitemi ki he Patiseti 'oku ngāue lelei ke fakahoko e ngaahi tu'utu'uni 'a e Pule'anga 'oku pau mo falala'anga.	-Ko hono fa'u 'o e Patiseti.
		- Ngaahi ngāue ki he Patiseti fakamatala nounou pea mo hono ngaahi tu'utu'uni

		-pule'i lelei hono tuku atu e Pa'anga fakatatau ki he patiseti mo hono lipooti.
2 – Va'a 'Ekonōmika' mo e fale'i Fakapa'anga	1 – Ke 'i ai ha tu'unga Faka-'ekonōmika lelei, Fale'i Fakapa'anga , 'Analaiso e Sisitemi ki he Ma'u'anga Fakamatala 'oku pau ki he ngaahi fai tu'utu'uni 'oku ne pou pou 'i e fakalalakaka 'oku tu'uloa.	<ul style="list-style-type: none"> - Fa'unga tu'utu'uni ki he 'Ekonōmika fakalukufua' mo e Ngaahi Tu'utu'uni Fakapa'anga . - Ngaahi Tu'utu'uni Ngāue ki he Patiseti' - Fakamatala Patiseti' - Ngaahi fale'i Faka- Tu'utu'uni' mo e Lipooti. - 'Analaiso e Ngaahi Tu'utu'uni' mo hono Fakalelei'i .
3 – Va'a Polōseki' mo e Pule'i 'o e Ngaahi Tokoni. (PAMD)	1 – Faka'ai'ai e lelei ange e ngaahi tu'utu'uni ngāue ki he ngaahi tokoni mo tataki e patiseti 'o e Palani Ngāue ki he ngaahi fiema'u mahu'inga 'a e Pule'anga.	<ul style="list-style-type: none"> - Fakalelei'i 'a e Tu'utu'uni ki he Ngaahi Tokoni'. - Fa'u 'a e ngaahi fakafuofua ki he Patiseti 'o e Pa'anga Tokoni Fakalalakaka'. - Fa'u 'a e Patiseti ki he Pa'anga Tokoni', ngaahi Tu'utu'uni', Fakalea' mo hono Lipooti'. - Muimui'i ofi 'a e tu'unga lolotonga e Patiseti ki he Pa'anga Tokoni' mo e ngaahi ngāue 'oku toloi pea mo hono Fakalelei'i .
	2 – Sisitemi lelei ange ki he ma'u'anga fakamatala'ke vakai'i 'aki mo tali e ngaahi Polōseki'.	<ul style="list-style-type: none"> - Ko hono fokotu'u mo fakahoko 'a e sisitemi ki he ma'u'anga Fakamatala ki he Ngaahi Tokoni' (AIMS) - Lipooti ki he Ngaahi Polōseki mo hono vakai'i mo siofi e Ngaahi Tokoni'. - Fakalalakaka'i 'a e pōto'i ngāue 'a e kau ngāue'
<p>Polokalama 4: Pa'anga Tokoni 'a e Pule'anga 'Oku fakatefito eni ki he ngaahi Fakamole makehe 'a e Pule'anga 'a ia 'oku fokotu'u 'i he Patiseti', ko e totongi atu ki he ngaahi ngāue 'i he malumalu 'o e Pule'anga. - 'Oku 'ikai ke kau 'a e fakamole ko eni 'i he ngaahi fakamole 'a e Potungāue.</p>		
1 – 'Oku fakahoko kotoa e ngaahi totongi atu ki he ngaahi ngāue 'i he malumalu 'o e Pule'anga' 'i he Va'a Fakahoko ngāue (CSD)		<p>1 – Founga ngāue lelei ange mo hono leva'i lelei e ngaahi ngāue makehe 'a e Pule'anga' 'a ia 'oku kau ki ai e ngaahi ngāue ni:</p> <p>a- ngaahi monū'ia e – Ngaahi monū'ia he fefolau'aki f – Pa'anga tokoni ki he ngaahi kautaha 'ae Pule'anga/kautaha faka- taautaha. h – ngaahi ngāue fakalalakaka ki he ngaahi vahe kolo mo e ngaahi vahe fonua. i – ngaahi poloseki makehe</p>

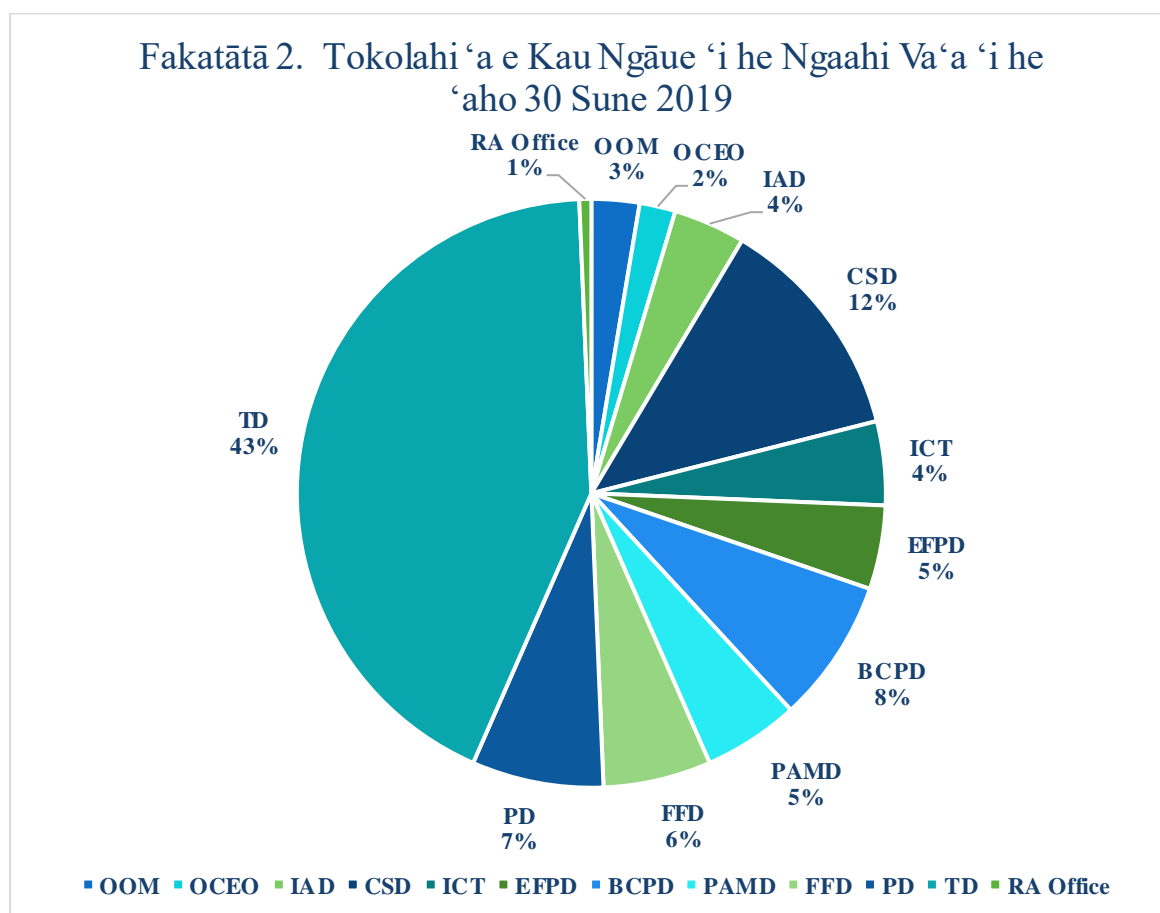
		<p>k – Totongi e ngaahi Pa‘anga tupu mo e ngaahi fakatau makehe.</p> <p>l – Totongi atu ki he ngaahi fiema‘u ngāue Fakavaha‘a-Pule‘anga</p> <p>m – Totongi e ngaahi mo‘ua makehe</p> <p>n – Pa‘anga talifaki ki ha ngaahi fakamole fakatu‘upakē ‘i he kaha‘u</p> <p>ng – Pa‘anga tokoni ke fakaivia e ngaahi Kautaha Taautaha.</p>
Polokalama 5: Pule‘i e Ngaahi Nō		
<p>1 – ‘Oku fakahoko kotoa e ngaahi totongi atu ki he ngaahi Nō ‘a e Pule‘anga ‘I he Va‘a ‘a e Ngaahi Nō ‘a e Potungāue (FFD)</p>		<p>1 – Founga ngāue lelei ange ‘i hono leva‘i e ngaahi Pa‘anga totongi atu ki he Pa‘anga tupu ‘i he Nō mo e sino‘i Pa‘anga Nō ‘a e Pule‘anga; faka loto-Fonua‘ mo Fakavaha‘a-Pule‘anga’</p>

2. FAKAHOKO NGĀUE

2.1 Tokangaekina 'o e Kau Ngāue

2.1.1 Fokotu'utu'ū 'o e Kau Ngāue 'o Fakatatau ki he Tokolahi 'i he Ngaahi Va'a 'i he 'aho 30 b Sune 2019

Ko e tokolahi taha 'o e kau ngāue 'i he Potungāue, ko e Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga (43%) mo e Va'a Fakahoko Ngāue (13%). Ko e Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga 'oku 'i ai e konga 'e 8: fakalalakala, lipooti fakapa'anga, vahe, pa'anga hū mai & 'akauni pangikē, sieke, Va'a Fale Pa'anga Vava'u, Va'a Fale Pa'anga Ha'apai mo e Va'a Fale Pa'anga 'Eua. Ko e Va'a Fakahoko Ngāue 'oku 'i ai e konga 'e 4: Fa'unga 'o e Ngāue, Me'a Fakapa'anga mo e Ngaahi Koloa, Tokangaekina e Fale Fakapule'anga St. George (SGGB) mo e Fokotu'utu'ū Ngāue/Tafa'aki sēvesi tokoni. 'Oku hā mei he ngaahi konga 'o e ngaahi Va'a ko 'eni 'a honau ngaahi fatongia mo e fatongia mahu'inga. Ko e toenga 'o e ngaahi tafa'aki 'oku faikehekehe 'aki e pēseti e 4 ki he pēseti e 8 mei he kotoa 'o e kau ngāue 'a e Potungāue. Lolotonga 'e ta'u fakapa'anga 2018/19, na'e 'i ai ha kau ngāue 'e toko 14 hū fo'ou mo e kau ngāue 'e toko 15 ne nau hū kitu'a mei he Potungāue Pa'anga. Ko e ngaahi fakaikiiki 'oku hā atu ia 'i he fakatātā 2 mo e tēpile 5.

Tēpile 5: Tokolahi e kau ngāue tu‘uma‘u ki he ngaahi Va‘a ngāue

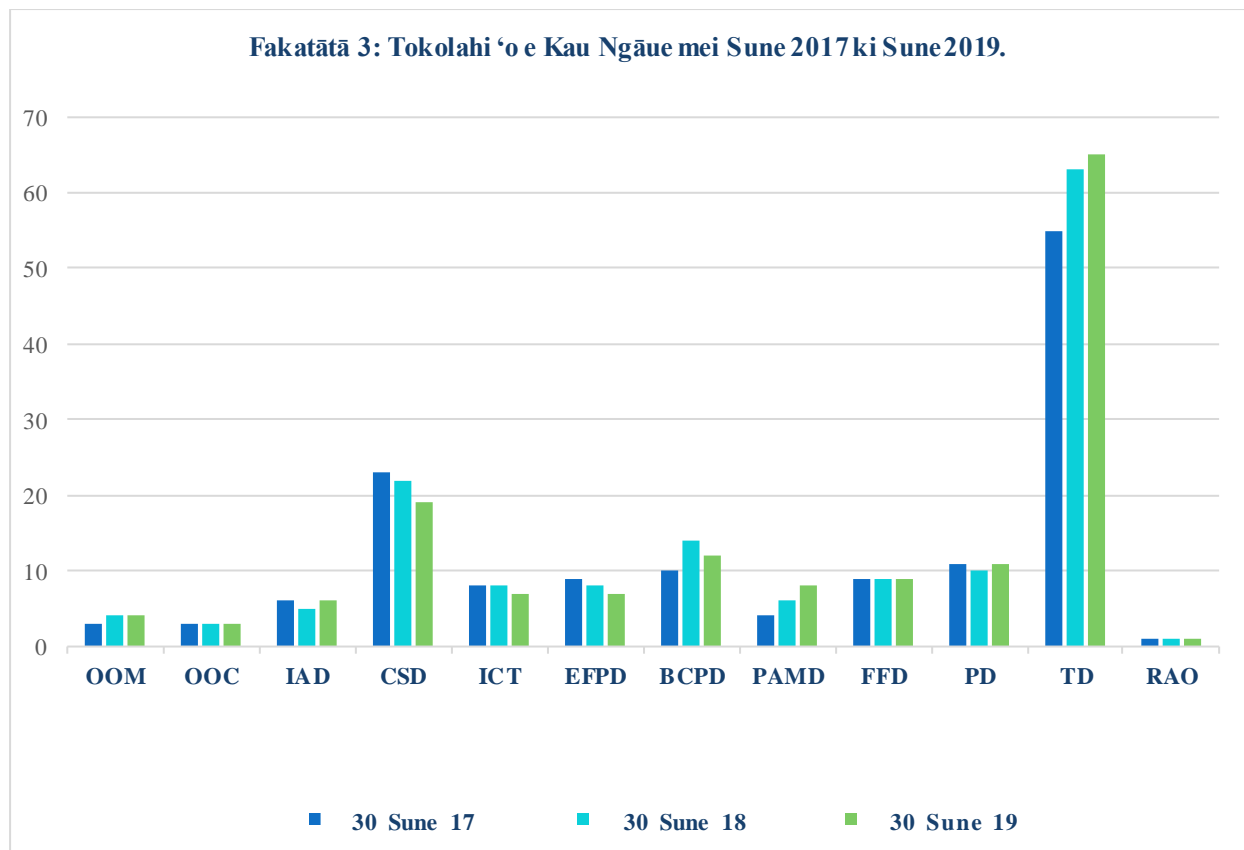
Va‘a	Lahi ‘o e kau ngāue ‘i he ‘aho 1 ‘o Siulai 2018	Lahi ‘o e kau ngāue na‘e fakahū lolotonga ‘o Siulai 2018 ki Sune 2019	Lahi ‘o e kau ngāue na‘e hū kitu‘a ‘i he lolotonga ‘o Siulai 2018 ki Sune 2019	Lahi ‘o e kau ngāue ‘i Sune 2019	Percentages (%)
‘Ōfisi ‘o e Minisitā	4	0	0	4	3
‘Ōfisi ‘o e Pule Lahi ‘o e Potungāue	3	0	0	3	2
Va‘a ‘Ātita Fakaloto‘i Potungāue	5	1	0	6	4
Va‘a Fakahoko Ngāue	23	3	6	20	13
Va‘a Ma‘u‘anga Fakamatala, Fetu‘utaki mo e Tekinolosa	8	0	1	7	5
Va‘a ‘Ekonōmika mo e Fale‘i Fakapa‘anga	8	0	1	7	5
Va‘a Patiseti mo e Palani Ngāue	14	1	3	12	8
Va‘a Polōseki mo e Pule‘i ‘o e Ngaahi Tokoni mei Muli	6	2	0	8	5
Va‘a Palani ki he Ngāue Fakapa‘anga	9	0	0	9	6
Va‘a Pule‘i ‘o e Fakatau Koloa mo e Ngāue ‘a e Pule‘anga	10	1	0	11	7
Va‘a Fakahoko ‘a e Ngaahi Ngāue Fakapa‘anga	63	6	4	65	43
Fakakātoa	153	14	15	152	100

2.1.2 Tupu Tokolahi 'u e Kau Ngāue 'i he Ngaahi Va'a 'i he ūho 30 'o

Sune 2019

'I he tau 'e ua kuohili', ne tupu tokolahi ai e fakakātoa e kau ngāue 'o tautautefito pē 'i he Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga (TD) mo e Va'a Polōseki mo e Pule'i 'o e Ngaahi Tokoni mei Muli (PAMD) 'o hangē ko ia 'oku hā 'i he fakatātā 3 'i lalo'. Na'e tupu tokolahi e kau ngāue 'i he Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga (TD), tupu mei he feinga ke fakamālohia 'a e ngaahi tafa'aki ki he vahe' mo fakasi'isi'i 'a e ngaahi fakamole pea pehē ki hono fakamālohia 'o e tafa'aki līpooti fakapa'anga ke tonu mo fakakakato he taimi totonu 'o e ngaahi fakamatala pa'anga'.

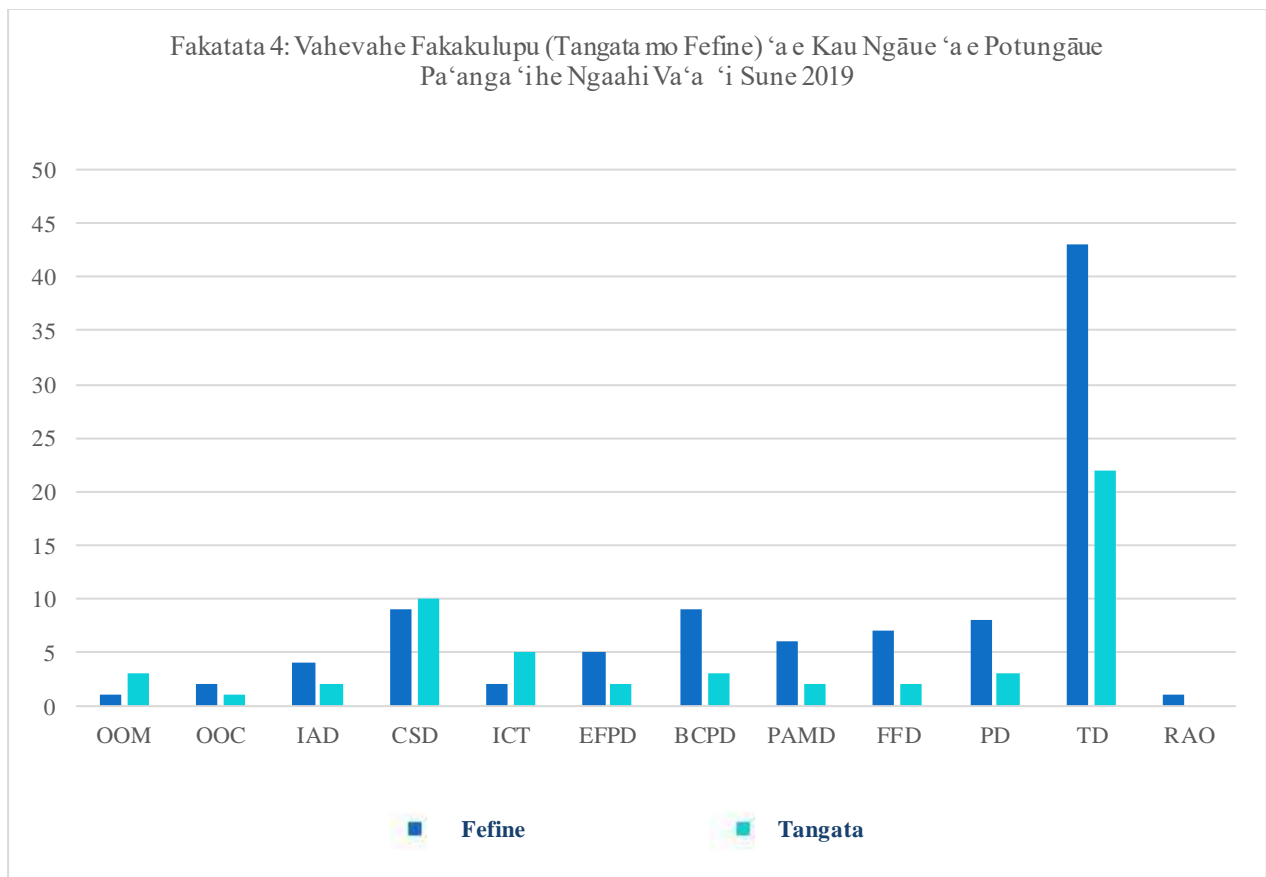
Na'e makatu'unga 'a e lahi 'o e ngāue he Va'a Polōseki' mo e Pule'i 'o e Ngaahi Tokoni mei Muli (PAMD), koe'uhī ko e ngāue 'a e Potungāue' na'a' ne fakamālohia 'a hono fakafekau'aki 'o e ngaahi ngāue' mo hono pule'i 'o e tokoni'. Ko e holo e tokolahi 'o e kau ngāue 'i he Va'a Fakahoko Ngāue' mei he fehikitaki' mo hiki ki he lakanga 'oku toe ma'olunga ange 'i he ngaahi Potungāue kehe'. Lolotonga 'a e ta'u fakapa'anga 2018/19 'aia 'oku hā 'i he fakatātā 3.

2.1.3 Kau Ngāue mo e vahevahe fakakulupu ki he Tangata mo Fefine.

Ko e tokolahi taha e kau ngāue ‘o e Potungāue kimu‘a ‘i he ta’u 2000 ko e kakai tangata. Pea ko e ngaahi tu‘unga ma‘olunga ‘o e Potungāue’ kuo pule‘i ‘e he kakai fefine ‘o kau ai mo e Pule lahi’. Ko e vahevahe ‘o e kau ngāue’ ki he kakai fefine mo e kakai tangata ‘i he Potungāue’, na‘e pēseti ‘e 64 ki he pēseti ‘e 36. Ko e Va‘a Palani ki he Ngāue Fakapa‘anga’ (FFD) na‘e peseti ‘e 78 ki he 22, Va‘a Polōseki mo e Pule‘i ‘o e Ngaahi Tokoni mei Muli (PAMD) (75%: 25%) mo e Va‘a Patiseti mo e Palani Ngāue (BFPD) (75%: 25%). Ko e ongo Va‘a ‘e 2 ‘oku tokolahi taha ai ‘e kau ngāue ‘i he kakai tangata mo fefine, ko e Va‘a Fakahoko Ngāue’ (CSD) (53%: 47%) mo e Va‘a Ma‘u‘anga Fakamatala, Fetu‘utaki mo e Tekinolosa (71%: 21%) ‘o hangē ko ia ‘oku hā atu ‘i he Fakatātā 4 mo e tēpile fika 6.

Fakatata 4: Vahevahe Fakakulupu (Tangata mo Fefine) ‘a e Kau Ngāue ‘a e Potungāue Pa‘anga ‘i he Ngaahi Va‘a ‘i Sune 2019

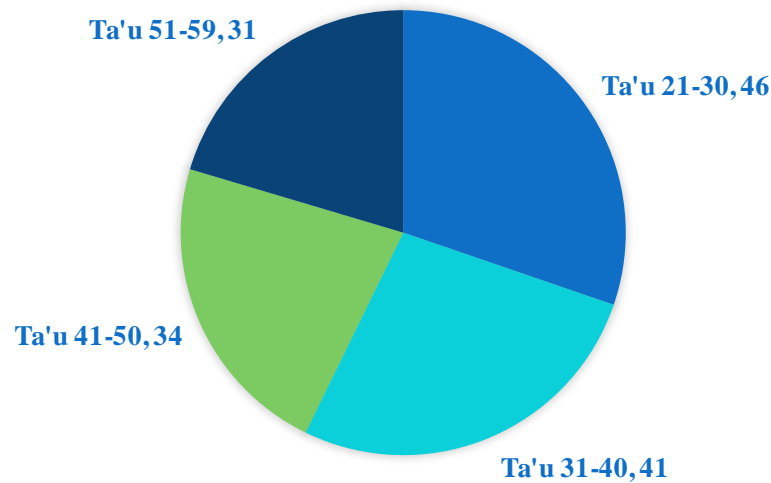
Tēpile 6: Vahevahe fakakulupu e Tangata mo Fefine 'i he 'aho 30 Sune, 2019

Va'a	Lahi 'o e Kau Ngāue Fefine 'i he 'aho 30 'o Sune 2018	Lahi 'o e Kau Ngāue Fefine 'i he 'aho 30 'o Sune 2019	Tupulaki 'i Sune 2018-2019	Pēseti 'o e Kakai Fefine 'i Sune 2019	Lahi 'o e Kau Ngāue Tangata 'i he 'aho 30 'o Sune 2018	Lahi 'o e Kau Ngāue Tangata 'i he 'aho 30 'o Sune 2019	Tupulaki 'i Sune 2018-2019	Pēseti 'o e Kakai Tangata 'i Sune 2019	Fakakātoa 'o e kau ngāue 'i he 'aho 30 Sune 2018	Fakakātoa 'o e kau ngāue 'i he 'aho 30 Sune 2019
'Ōfisi 'o e Minisitā	1	1	0%	1%	3	3	0%	5%	4	4
'Ōfisi 'o e Pule Ngāue	2	2	0%	2%	1	1	0%	2%	3	3
Va'a 'Ātita Fakaloto 'i Potungāue	3	4	33%	4%	2	2	0%	4%	5	6
Va'a Fakahoko Ngāue	13	9	-31%	9%	9	10	11%	18%	22	19
Va'a Ma'u'anga Fakamatala, Fetu'utaki mo e Tekinolosia	2	2	0%	2%	6	5	-17%	9%	8	7
Va'a 'Ekonōmika mo e Fale'i Fakapa'anga	5	5	0%	5%	2	2	0%	4%	7	7
Patiseti mo e Palani Ngāue	8	9	13%	9%	4	3	-25%	5%	12	12
Va'a Polōseki mo e Pule'i 'o e Ngaahi Tokoni mei Muli	6	6	0%	6%	1	2	100%	4%	7	8
Va'a Palani ki he Ngāue Fakapa'anga	8	7	-13%	7%	3	2	-33%	4%	11	9
Va'a Fakatau koloa mo e Ngāue 'o e Pule'anga	8	8	0%	8%	2	3	50%	5%	10	11
Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	41	43	5%	44%	22	22	0%	40%	63	65
'Ōfisi Ma'u Mafai ki he Vāhenga	1	1	0%	1%	0	0	0%	0%	1	1
KATOA	98	97	-1%	100%	55	55	0%	100%	153	152

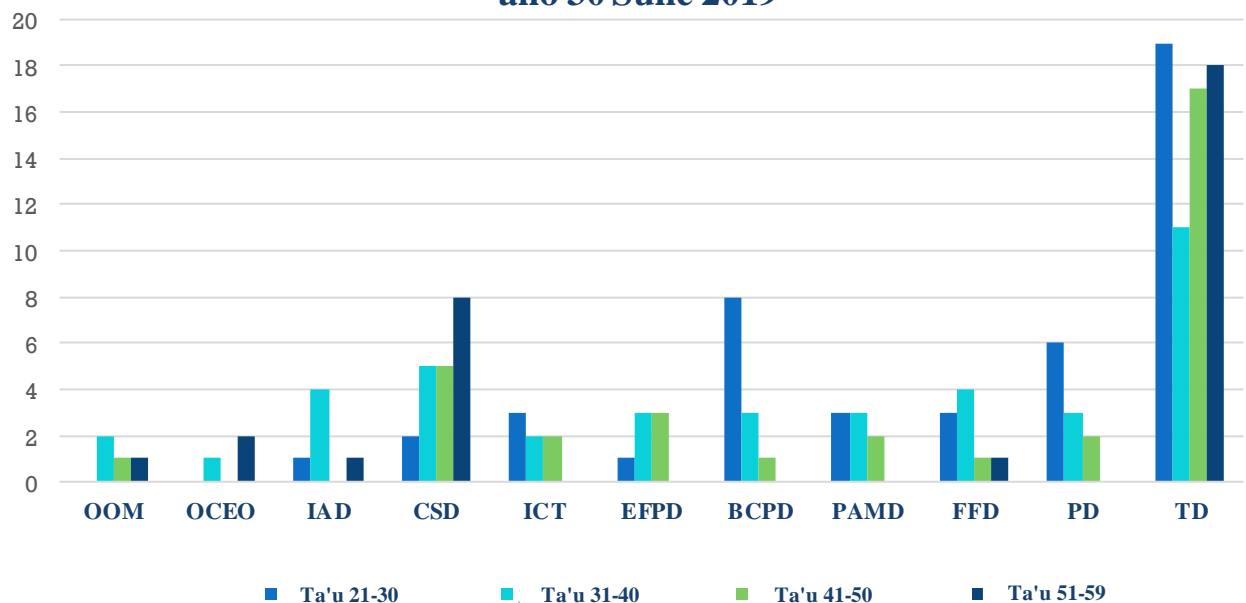
2.1.4 Kau Ngāue mo e kulupu 'o e ta'u motu'a

Ko e pēseti 'e 57 'a e kau ngāue 'o e potungāue 'oku nau 'i he ta'u si'isi'i, pea ko e tokolahi taha 'oku 'i lalo 'i he tau 40 'a ia 'oku hā atu 'i he fakatātā 5. Ko e pēseti 'e 20 'oku 'amanaki ke nau ma'u vāhenga mālōlō mei he Potungāue' 'i he ta'u 'e hongofulu (10) mei heni. Ko e tokolahi 'o kinautolu' mei he Va'a 'o e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga' mo e Va'a Fakahoko Ngāue' 'o hangē ko hono fakahā 'i he fakatātā 5 mo e tēpile 7.

FAKATATA 5. FAKAKULUPU FAKATA'U MOTU'A 'A E KAUNGĀUE 'O E POTUNGĀUE PA'ANGA 'I HE 'AHO 30 SUNE 2019

Fakatātā 6. Fakakulupu fakata'u motu'a 'a e kau Ngāue 'i he 'aho 30 Sune 2019

Tēpile 7: Kulupu ‘o e ta‘u motu‘a ‘o e kau ngāue ‘i he ‘aho 30 ‘o Sune, 2019

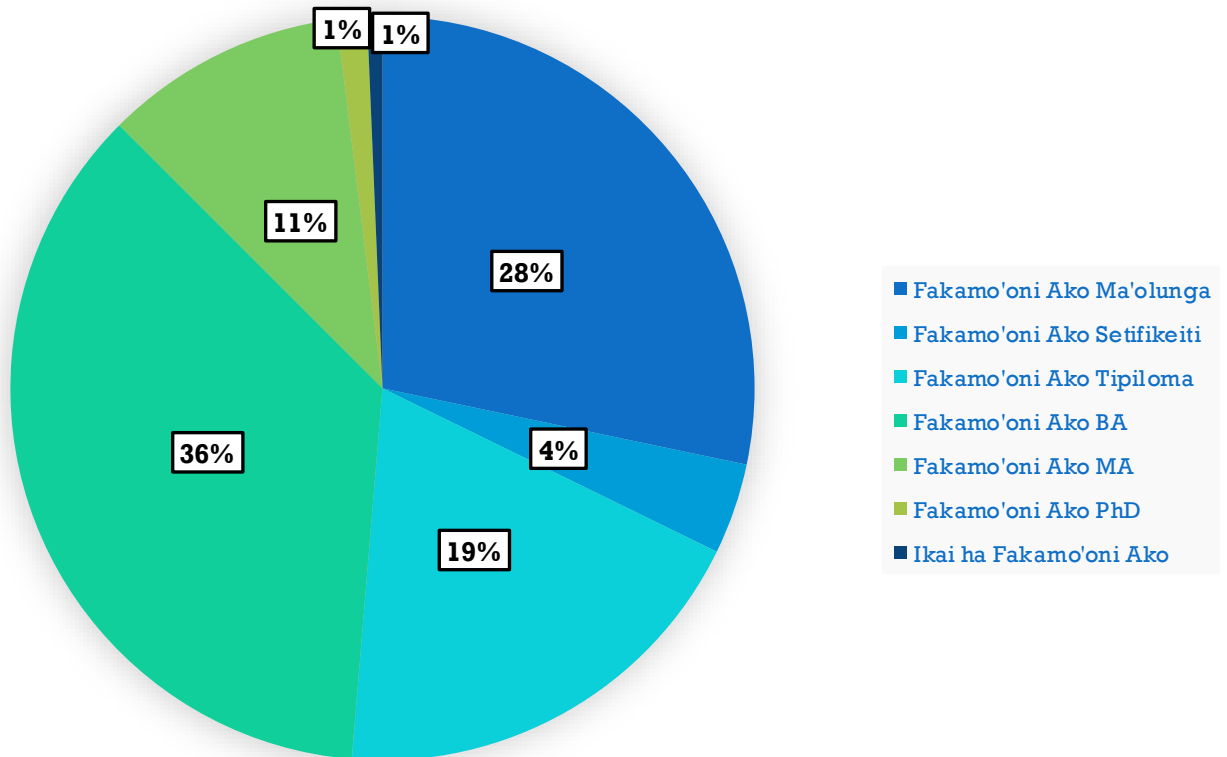
Va‘a	21-30 (ta‘u motu‘a)	31-40 (ta‘u motu‘a)	41-50 (ta‘u motu‘a)	51-59 (ta‘u motu‘a)	Fakakātoa ‘o e Kau Ngāue
‘Ōfisi ‘a e Minisitā	0	2	1	1	4
‘Ōfisi ‘a e Pule Ngāue	0	1	0	2	3
Va‘a ‘Ātita fakaloto‘i Potungāue	1	4	0	1	6
Va‘a Fakahoko Ngāue	2	5	5	8	20
Va‘a Ma‘u‘anga Fakamatala, Fetu‘utaki mo e Tekinolosia	3	2	2	0	7
Va‘a ‘Ekonōmika mo e Fale‘i Fakapa‘anga	1	3	3	0	7
Va‘a Patiseti mo e Palani Ngāue	8	3	1	0	12
Va‘a Polōseki mo e Pule‘i Ngaahi Tokoni Mei Muli	3	3	2	0	8
Va‘a Palani ki he Ngāue Fakapa‘anga	3	4	1	1	9
Va‘a Pule‘i ‘o e Fakatau koloa mo e Ngāue ‘a e Pule‘anga	6	3	2	0	11
Va‘a Fakahoko ‘a e Ngaahi Ngāue Fakapa‘anga	19	11	17	18	65
Kātoa	46	41	34	31	152
%	30%	27%	22%	20%	100%
Tātānaki %	30%	57%	80%	100%	

2.1.5 Kau Ngāue' mo e Tu'unga Fakaako'

Fakafuofua ki he pēseti 'e 48 'o e kau ngāue' 'oku nau ma'u e mata'itohi BA pe ma'olunga ange ai hangē ko ia 'oku hā 'i he fakatātā 7.

Ko e pēseti 'o e kau ma'u mata'itohi' 'oku nau 'i he ngaahi Va'a kehekehe 'i he Potungāue', 'o hangē ko ia 'i he tēpile 8.

Fakatātā 7. Peseti 'o e Tu'unga Fakaako e Kau Ngāue 'a e Potungāue Pa'anga 'i Sune 2019

Tēpile 8: Ngaahi Polokalama 'a e Potungāue Pa'anga 'i he Ngaahi Va'a 'i he 2018/19

Va'a	Tohi Fakamo'oni ako ma'olunga	Setifikikeiti	Tipiloma	BA	MA	PhD	'Ikai ha Tu'unga Fakaako	Fakakātoa fika Kau Ngāue 'i he 'aho 30 'o Sune 2019	Tokolahi Kau Ngāue mo e Fakamo'oni ako.	Pēseti 'o e Kau Ngāue 'i he Tu'unga faka- Pēseti pē, to e ma'olunga ai.
'Ōfisi 'o e Ministā	2			1		1		4	2	50%
'Ōfisi 'o e Pule Ngāue	1	1			1			3	1	33%
Va'a 'Ātita Fakaloto'i Potungāue			1	3	2			6	5	83%
Va'a Fakahoko Ngāue	9	3	1	4	3			20	7	35%
Va'a Ma'u'anga Fakamatala, Fetu'utaki mo e Tekinolosia.		1	2	4				7	4	57%
Va'a 'Ekonomika mo e Fale'i Fakapa'anga				4	3			7	7	100%
Va'a Patiseti mo e Palani Ngāue				12				12	12	100%
Va'a Polōseki mo e Pule'i 'a e Ngaahi Tokoni mei Muli.			2	3	2	1		8	6	75%
Va'a Palani ki he Ngāue Fakapa'anga.			4	4	1			9	5	56%
Va'a Fakatau Koloa mo e Ngāue 'a e Pule'anga			4	6	1			11	7	64%
Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga.	31	1	15	14	3		1	65	17	26%
KATOA	43	6	29	55	16	2	1	152	73	100%
%	28%	4%	19%	36%	11%	1%	1%	100%		
Tātānaki %	99%	71%	67%	48%	12%					

2.2. Fakahū 'a e Kau Ngāue fo'ou lolotonga e Ta'u Fakapa'anga 2018/19

2.2.1 Fokotu'u Fo'ou ki he Lakanga 'a e Potungāue Pa'anga lolotonga 'o e Tau Fakapa'anga 2018/19

Na'e 'i ai e lakanga 'atā 'e 13 'o e Potungāue' kuo fakakakato hono tu'uaki mo hono fakahū mai e kau ngāue fo'ou 'i he lolotonga e ta'u fakapa'anga 2018/19. Ko e fakaikiiki 'oku hā ia 'i he tēpile 9 'i lalo.

Tēpile 9: Fokotu'u fo'ou ki he ngaahi lakanga ki he ta'u fakapa'anga 2018/19

Hingoa	Lakanga	Va'a	'Aho Kamata Ngāue
Sisilia Mohulamu Finau	Ātita Pule (Kulupu I)	Va'a 'Ātita Fakaloto'I Potungāue	10/16/2018
Gladys Nicolle Fukofuka	Tokoni Sekelitali (Kulupu G)	Va'a Fakahoko Ngāue	2/4/2019
Maheuliuli Kisina	Ekonomika (Kulupu L)	Va'a Patiseti moe Palani Ngāue	11/28/2018
Kilisitina Angahikifo'ou Puleiku	'Ofisa 'Ekonomika Pule (Kulupu I)	Va'a Poloseki mo e Pule'I Ngaahi Tokoni mei Muli	8/4/2018
Piula Fanavai Tuiono	'Ofisa Tokoni 'Ekonomika (Kulupu M)	Va'a Poloseki mo e Pule'I Ngaahi Tokoni mei Muli	4/8/2019
Lafaele Ulupano	'Ofisa Tokoni Fakata'u Fakapule'anga (Kulupu M)	Va'a Fakata'u Koloa mo e Ngāue 'a e Pule'anga	11/29/2018
Lupe Atevalu	Tauhi Tohi (Kulupu L)	Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	8/8/2018
Kaloni 'Ofa Fakatava	Ofisa 'Analaiso Fakapa'anga (Kulupu L)	Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	8/8/2018
Alieta Sungu V Latu	Kalake Kalasi 2 (Kulupu P)	Va'a Fakahoko Ngāue	5/3/2019
Atalanita Tinalasa O Feao	Kalake Kalasi 2 (Kulupu P)	Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	4/2/2019
Fehoko Ha'apai Olie	Kalake Kalasi 2 (Kulupu P)	Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	5/3/2019
Keleni Manu	Tauhi Tohi (Kulupu L)	Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	10/18/2018
Mele Tiulipe Fifita	Tauhi Tohi (Kulupu L)	Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	6/12/2019

2.2.2 Kau Ngāue 'a e Potungāue' na'e hiki hake ki he lakanga ma'olunga lolotonga e Ta'u Fakapa'anga 2018/19

Na'e 'i ai e lakanga 'atā 'e 13 'o e Potungāue kuo fakafonu 'aki ha ngaahi lakanga toe ma'olunga 'ange he lolotonga e ta'u fakapa'anga 2018/19. Ko e fakaikiiki 'oku hā 'i he tēpile fika 10.

Tēpile 10: Kau Ngāue kuo hiki hake ki he ngaahi lakanga ma'olunga

2018/19

Hingoa/ Lakanga Lolotonga	Lakanga	Va'a	Aho ne Kamata Ngāue
Seiloima Fisiikava Fakatoka/ 'Ofisa Pule Fakata'u Fakapule'anga	'Ofisa Fakata'u Fakapule'anga Pule (Kulupu I)	Va'a Fakata'u Koloa mo e Ngāue 'a e Pule'anga.	07-Sune- 2019
Paea He Lotu Savou Tongotea/ Tokoni Tauhi Tohi	Ofisa 'Analaiso Fakapa'anga. (Kulupu L)	Va'a Fakahoko 'o e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	17-Jun-19
Ms Velonika 'Ulufitu Po'uliva'ati/ 'Ekonomika	Ekonominka Ma'olunga (Kulupu J)	Va'a Patiseti mo e Palani Ngāue	28-Jun-19
Mr Tevita Leha'uli/ 'Ofisa Pule Sisitemi	Sisitemi 'Analaiso (Kulupu J)	Va'a Ma'u'anga Fakamatala, Fetu'utaki mo e Tekinolosia	28-Jun-19
Ms Vasiti Lemani/ Assistant Tokoni Tauhi Tohi	Ofisa Pule'i 'a e Sisitemi Fakapa'anga (Kulupu L)	Va'a Palani ki he Ngāue Fakapa'anga	3-Aug-18
Mrs Lavender Manu/Kalake Kalasi 1	Taki Kalake (Kulupu M)	Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	3-Aug-18
Ms Edwina Fasi/ Kalake Kalasi 2	Kalake Kalasi 1	Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	3-Aug-18
Ms. Melenaite Vaiaku 'Ahofono/ 'Ekonomika Ma'olunga	'Ekonomika Pule (Kulupu I)	Va'a Patiseti mo e Palani Ngāue	31-Aug-18
Mr. Tupou Tufui/'Ofisa Fakata'u	'Ofisa Fakata'u Ma'olunga (Kulupu K)	Va'a Fakata'u Koloa mo e Ngāue 'a e Pule'anga.	5-Oct-18
Ms Sasinita Tapueluelu/ Tauhi Tohi	Ekonomika Ma'olunga (Kulupu J)	Va'a Patiseti mo e Palani Ngāue	5-Oct-18
Ms. Lepolo Lomavita Taufatofua/ Tokoni Tauhi Tohi	'Ofisa Pule'I 'a e Sisitemi Fakapa'anga (Kulupu L)	Va'a Palani ki he Ngāue Fakapa'anga	23-Nov-18
Ms. Christine Latu Lopeti/'Ofisa Tokoni Fakatau	Ofisa Fakatau (Kulupu L)	Va'a Fakata'u Koloa mo e Ngāue 'a e Pule'anga.	7-Dec-18
Mrs. 'Ilisapesi Halaleva Tausisi/ Tauhi Tohi	'Ekonomika Ma'olunga (Kulupu J)	Va'a Patiseti mo e Palani Ngāue	12-Dec-18

2.2.3 Kau Ngāue ne nau Mavahe/Mālōlō/Hū kitu'a mei he Potungāue

Pa'anga Lolotonga 'e Ta'u Fakapa'anga 2018/19

Na'e 'i ai ha kau ngāue 'e toko hongofulu (10) ne nau mavahe/mālōlō/hū kitu'a (fakafisi/tukuange) mei he Potungāue' lolotonga e ta'u fakapa'anga 2018/19 . Fakafuofua ki he pēseti 'e 70 ai ne nau hū kitu'a/ mavahe pea pēseti 'e 30 ne nau hiki ki he ngaahi fonua muli'. 'Oku fakahā 'a e ngaahi fakaikiiki' 'i he tepile 11.

Tēpile 11: Kau Ngāue ne hū ki tu'a lolotonga ta'u fakapa'anga 2018/19

Hingoa	Lakanga	Va'a	'Aho mavahe mei ai	UHINGA 'o e hū ki tu'a
Ms Vaitai Havea	'Ekonōmika	Va'a Patiseti mo e Palani Ngaue	8/8/2018	Fakafisi
Ms Kakala 'Aunofo Lutui	Tauhi Tohi	Va'a Fakahoko Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	16/10/2018	Fakafisi
Mrs Melenaita Hojelsen	Tokoni Pule	Va'a Fakahoko Ngāue	12/10/2018	Fakangata e ngāue
Mr Alfred Ma'ake Soakai	'Ofisa 'Analaiso Fakakomipiuta	Va'a Ma'u'anga Fakamatala, Fetu'utaki moe Tekinolosa	12/10/2018	Fakafisi
Mrs Natalia Latu	Tokoni Sekelitali Lahi	Va'a Fakahoko Ngāue	11/1/2019	Fakafisi
Mr 'Alemitolo Lufilufi Selupe	Fakauli	Va'a Fakahoko Ngāue	15/02/2019	Fakafisi
Mrs Fatai-Moe-Manu 'Ofaloto-Ki-Pilitania Malolo Puname	'Ofisa Tauhi 'Api	Va'a Fakahoko Ngāue	18/04/2019	Fakangata e ngāue
Mr 'Epoki Afemui	'Ekonōmika Ma'olunga	Va'a Patieti moe Palani Ngāue	26/04/2019	Fakafisi
Mr Tevita Sylvester Tu'iono	Tokoni TauhiTohi	Va'a Fakahoko Ngaahi Ngāue Fakapa'anga	17/05/2019	Fakafisi

2.2.4 Kau Ngāue Lau'aho 'o e Potungāue Pa'anga 'i he Ta'u

Fakapa'anga 2018/19

Na'e 'i ai 'a e kau ngāue lau'aho 'e toko 8 na'e fakahū mai 'i he ta'u fakapa'anga 2018/19, tautautefito ki he kau tangata le'o 'a ia 'oku te'eki ke 'i ai ha nau lakanga tu'uma'u. Ko hono fakaikiiki 'oku hā atu 'i he tēpile 12.

Tēpile 12: Kau ngāue Lau'aho ta'u fakapa'anga 2018/19

Hingoa	Lakanga	'Aho ne Kamata ai	'Aho 'e 'Osi ai	Loloa 'a e 'Aleapau
Ms Megny Tu'ionetoa	Ofisa Tokoni Faka'aho	7/13/2018	7/12/2019	Ta'u 1
Mr Sione Filipe Tongilava	Tangata le'o Faka'aho	11/26/2018	7/1/2019	Ta'u 1
Mr Semisi Lalahi	Tangata le'o Faka'aho	10/18/2018	3/17/2020	Ta'u 1
Mr Sione Kaivei Hoeft Jr	Ofisa 'Ekonōmika Tokoni faka'aho	11/22/2018	11/29/2019	Ta'u 1
Mr Samuela Fungavai	'Ofisa Tokoni Tauhi Tohi Faka'aho	4/29/2019	2/26/2020	Ta'u 1
Ms Malia Tu'ifua	'Ofisa Tauhi Tohi Faka'aho	6/4/2019	12/6/2019	Ta'u 1
Mr Kaukauola Siuta	Kalake ki he 'aho totongi faka'aho	6/4/2019	6/3/2020	Ta'u 1
Mr Melino Sisifa	Tangata Le'o Faka'aho	6/26/2019	6/25/2020	Ta'u 1

2.3 Fakalalakaka'i e taukei 'o e kau ngāue 'o e Potungāue' lolotonga e Ta'u Fakapa'anga 2018/19.

'Oku kei hokohoko atu pe, hono fakahoko e ako fakataukei'i 'o e kau ngāue 'o e Potungāue' 'i he founga fakalotofonua mo fakatu'apule'anga. Ko hono fakaikiiki 'o e ako fakataukei'i ma'ae kau ngāue' 'oku hā atu 'i he tēpile 13 mo 14

Tēpile 13: Ako Fakataukei Fakaloto'i Potungāue ma'ae kau ngāue

Fika	Ako Fakataukei Fakaloto'i Potungāue	Ko kinautolu na'e kau ki he ngaahi ako ngāue	'Aho
1	Konga 5 'o e Ako Fakataukei PMS	Kau ngāue 'a e CSD. Na'e fakakau mo e toenga ki he kau ngāue 'o e Potungāue ki Siulai 2019	6/7/2019
2	Ako Fakataukei 'o e PMS	All staff at Sub- Treasuries: Vava'u, Ha'apai and 'Eua	'Okatopa/ Novema 2018
3	Ko e Talateu 'o e Ako Fakataukei Ma'ae Kau Hū Fo'ou	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sisilia Mohulamu Finau 2. Gladys Nicolle Fukofuka 3. Mahe'uliuli Kisina 4. Kilisitina Angahikifo'ou Puleiku 5. Piula Fanavai Tu'iono 6. Lafaele 'Ulupano 7. Lupe 'Atevalu 8. Kaloni 'Ofa Fakatava 9. 'Alieta Sungu V Lātū 10. 'Atalanita Tinalasa O Fe'ao 11. Fehoko Ha'apai 'Olie 12. Keleni Manu 13. Mele Tiulipe Fifita 	<p>10/16/2018</p> <p>2/4/2019</p> <p>11/28/2018</p> <p>8/4/2018</p> <p>4/8/2019</p> <p>11/29/2018</p> <p>8/8/2018</p> <p>8/8/2018</p> <p>5/3/2019</p> <p>4/2/2019</p> <p>5/3/2019</p> <p>10/18/2018</p> <p>6/12/2019</p>
4	Ngaahi Fika 'Akauni (Chart of Accounts)	Ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga, Kau Ngāue Va'a Patiseti, Va'a Ngāue Fakapa'anga', Nanise Tu'ineau, Fakaola Lemani	6-7 Sune, 2019
5	Ako konga hono ua (2) ki he Fakatau koloa 'a e Pule'anga. (UNDP/ CIPS)	Toko fitu (7) mei he Va'a Fakatau koloa 'a e Pule'anga: Pisila 'Otunuku, Raisa Tu'ipulotu, Meleane Finau, Meleane Kofeloa, Tekemapa Pone, Melesungu Halaholo and Mosese Fatukala.	30 Sanuali 2019 Kamata 'i he 'aho 7 'Akosi 2018
6	Ako konga hono tolu (3) ki he Fakatau koloa 'a e Pule'anga. (UNDP/CIPS)	Toko hongofulu (10) mei he Va'a fakatau koloa 'a e Pule'anga: Pisila 'Otunuku, Raisa Tu'ipulotu, Meleane Finau, Meleane Kofeloa, Tekemapa Pone, Melesungu Halaholo, Mosese Fatukala, Seiloima Fakatoka, Tupou Tufui and Christine Lātū	Kamata 'i he 'aho 6 Mē 2019 Kakato ki 'Okatopa 2019

*Tēpile 14: Fefolau 'aki ki he ngaahi fakataha faka-vaha 'apule 'anga,
Polokalama Fakataukei ki he ta 'u fakapa 'anga 2018/19*

Fik a.	Hingoa 'o e Ngaahi Ako	Hingoa 'o e Tokotaha Ngāue	Lakanga	Tafa 'aki Ngāue	Fonua	'Aho
1	Tu'utu'uni ngāue ki hono tauhi ma'u mo e Fakatupulaki 'o e Tu'unga - faka'ekonōmika 'i he Pasifiki	'Ilaisaane Vea	'Ōfisa 'Ekonōmika Ma'olunga	Tafa'aki Patiseti mo e Palani Ngāue	Honiara, Solomon Is.	'Aho 9 ki he 'aho 13 'o Siulai 2018.
2.	Polokalama Ako ki he Faka-pa'anga e ola kovi 'o e Ngaahi Fakatamaki	Kilisitina Tuamei'api	Tokoni Pule Ngāue	Tafa'aki Patiseti mo e Palani Ngāue	Cambridge, London	'Aho 16 ki he 'aho 20 'o Siulai 2018.
3	Fakataha 'a e Kōmiti foaki 'a e ngaahi tokoni ki he 'Univēsi	Balwyn Fa'otusia	Pule Ngāue	'Ōfisi 'o e Pule Ngāue	Suva, Fiji	'Aho 16 ki he 'aho 20 'o Siulai 2018.
4.	Ako ki he Palani Faka-'ekonōmika mo hono Pule'i	Ana Lotuma Falefehi Ika	'Ōfisa 'Ekonōmika Ma'olunga	Tafa'aki 'Ekonōmika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga	Malaysia	'Aho 6 ki he 'aho 17 'o 'Aokosi 2018.
5.	Fakamatala fakasitetisitika 'o e me'a fakapa'anga Fakapule'anga Fakafeitu'u(GFS) Fakafa'afa'ahinga, fakatahataha'i & ako ki he fakamafola	Ana Lotuma Falefehi Ika Toakase Palelei Nanise Lolohea	'Ōfisa 'Ekonōmika Pule 'Akauniteni Pule 'Akauniteni Pule	Tafa'aki 'Ekonōmika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga Tafa'aki Patiseti mo e Palani Ngāue Va'a Palani ki he Ngāue Fakapa'anga	Nadi, Fiji	'Aho 20 ki he 'aho 24 'o 'Aokosi 2018.

		Joseph Kauhalianiua	'Akauniteni Ma'olunga	Tafa'aki Patiseti mo e Palani Ngāue		
6		'Ilisapesi Baker	'Ōfisa Pule 'Ekonomika	Tafa'aki Polōseki mo hono Tokanga'i 'o e ngaahi tokoni	Nadi,Fiji	'aho 27 'o 'Aokosi 2018
7.	Konifelenisi hono 46 'a e Senitā ki he ngaahi Fakamatala fakafou 'i he Netiueka ki 'Ēsia mo e Pasifiki(APNIC)	Tu'amelie Paea	Tokoni Pule Ma'olunga	Tafa'aki ki he Fakamatala, Fetu'utaki mo e Tekinolosia	Noumea, New Caledonia	'Aho 06 ki he 'aho 13 'o Sepitema 2018
8.	Uike hono toe vakai'i 'o 'Ēsia 2018 (AEW)	'Ilisapesi Baker Tu'itamala Vaka	Tokoni Pule 'Akauniteni Pule	Tafa'aki Polōseki mo hono Tokanga'i 'o e ngaahi tokoni Tafa'aki Pa'anga	Chengdy, China	'Aho 10 ki he 'aho 14 'o Nōvema 2018.
9.	Konifelenisi fakamāmani lahi ki he Fakatau Koloa Faka-Pule'anga mo e Konifelenisi hono 4 'a e Va'a ki 'Ēsia mo e Pasifiki ki hono fakalakalaka'i 'o e Fakatau Koloa Faka-Pule'anga fakafou 'i he Netiueka(APPEN)	Tu'amelie Paea Mosese Sikulu Fatukala	Tokoni Pule 'Ōfisa Fakatau Koloa Pule	Tafa'aki ki he Fakamatala, Fetu'utaki mo e Tekinolosia Tafa'aki Fakatau Koloa	Washington DC. USA	'Aho 18 ki he 'aho 20 'o Sepitema 2018

10	Fakataha ke fakamahino 'a e Ngaahi faingata'a fekuki mo e Pasifiki	'Eiki Toketa Pohiva Tu'i'onetoa 'Ana Fakaola Lemani Siosifa Langa'oi	'Eiki Ministā ki he Pa'anga Tokoni Pule 'Ōfisa 'Ātita Ma'olunga	'Ōfisi 'o e Minisitā Va'a Palani ki he Ngāue Fakapa'anga Va'a 'Ātita Fakaloto'i Potungāue	Port Vila, Vanuatu	'Aho 16 ki he 'aho 19 'o 'Okatopa 2018
11	Seminā ki he malu fakasōsiale mo e Tokoni fakasōsiale 'i he ngaahi fonua 'oku Langalanga hake 2018.	Seluvaia Paea	Kalake Kalasi 1	Tafa'aki Pa'anga	China	'Aho 11 ki he 'aho 31 'o 'Okatopa 2018
12	Uike 'o e Poto Fakafetu'utaki Vāhenga Guangdong 2018	Kilisitina Angahikifo'ou Puleiku	'Ōfisa 'Ekonomika Ma'olunga	Tafa'aki Polōseki mo hono Tokanga'i 'o e ngaahi tokoni	Guangzhou, China	'Aho 20 ki he 'aho 29 'o 'Okatopa 2018.
13	Polokalama Fakalakalaka'i 'a e tu'unga malava 'a e Tokotaha ngāue ki hono fo'u mo kamata'i ha Polōseki faka'ofa'ofa ki Eas/Ias.	'Ilisapesi Baker 'Epoki Afemui	Tokoni 'ōfisa Pule Ma'olunga 'Ōfisa 'Ekonomika Ma'olunga	Polōseki mo hono Tokanga'i 'o e ngaahi tokoni Tafa'aki Patiseti mo e Palani Ngāue	Manila, Philippines	'Aho 23 ki he 'aho 25 'o 'Okatopa 2018.
14	Kōmiti Fale'i fakafeitu'u ki he PREP	Balwyn Fa'otusia	Pule Ngāue	'Ōfisi 'o e Pule Lahi 'o e Pa'anga	Suva, Fiji	'Aho 1 ki he 'aho 2 'o Nōvema 2018.
15	Fakataha'anga Fakamāmani Lahi ki he ngaahi 'Akauni	'Eiki Toketā Pohiva Tu'i'onetoa Makeleta Siliva Tu'itamala Vaka Pisila	'Eiki Ministā Potungāue Pa'anga Tokoni Pule	'Ōfisi 'o e Minisitā Tafa'aki Pa'anga	Sydney, Australia	'Aho 5 ki he 'aho 8 'o Nōvema 2018

		Matafahi- 'Otunuku 'Ana Fakaola Lemani	'Akauniteni Pule Tokoni Pule Tokoni Pule	Tafa'aki Pa'anga Tafa'aki Fakatau Koloa Tafa'aki Fa'unga Faka-pa'anga		
16	Konifelenisi 'a e Pule'anga Fakatahataha ki he Feliuliuaki 'o e 'Atakai: COP24/CM 14/CM 1.3	Balwyn Fa'otusia	Pule Ngāue	'Ōfisi 'o e Pule Lahi 'o e Pa'anga	Katowice, Poland	'Aho 2 ki he 'aho 14 'o Tisema 2018.
17	Ako PFTAC ki he tu'utu'uni ki hono fai ha takiekina ki he fakalalakaka mo e ola 'oku tu'uloa	Sione Faleafā	'Ōfisa 'Ekonomika Pule	Tafa'aki 'Ekonomika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga	Nadi,Fiji	'Aho 3 ki he 'aho 5 'o Tisema 2018.
18	Fakafuofua 'o e GDP mo e ngaahi fealēlea'aki mo e kau 'ōfisa Ma'olunga Tuvalu	Sione Faleafā	'Ōfisa 'Ekonomika Pule	Tafa'aki 'Ekonomika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga	Nadi,Fiji	'Aho 3 ki he 'aho 5 'o Tisema 2018.
19	Ko e fakalalakaka 'i ki he 'Ēsia fo'ou: fakalalakaka 'i e tali lelei mo e Sisitemi ki he ngaahi founa tokanga 'i taimi loloa	Semisi Lulu Fa'upula	'Ōfisa 'Ekonomika ma'olunga	Tafa'aki 'Ekonomika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga	Tokyo, Japan	'Aho 5 ki he 'aho 7 'o Tisema 2018.
20	Ako 'a e Tafa'aki ki he Pa'anga Fakavaha'a- Pule'anga mo e Pangikē 'a māmani Ki hono toe vakai'e	Ana Lotuma Falefehi Ika	'Ōfisa 'Ekonomika Pule 'Ōfisa 'Analaiso	Tafa'aki 'Ekonomika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga Va'a ki he Ngaahi	Nadi,Fiji	'Aho 14 ki he 'aho 18 'o Sanuali 2019.

	ngaahi founa ki hono Fakalelei'i 'o e ngaahi mo'ua fakapa'anga ki he ngaahi fonua 'oku Si'isi'i 'enau Pa'anga hū mai (LIC, DSF)	Heta Pohiva	Faka-pa'anga Ma'olunga	Fa'unga Faka-pa'anga		
21	Ako 'a e PFTAC ki he fakataukei 'o e lipooti fakapa'anga	Ailine Taumoha'apai Veisia Rose Mafi Nanise Lolohea	'Akauniteni Ma'olunga 'Akauniteni 'Akauniteni ma'olunga	Tafa'aki Pa'anga Va'a ki he Ngaahi Fa'unga Faka-pa'anga	Nadi,Fiji	'Aho 28 'o Sanuali ki he 'aho 1 'o Fepueli 2019.
22	Konifelenisi ki he foaki fakalangilangi 'o pilinisi Mahidol (PMAC) 2019: faka'ekonōmika, fakapolitikale, mo fakasosiale 'o e NCD.	'Ana Ika	'Ōfisa 'Ekonōmika Pule	'Ekonōmika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga	Bangkok, Thailand	'Aho 29 'o Sanuali ki he 'aho 3 'o Fepueli 2019.
23	Fakataha Ma'olunga Fika Hiva 3R Fakafeitu'u ki 'Ēsia mo Pasifiki.	'Eiki Toketā. Pohiva Tu'i'onetoa	'Eiki Minisitā Potungāue Pa'anga	'Ōfisi 'o e Minisitā	Bangkok, Thailand	'Aho 22 'o Fepueli 2019
24	Fakafofonga ki he Fakataha lahi Ma'olunga ki he Fealelea'aki Totonu	'Eiki Toketā Pohiva Tu'i'onetoa	'Eiki Minisitā Potungāue Pa'anga	'Ōfisi 'o e Minisitā	Apia, Samoa	'Aho 26 'o Fepueli 2019
25	Fakataha fekau'aki mo e Palani 'o e ngaahi ngāue fekau'aki mo e 'ilo.	Nick Lavemaau	'Ōfisa 'Ekonōmika	Tafa'aki Polōseki mo hono Tokanga'i 'o e ngaahi tokoni	Bangkok, Thailand	'Aho 5 ki he 'aho 6 'o Ma'asi 2019.

25	Ngaahi fakamatala fakasitetisitika fakapa'anga 'o e Pule'anga (GFS)	Lesieli Manuofetoa	'Ofisa 'Ekonōmika ma'olunga	Tafa'aki 'Ekonōmika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga	Singapore	Aho 25 Ma'asi ki he 'aho 5 'o 'Epeleli 2019.
26	Fakataha ako 'a e PFTAC ki hono leva'i mo e ngaahi fehū'aki 'o e Pa'anga	Semisi Lulu Faupula Ailine Taumoha'apai	'Ofisa 'Ekonōmika Taki 'Akauniteni Ma'olunga	Tafa'aki 'Ekonōmika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga Tafa'aki Pa'anga	Apia, Samoa	'Aho 25 Ma'asi ki he 'aho 5 'o 'Epeleli 2019.
27	Fakataha Fakata'u hono 52 'a e ADB ki he kau Kōvana	'Eiki Toketā. Pohiva Tu'i'onetoa Balwyn Fa'otusia Lesieli Tufui Faletau 'Ilisapesi Baker	'Eiki Minisitā ki he Pa'anga Pule Ngāue Tokoni Pule Tokoni Pule	'Ofisi 'o e Minisitā 'Ofisi 'o e Pule Lahi 'o e Pa'anga Tafa'aki 'Ekonōmika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga Tafa'aki Polōseki mo hono Tokanga'i 'o e ngaahi tokoni.	Nadi, Fiji	'Aho 1 ki he 'aho 5 'o Me 2019.
28	Ako PEARL Pangikē 'a māmani	'Eiki Toketā. Pohiva Tu'i'onetoa Balwyn Fa'otusia	'Eiki Minisitā ki he Pa'anga 'Ofisa pule ngāue 'o e Pa'anga	'Ofisi 'o e Minisitā 'Ofisi 'o e Pule Lahi 'o e Pa'anga	Nadi, Fiji	'Aho 6 ki he 'aho 8 'o Me 2019.

		‘Ilisapesi Baker Lesieli Tufui Faletau	Tokoni ‘Ōfisa Pule Ma‘olunga Tokoni ‘Ōfisa Pule Ma‘olunga	Tafa‘aki Polōseki mo hono Tokanga‘i ‘o e ngaahi tokoni Tafa‘aki ‘Ekonomika mo e Tu‘utu‘uni Faka-pa‘anga		
29	Fakataha ‘a e kau Minisitā ki he ‘Ekonomika 2019	‘Eiki Toketā. Pohiva Tu‘i‘onetoa Balwyn Fa‘otusia Lesieli Tufui Faletau ‘Ilisapesi Baker	‘Eiki Minisitā Potungāue Pa‘anga Pule Ngāue Tokoni Pule Tokoni Pule	‘Ōfisi ‘o e Minisitā ‘Ōfisi ‘o e Pule Lahi 'o e Pa‘anga Tafa‘aki ‘Ekonomika mo e Tu‘utu‘uni Faka-pa‘anga Polōseki mo hono Tokanga‘i ‘o e ngaahi Tokoni mei muli	Suva, Fiji	‘Aho 7 ki he ‘aho 9 ‘o Me 2019.
30	'A'ahi Faka-Pule‘anga ke siofi 'a e ngaahi fakamatala fakatekinolosia ki he fetu‘utaki 'i he Pasifiki ko e taha ia 'o e ngaahi fie ma‘u ki he E-Government	‘Eiki Toketā. Pohiva Tu‘i‘onetoa Balwyn Fa‘otusia ‘Ilisapesi Baker	-‘Eiki Minisitā ki he Pa‘anga Pule Ngāue Tokoni ‘ Pule	‘Ōfisi ‘o e Minisitā ‘Ōfisi ‘o e Pule Lahi 'o e Pa‘anga -Tafa‘aki Polōseki mo hono Tokanga‘i ‘o e ngaahi tokoni	Suva, Fiji	‘Aho 13 ki he ‘aho 17 ‘o Me 2019.

		Viliani Tupou Tevita Leha'uli	'Ōfisa 'Analaiso 'o e Polokalama 'ōfisa Tokana'i 'o e Polokalama	-Tafa'aki ki he Fakamatala, Fetu'utaki mo e Tekinolosia		
31	Talanoa'i e tu'utu'uni ngāue ki he Pa'anga fakaivia e feliuliuaki e 'Ea fakamāmani lahi mo e ADB	Lesieli Tufui Faletau	Tokoni Pule	Tafa'aki 'Ekonomika mo e Tu'utu'uni Faka-pa'anga	Manila, Philippine s	Aho 14 ki he 'aho 20 'o Me 2019
32	Fakataha'anga 'a e Kominiueli ki he ngaahi Pa'anga tokoni ki he ngaahi koloa fakaenatula'	Nanise Lolohea	'Akauniteni Pule	Va'a Palani ki he Ngāue Fakapa'anga	London, UK	'Aho 24 ki he 'aho 25 'o Sune 2019

3. TOKANGAEKINA E NGA AHI OLA ‘O E FAKAHOKO FATONGIA’

Ko e fakahoko ngāue ‘a e Potungāue Pa‘anga’ ‘oku sivi‘i ia fakatatau ki he ngaahi lavame‘a ‘o ‘ene ngaahi taumu‘a ngāue’. ‘Oku vahevahe e ngaahi Ola ke tulifua ki ai e fakahoko fatongia’ ki he ngaahi Polokalama ‘a ia ‘oku ‘i loto ai e ngaahi Va‘a ngāue’.

Polokalama 1: Pule‘i fakataki mo fakalele e Ngāue

Ko e Polokalama ‘eni felāve‘i mo e founa taki lelei ki hono pule‘i e Potungāue’ ke fakahoko e ngaahi ngāue’ ke a ‘usia e ngaahi taumu‘a kuo fokotu‘u ki ai’. ‘Oku fakahoko e ngaahi ngāue’ ni ‘i he ‘Ōfisi ‘e ua (2) mo e Va‘a ngāue ‘e tolu (3).

08.1.01 ‘Ōfisi ‘o e Minisitā

Taumu‘a Ngāue 1: Ke tataki lelei mo fale‘i faka-tu‘utu‘uni ‘o fakatatau ki he Lao ki hono pule‘i e ngaahi ngāue faka- Pa‘anga ‘a e Pule‘anga (PFM Act) pehēe ki he ngaahi tu‘utu‘uni mo e Lao ‘oku nau felālāve‘i’.

1. Ke tataki lelei e fakahoko ngāue ‘a e Potungāue’ ‘aki e ngaahi fakahinohino mahino pea fengāue‘aki lelei mo e Pule Ngāue ‘o e Potungāue’.
2. Ke fale‘i lelei e ngaahi kupu fekau‘aki’ ‘aki e ngaahi fakamo‘oni pau fekau‘aki mo e ngaahi ma‘u‘anga fakamatala’.

08.1.02 ‘Ōfisi ‘o e Pule Ngāue (OCEO)

Taumu‘a Ngāue 2: Ke Pule‘i mo Fakalele lelei ‘a e ngāue ‘a e Potungāue ‘o fakatatau ki he Lao hono Pule‘i e ngaahi ngāue faka- Pa‘anga ‘a e Pule‘anga (PFM Act) mo e ngaahi Lao mo e Tu‘utu‘uni ‘oku kaunga tonu ki he Potungāue’

1. Ke tataki lelei e potungāue’ ‘aki e ngaahi fakahinohino mahino pea fengāue‘aki lelei mo e Ministā ‘o e Potungāue’.
2. Ke fale‘i lelei e ngaahi kupu fekau‘aki’ ‘aki e ngaahi fakamo‘oni pau e ngaahi ma‘u‘anga fakamatala’.

08.1.03 Va'a 'Ātita Fakaloto'i Potungāue (IAD)

Taumu'a 3: Ke fokotu'u ha founa pau mo fakapotopoto ke sivi'i mo fakalalakaka'i e ngaahi matavaivai 'i he founa ngāue 'a e Potungāue' ki he Pule'anga'.

1. Ke toe lelei ange hono 'Ātita'i fakalotofale e ngaahi founa ngāue 'a e Potungāue' pea muimui'i ke fakahoko ha fakalelei ki he ngaahi ngāue kuo fakahoko mai mei he kau 'ōfisa ma'olunga'.

08.1.04 Va'a Fakahoko Ngāue (CSD)

Taumu'a Ngāue 4: Ke fakahoko lelei e ngaahi ngāue tokoni ki he kau ngāue 'a e Potungāue' 'o felāve'i mo e fakatupulekina e taukei ngāue', fiema'u fakapa'anga ke fakalele 'aki e ngāue', fiema'u fakame'alele mo e me'angāue pea mo tokanga'i lelei e fale ngāue'.

1. Palani'i lelei hono tokanga'i 'o e kau ngāue' ki hono fakalalakaka'i e taukei ngāue', fakalalakaka'i e fetu'utaki', pea sivi'i mo fakalelei'i e ngaahi fua fatongia' ke a'usia e taumu'a 'a e Potungāue'.
2. Ke fakapotopoto'i mo leva'i lelei hono ngāue'aki e Pa'anga', lelei ange e founa ngāue ki he fakatau koloa', mo hono fakamā'opo'opo lelei hono lēkooti 'o e ngaahi koloa 'a e Potungāue'.
3. Talitali kakai lelei, faile mo hono tauhi e ngaahi lēkooti 'i he sisitemi 'a e Potungāue'.
4. Tokangaekina mo tauhi e malu 'a e Fale Fakapule'anga St George (SGGB).

08.1.05 Va'a Ma'u'anga Fakamatala, Fetu'utaki mo e

Tekinolosia (ICTD)

Taumu'a Ngāue 5: Ke fokotu'u e ma'u'anga fakamatala falala'anga, mo e Fa'unga faka-fetu'utaki lelei, ke fakahoko 'aki e fatongia 'o e ngaahi Potungāue mo e ngaahi kupu fekau'aki 'a e Pule'anga'.

1. Taimi ngāue pau ki he ngaahi ngāue faka-tekinolosia 'o kapau 'e mate 'a e 'uhila.
2. Fakalelei'i e Sisitemi tokangaekina 'o e ngaahi ma'u'anga fakamatala (FMIS) pea mo e D/emp (lahi 'o e pēseti ngāue kuo kakato hono fakahoko).
3. Kamata 'a e ngāue ki he founa ngāue faka-komipiuta 'o e ngaahi ngāue 'a e Pule'anga ki he fetu'utaki Telefoni E – Gov.

4. Fa'ū mo fakalalakala'i 'a e ngaahi ma'ū'anga fakamatala 'oku fiema'ū 'e he Va'a fakatau koloa Fakapule'anga.

Taumu'a Ngāue 6: Ke fakapapau'i 'oku falala'anga e ngaahi ma'ū'anga fakamatala 'a e Potungāue ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e Potungāue 'a e Pule'anga mo e ngaahi kupu fengāue'aki .

1. Ke falala'anga e ngaahi fa'unga ma'ū'anga fakamatala' mo e fetu'utaki 'a e Potungāue;
2. Ke lelei ange hono tuku atu e ngaahi ma'ū'anga fakamatala 'o e Potungāue' ke ngāue'aki 'e he toenga 'o e ngaahi Potungāue;
3. Ke pule'i lelei hono tokanga'i e ngaahi me'afaitā fakatekinolosia 'o e fale ngāue' (St. George) ke fakapapau'i 'oku malu e kau ngāue' mo e fale ngāue' (St. George).

Polokalama 2: Ngaahi Ngāue Fakapa'anga

Ko e polokalama ko eni' 'oku felāve'i mo e ngaahi ngāue kuo fokotu'utu'u 'i he Patiseti'. 'Oku kau ki heni 'a e ngaahi ngāue fakapa'anga', ngaahi fakatau koloa' mo e ngāue', fokotu'u e ngaahi tu'utu'uni ngāue ki he Pa'anga', mo tokangaekina e totongi nō.

08.2.1 Va'a Fakahoko 'a e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga (TD)

Taumu'a Ngāue 7: Ke fakahoko e ngaahi ngāue fakapa'anga 'oku lelei mo taau ki he Pule'anga' mo e ngaahi kupu fengāue'aki'.

1. Ke lelei ange hono pule'i e ngaahi ngāue fakapa'anga' mo e fakamatala Pa'anga 'o e Pule'anga'.

08.2.2 Va'a Palani ki he Ngāue Faka-pa'anga (FFD)

Taumu'a Ngāue 8: Ke fakahoko e fakalelei ki he fa'unga pule'i 'a e Pa'anga 'o e fonua', 'o fakafou 'i he ngaahi tu'utu'uni mo e fakahinohino lelei ke muimui ki ai e ngaahi ngāue'.

1. Ke Fakalelei'i e Lao ki he Pule'i 'o e Pa'anga (PFM);
2. Ke lelei hono tokanga'i e ngaahi nō, pule'i 'o e ngaahi koloa', mo hono līpooti';
3. Ke lelei ange hono pule'i 'o e Polokalama Sun System

08.2.3 Va'a Pule'i 'o e Fakatau Koloa mo e Ngāue 'a e Pule'anga (PD)

Taumu'a Ngāue 9: Ko hono fakahoko e fai fatongia' 'o fakatatau ki he Lao ki he fakatau koloa mo e ngāue 'a e Pule'anga'.

1. Ke toe lelei ange hono fa'u e ngaahi tu'utu'uni ngāue ki he ki he fakatau koloa' mo e ngāue 'a e Pule'anga' mo e founga fakahoko fatongia'.
2. Ke lelei ange e fakahoko fatongia ki he fakatau koloa' mo e ngāue'.

Polokalama 3: Va'a ki he Patiseti mo e Palani Ngāue (BCPD), Va'a ki he 'Ekonōmika mo e Fale'i Fakapa'anga (EFPD) mo e Va'a Polōseki mo e Pule'i 'o e ngaahi Tokoni (PAMD)

Ko e Polokalama eni 'oku felāve'i mo e fa'u e ngaahi tu'utu'uni 'oku ne fakamatala'i 'a e fatongia 'o e Potungāue'. 'Oku kau ki heni 'a hono 'analaiso e ngaahi tu'utu'uni', fa'u e ngaahi halafononga 'o e potungāue' mo faka'ai'ai hono pule'i lelei e ngaahi fale'i faka'ekonōmika' ki hono leva'i lelei atu e ngaahi Pa'anga tokoni' mo e Pa'anga 'o e fonua'. Ko e ngaahi fatongia' ni, 'oku pule'i ia 'i he ngaahi va'a ngāue 'e tolu (3).

08.3.01 Va'a Patiseti mo e Palani Ngāue (BCPD)

Taumu'a Ngāue 10: Ke ngāue lelei e sisitemi 'oku ne tokonia e patiseti', ke tokoni ki hono fakahoko e ngaahi tu'utu'uni ke muimui ki ai e Pule'anga'.

1. Ke fakamālohi'i e ngaahi tu'utu'uni ngāue' ke tokoni ki hono pule'i e ngaahi ngāue' ke a'usia ngaahi taumu'a ngāue ne fokotu'u 'i he palani 'a e potungāue mo hono fakaivia mei he Patiseti'.
2. Ke lelei e ngaahi tu'utu'uni, sisitemi, mo hono tokanga'i e ngaahi tu'utu'uni ngāue mo e ola e palani ngāue fakata'u tolu mo e patiseti.
3. Ke lelei hono fa'u e patiseti' mo e ngaahi palani ngāue'. 'Oku fiema'u ke toe lelei ange hono leva'i e ngaahi fakamole', pule'i, mo līpooti e ngaahi ngāue' mo e tu'unga 'oku 'i ai 'i he lolotonga' ni.

08.3.02 Va'a 'Ekonomika mo e Fale'i Fakapa'anga (EFPD),

Taumu'a Ngāue 11: Ke 'i ai ha tu'unga faka-'ekonomika lelei, fale'i fakapa'anga, mo e 'analaiso e sisitemi ki he ma'u'anga fakamatala 'oku pau ki he ngaahi fai tu'utu'uni 'oku ne pou pou'i e fakalalakaka 'oku tu'uloa.

1. Ke fakapapau'i 'oku 'i ai e fakamo'oni pau ki he tu'unga faka'ekonomika', 'analaiso e ngaahi tu'utu'uni ngāue' mo hono fale'i'.
Pea ke fakalalakaka'i e līpooti ki he ngaahi ngāue 'oku kei lele lelei mo e vīsone ki he kaha'u ke tokoni ki he fakalalakaka 'o e ngaahi faitu'utu'uni'.

8.3.03 Va'a Polōseki mo e Pule'i 'o e ngaahi Tokoni (PAMD)

Taumu'a Ngāue 12: Ke faka'ai'ai hono fa'u e ngaahi tu'utu'uni ngāue ki he ngaahi tokoni' mo tokoni ki hono fa'u e patiseti' mo e palani ngāue' ke a'usia e ngaahi taumu'a ngāue ki he fiema'u vivili 'a e Pule'anga'.

1. Ke lelei hono fa'u e ngaahi makatu'unga 'a hono pule'i e ngaahi tokoni ke fakaivia e ngaahi taumu'a 'a e Pule'anga'.
2. Ke fa'u e ngaahi founga ngāue lelei ki hono teuteu'i, sivi'i, fakamafai'i e ngaahi polōseki'. 'Oku kau ki ai hono leva'i pea mo hono līpooti.

Polokalama 4: Ngaahi tokoni Fakapa'anga 'a e Pule'anga (GGF)

Taumu'a Ngāue 13: Ke to e lelei ange hono leva'i e fakamole ki he ngaahi ngāue makehe 'a e Pule'anga' mei he Pa'anga tokoni 'a e Pule'anga'.

'Oku felāve'i eni mo e ngaahi fakamole makehe 'oku totongi atu 'i he malumalu 'o e Pule'anga'. 'Oku fakafuofua'i e Pa'anga ko eni' 'i he patiseti 'o e potungāue' ka 'oku 'ikai kau 'i he ngaahi patiseti ki he fakamole angamaheni'. 'Oku kau ki he ngaahi fakamole makehe ko 'eni' 'a e ngaahi monū'ia', fakaivia e ngaahi sekitoa taautaha', ngaahi tokoni langa fakalalakaka ki he komiuniti', mo e ngaahi polōseki makehe'.

'Oku fakahoko 'e he tafa'aki 'oku nau tokanga'i e ngāue fakapa'anga 'i he tafa'aki fakahoko ngāue 'a e Potungāue' 'a e ngaahi totongi'. 'Oku fengāue'aki ai heni mo e ngaahi potungāue 'a e Pule'anga'.

Polokalama 5: Ngaahi Nō 'a e Pule'anga

Taumu'a Ngāue 14: Pule'i lelei e ngaahi Nō 'a e Pule'anga' mo hono Līpooti.

'Oku felāve'i 'a e polokalama ko 'eni' mo hono fakahoko e ngaahi totongi 'o e ngaahi Pa'anga tupu mo e sino'i nō ki he nō fakalotofonua 'a e Pule'anga' mo e ngaahi nō ki tu'apule'anga'. 'Oku tokanga'i mo pule'i e ngaahi totongi ko eni' 'e he tafa'aki nō 'a e Va'a palani ki he ngāue fakapa'anga'.

3.1 Pule'i e Fakahoko Ngāue

Ola ki hono fokotu'u e Sisitemi Sivi'i 'o e Fakahoko Ngāue ki he Ta'u Fakapa'anga 2018/2019

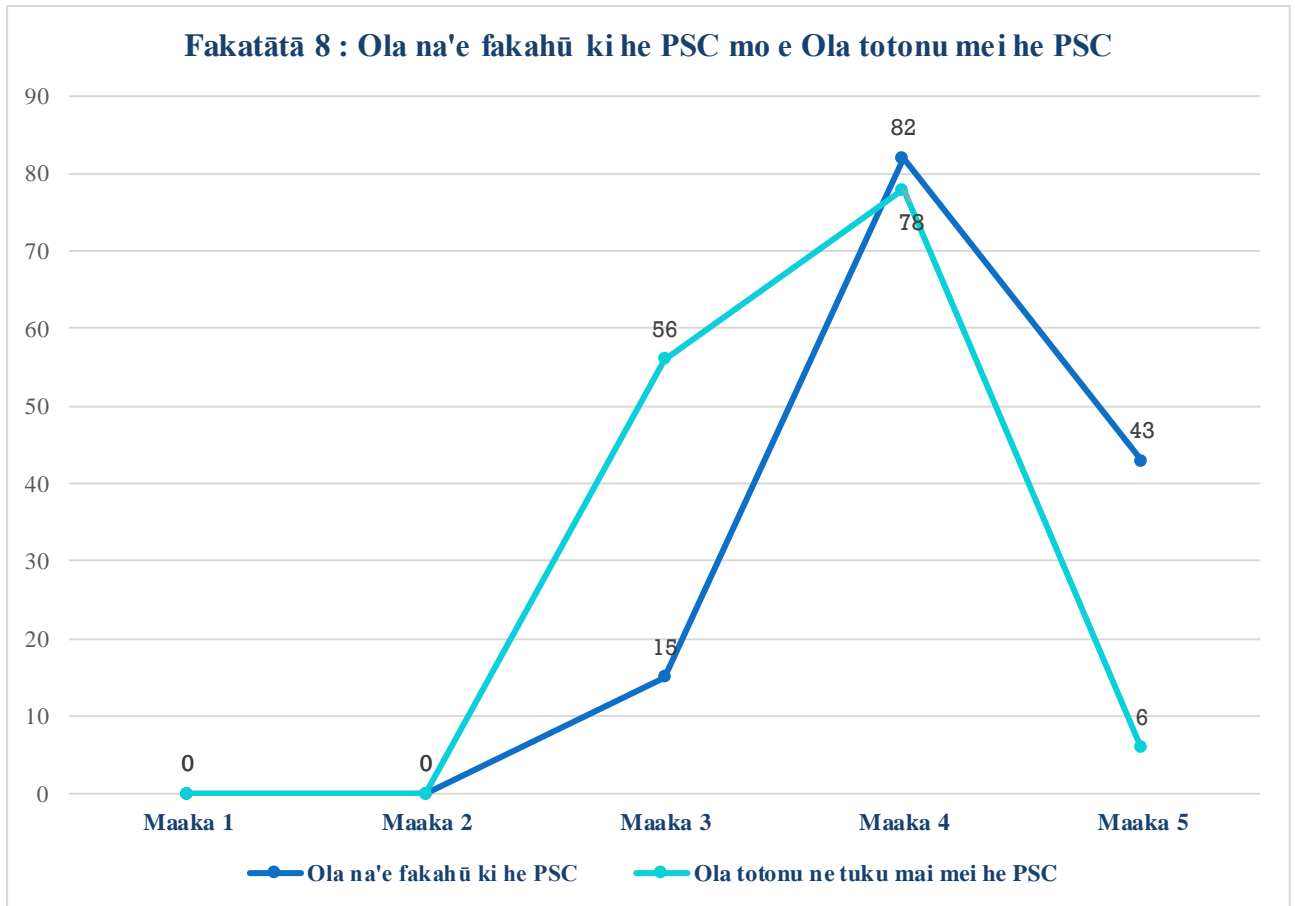
Ko e Sisitemi ki hono sivi'i e fakahoko ngāue' na'e tali ia ke fakahoko 'i he ngaahi ta'u fakapa'anga kimu'a' 'aia na'e kau ki ai e kau ngāue 'e toko 124. 'I he ngaahi ola ne tuku atu ki he PSC, na'e kau ki ai e kau ngāue fakakātoa 'e toko 152 'i he ta'u fakapa'anga 2018/2019 (kau ngāue tu'uma'u 'e toko 140 mo e kau ngāue lau'aho 'e 12). Ko e pēseti 'e 89 'o e kau ngāue' na'e mahulu hake 'e nau ngaahi fakahoko fatongia' pea pēseti 'e 10.7 na'e a'usia e taumu'a ngāue'.

Na'e to e sivi'i 'e he PSC e ngaahi ola ko 'eni' 'a ia ko e pēseti pe 'e 60 na'e mahulu hake 'enau fakahoko fatongia, pea pēseti 40 'o e kau ngāue 'a e Potungāue' na'a nau a'usia e taumu'a ngāue' 'o fakatatau ki he tēpile fika 18.

Tēpile 15: Ola na'e fakahū ki he PSC fakahoa ki he Ola totonu mei he PSC

	Maaka 1 (1 – 1.9)	Maaka 2 (2 – 2.9)	Maaka 3 (3 – 3.4)	Maaka 4 (3.5 – 4.4)	Maaka 5 (4.5 – 5)	Fakakātoa
Ola na'e fakahū ki he PSC	0 (0.0%)	0 (0.0%)	15 (10.7%)	82 (58.6%)	43 (30.7%)	140
Ola totonu ne tuku mai mei he PSC.	0 (0.0%)	0 (0.0%)	56 (40%)	78 (55.7%)	6 (4.3%)	140

Fakatātā 8 : Ola na'e fakahū ki he PSC mo e Ola totonu mei he PSC

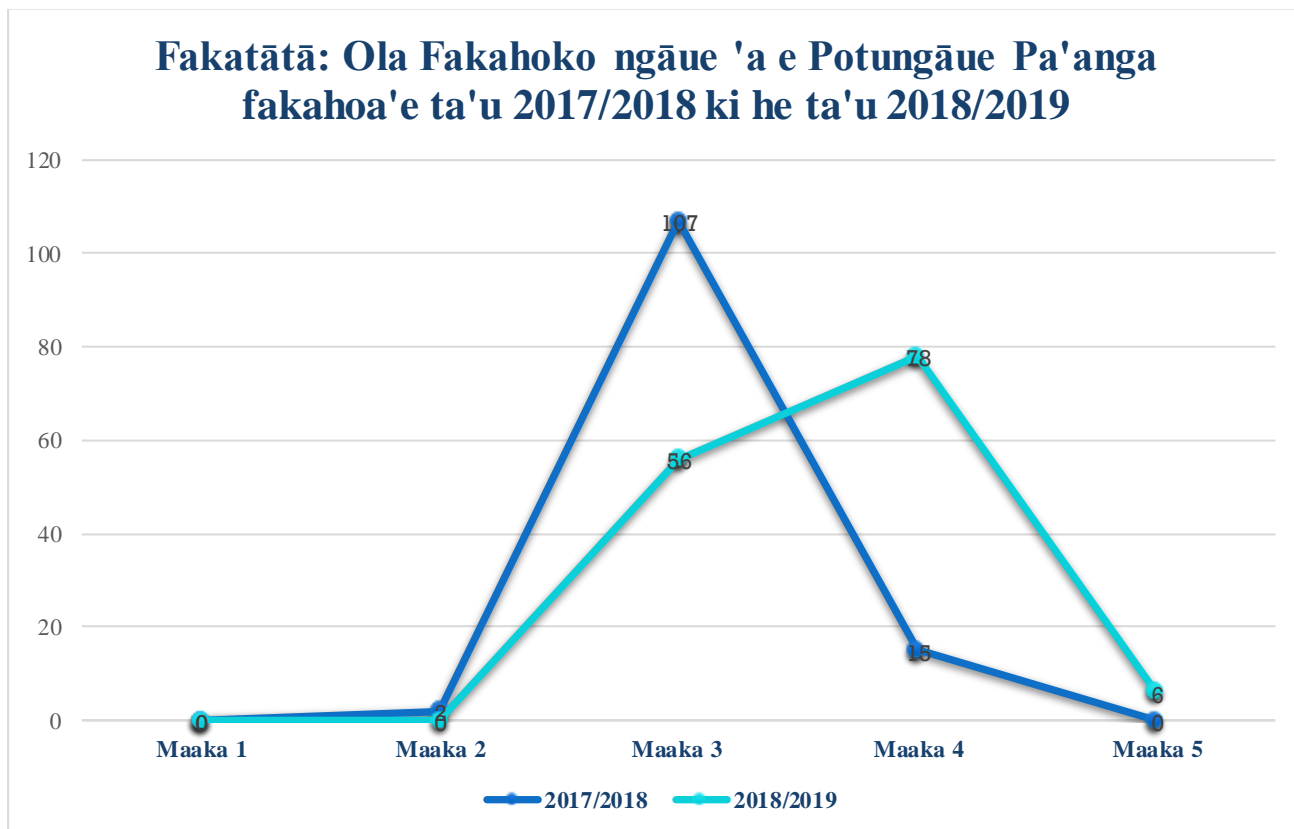

Ko e faikehekehe 'i he fika 'o e PMS 2017/2018 pea mo e ta'u fakapa'anga lolotonga', na'e 'i ai e fakalalakaka ange 'i he ola 'o e fakahoko fatongia 'a e Potungāue' 'i he ta'u 2018/19. Fakatatau ki he līpooti', ko e toko ua (2) na'e 'ikai ola lelei 'ena ngāue 'i he ta'u fakapa'anga 2017/18 'i hono fakahoa mai ki he ola lelei kotoa e ngaahi fua fatongia' ki he ta'u 2018/19.

'Oku 'i ai e fakalalakaka 'i he ngaahi maaka nima' (5), 'a ia na'e toko ono (6) 'a e kau ngāue 'i he ta'u lolotonga' 'i hono fakahoa ki he 'ikai ha maaka 5 'i he ta'u kimu'a'. Ko e tokolahi taha 'o e kau ngāue 'a e Potungāue' na'a nau ma'u 'a e maaka 4 (kau ngāue 'e toko 78) pea kau ngāue leva 'e toko 56 na'a nau ma'u 'a e maaka 3 'a ia ko kinautolu na'a nau 'i he tu'unga 'oku a'usia e taumu'a ngāue. 'I he fakakātoa', Na'e tokolahi ange 'a e kau ngāue 'o e Potungāue' na'e mahulu hake 'enau fakahoko fatongia' fakatatau ki he tēpile fika 16 mo e fakatātā 9.

Tēpile 16: Ola e ngāue' ki he ta'u fakapa'anga 2017/18 mo e 2018/2019

Ta'u PMS	Maaka 1 (1 – 1.9)	Maaka 2 (2 – 2.9)	Maaka 3 (3 – 3.4)	Maaka 4 (3.5 – 4.4)	Maaka 5 (4.5 – 5)
2017/2018	0	(2) (1.6)	107 (86% %)	15 (12%)	0 (0%)
2018/2019	0	0 (0%)	56 (40%)	78 (55.7%)	6 (4.3%)

3.2 Ngaahi Ola Faka-Va'a fakatatau ki he ngaahi Palani Ngāue Fakata'u

Visone Fakafonua: “Ki hono fakatupulekina e Fakalalakaka ‘i Tonga ni, ke to e lelei ange ‘a e Tu‘unga ‘oku ‘i ai ‘a e mo‘ui ‘a e kakai”

Taumu‘a Fakafonua: “ Ke Paotoloaki ‘a e Fakalalakaka ke Fakalekesi e Mo‘ui ki he Taha Kotoa”

3.2.1 Polokalama 1: PULE‘IMO E FAKALELE NGĀUE

Ko e polokalama ko eni' ‘oku fekau‘aki ki hono pule‘i mo fakalele lelei ‘a e Potungāue' ke ne malava ‘o fakahoko lelei ‘ene ngaahi taumu‘a ngāue'. ‘Oku fakahoko eni ‘e he ‘Ōfisi ‘o e Minisitā mo e ‘Ōfisi ‘o e Pule Lahi ‘o e Potungāue, pea mo e Va'a ‘e tolu.

‘ŌFISI 1: ‘ŌFISI ‘O E MINISITĀ

Fatongia

Ko e fatongia ‘o e ‘Eiki Ministā’ ‘oku fakatatau ki he Konisitūtone’, Lao ki hono pule‘i ‘a e ngaahi ngāue fakapa‘anga ‘a e Pule‘anga 2002, mo e ngaahi tu‘utu‘uni’.

Ko e ‘Ōfisi ‘o e ‘Eiki Minisitā’ ‘oku tokoni ki hono tuku atu e ngaahi fale‘i fakatu‘utu‘uni ki he Palēmia’ mo e Kapineti’ felāve’i mo e langa fakalalakaka e fonua’, tupu faka‘ekonōmika’, mo e fa‘unga pule ‘o e ngaahi fakamatala Pa‘anga’ mo e mālohinga faka‘ekonōmika’.

Tēpile 17: Fakahoa e Ola’ ki he me‘afua ‘o e ngāue’ ‘a e ‘Ofisi ‘o e Minisitā (OoM)

Taumu‘a Ngāue Fakaikiiki	Me‘afua	A‘usia Taumu‘a	Ngāue ke fakakakato	Palani ki he kaha’u
Taumu‘a Ngāue 1: Ke Pule‘i Lelei e Potungāue Pa‘anga pea vahevahe lelei e fatongia ‘i he vā ‘o e ‘Eiki Minisitā mo e Pule Lahi ‘o e Potungāue				
Fakamatala Patiseti Fakafuofua e Patiseti Fakamatala Pa‘anga	Fakahū ki Falealea	Kakato	n/a	n/a
Taumu‘a Ngāue 2: Ke lelei ange e ngaahi tu‘utu‘uni ‘oku makatu‘unga hono fai mei ai ha fale‘i mo tataki mei ai ‘a e ngaahi kupu fengāue‘aki				
Tu‘utu‘uni Kapineti	12	Kakato	n/a	n/a

‘ŌFISI 2: ‘ŌFISI ‘O E PULE NGAUE

Fatongia

Ko e Pule Ngāue ‘o e Potungāue’ mo e Kau Taki ‘o e Ngaahi Va‘a’ ‘oku muimui ki ai e kau ngāue ‘a e Potungāue’, ‘a ia ‘oku nau fakahoko e ngaahi tefito‘i kaveinga ngāue ke lelei ange ‘a e fakahoko fatongia’. Ke fakapapau‘i oku takimu‘a ‘a e Potungāue Pa‘anga’ ‘i he fale‘i faka‘ekonōmika mo fakapa‘anga ‘a e Pule‘anga’. Fakatatau ki he fatongia tefito ‘o e Potungāue’, ko e ‘Eiki Minisitā mo e Pule Ngāue’ ‘oku na fua e fatongia mamafa kotoa ‘o fakatatau ki he ngaahi taumu‘a ngāue ‘a e Potungāue’.

Tēpile 18: Fakahoa e Ola' ki he me'afua 'o e ngāue' 'a e 'Ofisi 'o e Pule

Ngāue (OoC)

Ngaahi Taumu'a Ngāue Fakaikiiki	Me'afua Tefito	A'usia Taumu'a	Ngāue ke fakakakato	Palani ki he kaha'u
Taumu'a Ngāue 1: Ke Pule'i mo Fakalele 'a e ngāue 'a e Potungāue pea 'oatu mo ha ngaahi fale'i lelei, fakahinohino mo ha founga ngāue 'oku mahino ki he kau ngāue ke fenāpasi mo e ngaahi tokoni 'oku 'atā				
-Palani mo e Patiseti e Potungāue' -Palani Fakata'u mo e ngaahi līpooti fakakuata -Mahino e fekau'aki e ngaahi tohi fakamatala ngāue ki he Palani Fakata'u Līpooti e PMS ki he PSC	-Kakato -Kakato 'i he 'osi e 'aho ne totonu ke 'osi ki ai -Pēseti 'e 80 'a e ngaahi tu'unga ne maau -Na'e fakahū atu taimi totonu	-Kakato -Kakato 'i he 'osi e 'aho ne totonu ke 'osi ki ai. -Ma'u e tāketi -Fakahū atu 'i he taimi totonu.	n/a	-Ke fakakakato ha ngaahi 'aho ki mu'a 'i he 'aho totonu ke 'osi ki ai'. - Ke fakakakato ha ngaahi 'aho ki mu'a 'i he 'aho totonu ke 'osi ki ai'. -Ke fakakakato pēseti 'e 100 e ngaahi fakamatala ngāue.
Taumu'a Ngāue 2: Ke lelei ange e ngaahi tu'utu'uni 'oku makatu'unga hono fai mei ai ha fale'i mo tataki mei ai 'a e ngaahi kupu fengāue'aki				
-Lahi 'o e ngaahi tu'utu'uni kapineti. -Ke kau atu ki he ngaahi fakataha ma'olunga faka'ōfisiale'.	-12 -100%	-kakato -kakato	-n/a -n/a	-n/a -n/a

VA'A FIKA 3: VA'A 'ĀTITA FAKALOTO'I POTUNGĀUE

Fatongia

Ko e ngaahi tu'utu'uni ngāue faka-'Atita 2018, 'oku ne fakafatongia'aki e Va'a' ni ke fakapapau'i ki he Ministā' pe 'oku muimui e ngaahi ngāue 'a e Potungāue' 'i he founga totonu.

'Oku 'oatu mo e ngaahi fale'i ki he kau taki ngāue 'o e Potungāue' felāve'i mo e ngaahi founga ngāue lelei 'o fakataumu'a ke a'usia e ngaahi taumu'a ngāue'.

Tēpile 19: Fakahoa e Ola' ki he me'afua 'o e ngāue' 'a e Va'a 'Atita (IA)

Taumu'a Ngāue fakaikiiki	Me'afua Tefito	A'usia Taumu'a	Ngāue ke fakakakato	Palani ki he kaha'u
Taumu'a Ngāue 1- Fakahoko ha 'Ātita Fakaloto'i Potungāue 'oku lelei, pea muimui'i hono fakahoko e ngaahi founa fakahoko ngāue				
Lahi 'o e ngaahi lipooti faka-'Ātita kuo tuku atu ki he Kōmiti 'Ātita Fakaloto'i Potungāue	% 'o e ngaahi 'ēlia 'oku tu'u laveangofua mei he ngaahi tafa'aki kehekehe 'e hoko ai e fehalaaki fakatatau ki he ngaahi lipooti kuo fakahā ki he Kōmiti 'Ātita 'i he ta'u	0% - 'ikai fakahoko ha fakataha 'a e Kōmiti 'Ātita	- Taimi 'a e Kōmiti 'Ātita 'oku fakafalala ki he taimi faingamalie 'o e 'Eiki Minisitā - 'Ikai ke fakahoko taimi totonu hono teuteu'i e lipooti ki he 'Eiki Minisitā	- Fakamālohia e founa fengāue'aki mo e Kōmiti 'Ātita - Ke toe lelei ange hono pule'i e ngaahi fakahoko ngāue ke tokoni ki hono teuteu'i e lipooti' 'i ha founa lelei mo faingofua ange ki he 'Eiki Minisitā mo e Kōmiti 'Ātita
Lipooti ki hono muimui'i e ngaahi fakalelei ke fakahoko	% hono tali 'e he Kōmiti 'Ātita e ngaahi fakalelei ke fakahoko 'e he Potungāue fakatatau ki he taimi 'oku fiema'u ke kakato ki ai	60%	- Ngaahi Fakalelei 'oku makatu'unga he fakahoko fatongia -Matavaivai hono muimui'i e tu'unga 'o e ngaahi fakalelei ke fakahoko	- Taimi totonu hono muimui'i e tu'unga mo e lipooti ki he 'Eiki Minisitā mo e Kōmiti 'Ātita -Fakamālohia e va fengāue'aki ki hono fakahoko e ngaahi fakalelei pē fokotu'u
Vakai'i e ngaahi matavaivai/ fakatamaki tu'u laveangofua	Fakalelei Fakata'u ki he ngaahi fakatamaki	1 – (Fakalelei e ngaahi fakatamaki tu'u laveangofua 'i he 'osi e fo'i 'Ātita	-Tokosi'i e kau ngāue 'i he Va'a -Si'isi'i e ngaahi ako 'oku 'atā ke fakahoko tautautefito ki he kau ngāue fo'ou 'i hono ako'i fekau'aki mo e ngaahi fakatamaki	Fakahoko Fakata'u hono vakai'i ha ngaahi matavaivai 'i he ngaahi tafa'aki 'o e Potungāue
Ngaahi Ngāue/ Fatongia kuo Palani'i	% 'o e ngaahi tafa'aki 'oku matavaivai/ tu'u laveangofua	67% (palani 'e 6 na'e fakahoko mei he palani 'e 9 fakakātoa)	-Tokosi'i e kau ngāue -Tokolahi 'o e kau ngāue 'oku fo'ou ki he ngaahi ngāue faka-'Ātita	-Toe fakahū mai ha kau ngāue -Fakalele ha ngaahi ako Fakaloto'i Potungāue ke toe fakalahi e kau mai 'a e kau ngāue ki he ngaahi

	mei he Palani FAKATA‘U ‘a e Kōmiti ‘Ātita kuo ‘Ātita ‘i mei he ‘aho ne felotoi ki ai		-Fakangatangata e patiseti ki he fakahoko ha ako -Si‘isi‘i e ngaahi ma‘u‘anga fakamatala ki he ngaahi taumu‘a faka ‘Ātita -Meimei to‘o fakakātoa ‘e he kau ngāue ‘enau ngaahi ‘aho livi pea tupunga mei ai e toloi e ngaahi ngāue faka ‘Ātita ki tu‘a	fakalalakaka fakapolofesinale fakavahe fonua mo faka tu‘apule‘anga \ -Fakamālohia e ngaahi va fengāue‘aki mo e kau ngāue ke tokoni ki he ngāue ‘a e timi
Ngaahi Kole Tokoni Makehe	Pēseti ‘o e ngaahi ‘Ātita makehe (ngaahi ngāue tānaki mai) ‘a ia ne kole mei he Kōmiti ‘Ātita, mo e ‘Eiki Minisitā mo e Pule Lahi ki he ‘aho ‘oku felotoi ke ‘osi ki ai.	100%	-Tokosi‘i e kau ngāue ke fakataha‘i ki he fakatou fakataha, ngaahi kole tokoni makehe mo e ngaahi ngāue kuo ‘osi Palani‘i ke fakahoko -Kau ngāue ‘e ni‘ihi ‘oku nau fo‘ou ki he ngaahi fokotu‘u tu‘u ngāue faka-’Ātita -Meimei to‘o fakakātoa ‘e he kau ngāue ‘enau ngaahi ‘aho livi pea tupunga mei ai e toloi e ngaahi ngāue faka ‘Ātita ki tu‘a	-Toe fakahū mai ha kau ngāue fo‘ou -Fakalele ha ngaahi ako Fakaloto‘i Potungāue ke fakalahi e ngaahi fakalalakaka fakavahe fonua -Toe fakalahi e mahu‘inga ‘o e patiseti ke fakahoko e ngaahi ako -Toe fakalahi e ‘ilo ki he ngaahi Tu‘utu‘uni Ngāue Faka ‘Ātita ‘a ee ‘oku ne fakafaingata‘a‘ia‘i e kau ngāue mei he ngāue‘aki e ngaahi fakamatala faka ‘Ātita
Fakalalakaka ‘a e Kau Ngāue	Lahi e ngaahi ako fakaloto‘i Potungāue. Lahi e ngaahi fakataha mo e ako ‘oku fakahoko. Fokotu‘u tu‘u e ngaahi ako ke kau ki ai e kau ngāue ‘i he ta‘u	100% - Fa‘unga ki hono Pule‘i ‘o e ngaahi Koloa (PFTAC)- Matavaivai e ako ki he kau ngāue	-Ako faka- uike ki he kau ngāue kamata he ta‘u ni 2018 -Tōnounou hono tokanga‘i ke fakasio mo kole ke fakahoko hano ako‘i lelei ki he kau ngāue	-Fakamamafa‘i e fakahoko ha ako fakaloto‘i Potungāue -Ke fakahoko ‘e he Taki ‘o e tafa‘aki ‘Ātita ki he timi fakahoko ngāue ke fakakau e kau ngāue ‘i ha fa‘ahinga ako lelei ange mo totonu ‘e lava ke fakahoko. -Ke ako‘i e kau ngāue ke tokoni ki hono fakalele ‘a e kau ngāue mo e fakahoko fatongia
Fakapapau‘i ‘o e Ngāue Lelei	Lahi e savea ‘oku fakahoko ki he kau kasitomā ‘oku fakahoko ‘i	1/10 – (savea ‘e 5 mei he savea fakakātoa ‘e 10)	-Fokotu‘u e ngaahi Savea Faka ‘Ātita ‘i Fepueli 2019 -Vave e taimi ke ‘osi ki ai e ‘Ātita	-Fakamamafa‘i pē fakamālohia e savea ki he kau kasitomā -Fakamālohia e vakai‘i ‘o e ngaahi pepa ngāue faka ‘Ātita

	he ta'u . Lahi e pepa ngāue kuo vakai'i 'i he ta'u	10/10- Kotoa e ngaahi pepa na'e vakai'i)		-Fakalakalaka'i e ngaahi palani 'oku faka'atā ki hono to e vakai'i 'o e ngaahi pepa
Ola lelei 'o e Fakahoko Ngāue	Fakalelei Fakata'u e tohi fakahinohino ngāue faka 'Ātita mo e tu'utu'uni fakangāue ki he 'Ātita	1 – Toe Fakalelei'i e Ngaahi Tu'utu'uni Ngāue Fakapa'anga 'a e Pule'anga 'i Fepueli 2019	-Tokosi'i e kau ngāue 'i he Va'a ni ke aofangatuku e fakahinohino faka 'Ātita	-Aofangatuku e ngaahi fakahinohino faka 'Ātita he vave taha -Fakalelei Fakata'u e ngaahi fakahinohino faka 'Ātita
Taumu'a Ngāue 2- Ke lelei ange e ngāue faka-sekelitali ki he Kōmiti 'Ātita 'a e Kapineti				
Lipooti kuo tuku atu ki he CAOC	Lahi e ngaahi lipooti makehe kuo kole mai 'e he Kōmiti ke tuku ange 'i he 'aho kuo felotoi ki ai	O – Te'eki fakahoko ha fakataha CAOC	-Fetō'aki fakapolitikale 'oku ne uesia e taimi ke fakahoko ai e fakataha mo e Kōmiti -Tokosi'i e kau ngāue ke fakakakato e ngaahi fakataha kuo palani mo fokotu'u tu'u ke fakahoko, ngaahi ngāue makehe tānaki mai, pea fakataha'i mo e ngaahi lipooti ki he CAOC	-Feliuliuaki 'a e tu'unga Pule'anga, malava ke siofi ha no toe fakanofonofu fo'ou 'o e Kōmiti. -Toe fakahū mai ha kau ngāue fo'ou -Fakalele ha ngaahi ako fakaloto'i Potungāue ke toe fakalahi e kau mai 'a e kau ngāue ki he ngaahi fakalakalaka fakapolofesinale fakavahe fonua mo faka tu'apule'anga -Toe fakalahi mai e patiseti ki he ako fakalakalaka

VA'A FIKA 4: VA'A FAKAHOKO NGĀUE

Fatongia

Ko e fatongia 'o e Va'a Fakahoko Ngāue 'oku ne tokangaekina fakalukufua mo e ngaahi taumu'a ngāue fakalotofale 'a e Potungāue: ngaahi ngāue faka- Pa'anga, tokangaekina 'a e fakahoko fatongia, ngaahi koloa 'a e Potungāue, tokangaekina 'a e ngaahi faile mo e lēkooti, Fefononga'aki mo e tokangaekina 'a e Fale Faka- Pule'anga ko St. George.

Tēpile 20: Fakahoa e Ola' ki he me'afua 'o e ngāue' 'a e Va'a fakahoko ngāue (CSD)

Ngaahi Taumu'a Ngāue fakaikiiki	Me'afua Tefito	A'usia Taumu'a	Ngāue ke fakakato	Palani ki he kaha'u
Taumu'a Ngāue- Lelei e Palani, Pule'i e Fakahoko Fatongia, Fefononga'aki mo e Fetu'utaki, Siofi mo Vakai'i Fakalelei e Fakahoko Ngāue 'oku fakahoko 'e he Potungāue				
Tokangaekina 'o e fakahoko fatongia ki he kau ngāue	Pēseti 'e 80 'o e ngaahi tohi fakahinohino ngāue 'oku fakafelave'i ki he palani ngāue mo e palani Fakata'u	80%	-Kei 'i ai pe ngaahi tohi fakahinohino ngāue 'oku fiema'u ke toe Fakalelei'i ke pēseti e 100. -Toloi e fakahū mai 'o e kau ngāue ke tapuni e ngaahi lakanga 'atā -Fai ha ako'i makehe 'a e kau taki 'i he ngaahi tafa'aki	-Fokotu'u ha taimi ki hano vakai'i mo Fakalelei'i e ngaahi tohi fakahinohino ngāue ki he ta'u faka-pa'anga hoko -Fokotu'u ha taimi ke fakahoko ha ako ki hono fa'u fakaangaanga e ngaahi tohi fakahinohino ngāue -Fakapapau'i e fakahū mai 'o e ngaahi lakanga 'atāki he tafa'aki fakahū mai 'o e kau ngāue
	'Avalisi 'o e ma'u ngāue 'a e Potungāue 'i he māhina	80%	'Ikai fakahoko e livi fakatatau ki he Palani Livi Fakata'u	Fakapapau'i 'oku 'omi e ngaahi Palani Livi Fakata'u mei he ngaahi Va'a ke fai pau ki ai e kau ngāue ki he to'o e ngaahi livi
	Pēseti (%) 'o e ngaahi lakanga 'atā ke fakahū mai e kau ngāue fakakuata.	'olunga he peseta e 80	Kaungatamaki fakakau ngāue 'i he tafa'aki Fakahoko Fatongia ki hono fakahū mai 'o e kau ngāue.	Fokotu'u ha taimi ki hono fakahoko ai e ngāue ki hono fakahū mai ha kau ngāue ki he tafa'aki ko ia
	Lahi 'o e Lipooti Fakakuata ki he Fakahoko Fatongia (PMS) kuo fakahū 'i he taimi totonu	2/4	Tokosi'i e kau ngāue	To e fakahū mai ha kau ngāue
	Pēseti tokolahi 'o e kau ngāue ('i he ta'u) kuo sivi'i e fakahoko fatongia ('i he māhina 6 kotoa)	98%	-Tali kakato e ngāue'aki 'o e me'afua 'oku ne sivi'i e fakahoko ngāue (PMS) mo e ngaahi fatongia ki ai	-Fakahoko ha ngaahi ako fakalalakala 'i he PMS -Fokotu'u ha ngaahi taimi pau ke fakakato mai ki ai e PMS

			-Kau ngāue kuo nau mahino‘i e fakahoko mo e fakafonu e ngaahi me‘a ‘oku fiema‘u ki he Sivi‘i ‘o e fakahoko ngāue (PMS) -Taimi kakato ki ai hono fakakakato ‘o e ngaahi foomu PMS	
Palani Ngāue, Palani Fakahoko Ngāue Fakata‘u, Lipooti Fakata‘u	Lahi e ‘aho na‘e fakahū atu ai e Palani Ngāue ki he Pule Lahi ‘o e Potungāue kimu‘a ‘i hono ‘aho totonu	0	Tokosi‘i e kau ngāue	-Fokotu‘u ha taimi ki hono fakahū mai e kau ngāue ki he lakanga ‘ataa -Fokotu‘u ha taimi pau ke teuteu‘i ki he taimi ke ‘osi ki ai
	Lahi e ‘aho na‘e fakahū atu ai e Lipooti Fakata‘u ki he Pule Lahi ‘o e Potungāue kimu‘a ‘i hono ‘aho totonu	Kei fakatatali	-Tokosi‘i e kau ngāue	-Fokotu‘u ha taimi ki hono fakahū mai ha kau ngāue -Fokotu‘u ha taimi pau ke teuteu‘i ki he taimi ke ‘osi ki ai
Lelei e Fakamatala Pa‘anga ‘a e Potungāue, ngaahi Fakatau Koloa mo e Ngāue, Lēkooti Ngaahi Naunau Lalahi mo e Ngaahi Koloa.	Lahi ‘o e ngaahi ‘aho ne fakahū ai e ngaahi palani fakapa‘anga mo e patiseti ki he Pule Lahi ‘o e Potungāue	0	-Tokosi‘i e kau ngāue -Fakahoko ha ako ki he kau ngāue, fiema‘u ke fakahoko fakaloto‘i Potungāue -Lahi taha ‘o e ngaahi lipooti fakapa‘anga ‘i he ngaahi tu‘unga ma‘olunga ‘oku fakahoko pē ‘e he taki	-Fokotu‘u ha taimi ki hono fakahū mai ha kau ngāue -Fokotu‘u ha taimi ke fakahoko ai ha ako
	Lahi e māhina ko e patiseti ‘a e Potungāue ‘oku ‘i loto he +/-5 ‘o e ngaahi fakafuofua fakatatau ki he ngaahi patiseti kuo ‘osi tali	12	n/a	- Ke teuteu‘i ha Lipooti Fakapa‘anga fakamāhina mo ha fakafuofua
Lelei ange ngaahi Sēvesi ki he Fokotu‘u tu‘u Ngāue ‘a e Potungāue Pa‘anga	Lahi ‘o e ngaahi ‘aho ‘oku ‘ikai ngāue‘aki ai ‘a e ngaahi me‘alele ngāue	<24	-‘Ikai malava ke fakafuofua ‘i e taimi ‘oku ngata ki ai e patiseti fakakātoa	-fiema‘u ke tonu e fakafuofua ki he kaha‘u mo hono Palani‘i e ngāue ke a‘usia e ola totonu ki he fai tu‘utu‘uni’.
Ke lelei ange hono tauhi	Fakafuofua ‘oku faka uike ua ‘a e	12	-Tokosi‘i e kau ngāue	-Fakahoko ha ngāue ki hono fakahū mai ‘o e

mo tokanga 'i 'a e Fale Faka-Pule'anga ko St George	lahi e ngaahi lipooti totonu ki hono tokanga 'i mo fakapapau 'i 'oku malu 'a e 'api ni		-Fiema'u ha ngaahi ako fakaloto 'i Potungāue ki he kau ngāue 'i he tafa'aki ni	kau ngāue ki he tafa'aki ni -Fokotu'u ha taimi ke fakakakato ai e ngaahi ako 'oku fiema'u ke fakakakato
---	--	--	--	---

VA'A FIKA 5: VA'A MA'U'ANGA FAKAMATALA, FETU'UTAKI MO E TEKINOLOSIA

Fatongia

Ko ha founga ma'u'anga fakamatala, fetu'utaki fakatekinolosia falala'anga tokoni ke fakafaingofua 'i e fakahoko ngāue. Ke fakafaingofua 'i e fetu'utaki 'i he 'imeili, fefakatau'aki mo e tauhi 'o e tatau 'o ha ngāue pe lēkooti faka'ilekitulonika, pea tauhi ke malu mo hao 'a e ngaahi tauhi'anga fakamatala kehekehe.

'Oku fakalele mei he Potungāue Pa'anga 'a e founga pe sisitemi ki hono tokanga 'i e ngaahi me'a fakapa'anga ke ngāue'aki 'e he ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga' mo e ngaahi kupu ngāue fekau'aki'. 'Oku malava foki ke ngāue'aki e ngaahi ma'u'anga fakamatala mo e tauhi'anga fakamatala 'a e Potungāue, koe'uhī ke malava 'e he ngaahi Potungāue 'o ngāue'aki tokanga 'i lelei ai 'enau ngaahi patiseti, lisi 'o e kau ngāue, mo e ngaahi fakamatala 'oku fekau'aki.

Tēpile 21: Fakahoa e Ola' ki he me'afua 'o e ngāue' 'a e Va'a ma'u'anga fakamatala' (ICT)

Ngaahi Taumu'a Ngāue	Me'afua Tefito	A'usia Taumu'a	Ngāue ke fakakakato	Palani ki he kaha'u
Taumu'a Ngāue 1- Ke falala'anga 'a e ngaahi founga ma'u'anga fakamatala, fetu'utaki, mo e tekinolosia, pea poupu ki he lelei 'a e ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga mo e ngaahi kupu fengāue'aki.				
Mate mo mo'ui ai e ngāue 'a e Va'a ICT	Lahi e houa 'oku fa'a mate ai mo mo'ui e sēvesi 'a e Va'a ICT	½	n/a	n/a
Fakalelei e 'Iuniti Pule'i 'o e ngaahi me'a fakapa'anga.	% 'o e ngāue kuo kakato	80%	Fakahā 'o e Patiseti ka 'oku te'eki ke kakato	Sisitemi ki he ngaahi tokoni mei muli
Hiki e founga telefoni mei he PABX ki he founga	% 'o e ngāue kuo kakato	100%	Kei 'i ai pe ha ngaahi palopalema ke solova hangē ko	

fakalele faka-komipiuta 'o e ngaahi ngāue 'a e Pule'anga (E-gov)			e tā telefoni ki tu'apule'anga mo e ngaahi me'a kehe pe	
Ngaahi ngāue tokoni	% 'o e lahi e ngaahi kole tokoni 'i he 'aho	80%	Fakangatangata e tokolahi 'o e kau ngāue	Fiema'u ke fakahū mai ha toko ua. Tokoni ke fakalahi e pēseti tokoni.
Fakalalakaka'i e tauhi'anga fakamatala 'o e Fakatau Koloa, pea fa'u mo e me'afua tefito 'i he uepisaiti ke lava mo tu'apule'anga 'o ngāue'aki mai.	% 'o e ngāue kuo kakato	80%	Tokanga'i e founa fakatau koloa 'oku te'eki a'usia e ngaahi taumu'a ngāue ki ai.	Fiema'u ke founa fakatau koloa kuo te'eki kakato, ke a'usia e ngaahi taumu'a ngāue.
Taumu'a ngāue 2- Ke 'omi 'e he Potungāue Pa'anga ha ma'u'anga fakamatala Pa'anga lelei ke tokoni ki he ngaahi fakahoko tu'utu'uni mei he ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga mo e ngaahi kupu fengāue'aki 'a e Pule'anga				
Hiki e ngaahi 'ēlia fakafehokotaki'anga mo e 'Initaneti ki he founa fakalele faka-komipiuta (E-gov)	% 'o e ngāue kuo kakato	100%		Kakato
Fakakau e ngaahi tūkui motu ki hono ngāue'aki 'o e sun system	% 'o e ngāue kuo kakato	50%	Toloi e taimi kamata 10/20	
Fakakau e Vāhenga Mālōlō ki hono ngāue'aki e Polokalama Ta vahe Retirement access to Micro Pay	% 'o e ngāue kuo kakato	100%	Toloi	Kole mei he Poate Vāhenga Mālōlō ke fakahoko 19/20
Fakalalakaka'i e Sisitemi Faka-komipiuta ki hono tokanga'i e ngaahi vausia (VMS) ke tataki e ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga 'i he tu'unga 'oku 'i ai e ngaahi vausia	% 'o e ngāue kuo kakato	80%	'Ikai lava ke a'usia e taumu'a ne kole mei he Va'a Fakahoko e Ngaahi Ngāue Faka-pa'anga	Ko e fakalelei ko eni 'oku kei fiema'u ke fakahoko ke feau e kole mei he Va'a Fakahoko e Ngaahi Ngāue Faka-pa'anga

3.2.2 Polokalama 2: Va'a Fakahoko Ngaahi Ngāue Fakapa'anga (TD)

'Oku kau ki he Polokalama 'ni 'a e ngaahi ngāue fakapa'anga , pule'i e fakatau koloa' ngaahi tu'utu'uni ki he ngāue fakapa'anga ki hono leva'i 'o e totongi 'o e ngaahi nō. 'Oku tokanga'i 'e he Ngaahi Va'a 'e tolu (3) ko 'eni' 'a e ngaahi ngāue fekau'aki mo hono fakahoko 'o e ngaahi fatongia ko 'eni'.

VA'A FIKA 1: VA'A NGAAHI NGĀUE FAKAPA'ANGA

Fatongia

Ko e Va'a Fakahoko Ngaahi Ngāue Fakapa'anga 'oku fakafatongia 'aki e Ngaahi Taumu'a Ngāue 'e ua (2):

1. Tokanga'i ó e Va'a, 'i he vā fengāue'aki lelei, taimi kakato ki ai, ke a'usia e ngaahi taumu'a ngāue 'i ha tu'unga 'oku toe lelei ange.
2. Tokanga'i 'o e ngaahi me'a fakapa'anga ' mo e fakamatala Pa'anga 'a e Pule'anga'.

Tēpile 22: Fakahoa e Ola' ki he me'afua 'o e ngāue' 'a e Va'a ngāue fakapa'anga (TD)

Taumu'a Ngāue fakaikiiki	Me'afua Tefito	A'usia Taumu'a	Ngāue ke fakakakato	Palani ki he kaha'u
Taumu'a Ngāue 1- Ki ha Fa'unga kakato mo lelei ki hono pule'i e Pa'anga 'o e Pule'anga; ke taimi tonu e ngaahi totongi angamaheni', mahu'inga mo tonu e fakamatala Pa'anga' mo hono lipooti; mo e pule'i lelei ange e ngaahi ngāue fakapa'anga ki he fengāue'aki mo e ngaahi kupu fekau'aki'.				
Ngaahi ngāue ki he Sieke'.	Pēseti 'o e fakamafai'i e ngaahi vausia fakamole ('ikai ke kau ki ai e vahe' 'i he teuteu'i e ngaahi vausia 'i loto 'i he 'aho 'e tolu (3)	90%	Ko e pēseti 'e hongofulu (10) na'e 'ikai a'usia e taumu'a', he 'oku meimei ko e ngaahi vausia ia na'e 'ikai ke fou he tu'utu'uni ngāue' pe ko e 'ikai ke kakato e ngaahi me'a fakapepa'. Na'e fakafoki ia ki he takitaha potungāue ke fakakakato mai e ngaahi fiema'u ko ia'.	'E lava lelei e ngaahi faifatongia' kapau 'e fakakakato e ngaahi fakalelei ki he tu'utu'uni ngāue' ke fakafelāve'i ki ai e ngaahi ngāue angamaheni'. 'Oku Palani'i ke toe fai e ngaahi ako ngāue mo e ngaahi Potungāue' mo e ngaahi kupu fekau'aki'.
Pa'anga hū mai & Vouti ('akauni)	Lahi 'o e ngaahi fefakatonutonu'aki 'a e Va'a mo e ngaahi Potungāue pea ke fakakakato eni 'i loto he uike 'e ua (2) 'o e 'osi e māhina'.	5	Potungāue 'e tahataha (11) 'ikai ke fakahū mai 'enau fakamatala Pa'anga hū mai ke fai e fefakatonutonu'aki'.	Ke fakamālohi'i e taimi ke 'osi mai ki ai e fakahū mai e fakamatala Pa'anga hū mai 'a e toenga e potungāue 'a e Pule'anga'.

Vāhenga	Lahi 'o e fefakatonutonu'aki vahe mo e ngaahi Potungāue' fakamāhina.	12	'Ikai ke kakato e ngaahi lēkooti fakapepa fekau'aki mo e vahe mei he ngaahi Potungāue. Mahino e 'ikai ke sivi'i lelei 'e he ngaahi Potungāue 'a enau ngaahi vausia vahe' pea toki fakamafai'i.	Ke fakamālohi'i e tu'utu'uni ki he ngaahi Potungāue kenau sivi'i lelei 'enau ngaahi vausia vahe' ki mu'a pea toki fakamafai'i.
	Lahi 'o e taimi tonu e sivi'i e ngaahi vausia vahe' mo e taimi totonu hono fakamafai'i e ngaahi vausia mo hono totongi atu ki he kau ngāue 'a e Pule'anga'.	150	Tōmui e vahe ko e fefokifoki'aki e ngaahi vausia vahe 'i he tafa'aki vāhenga' mo e ngaahi Potungāue tupu mei he 'ikai ke ngaue sivi'i lelei ki mu'a pea nau toki fakamafai'i.	Ke liliu hono fakalea 'o e me'afua ki he lahi 'o e ngaahi vausia 'oku fai ki ai e ngāue', ki hono fakamafai'i mo hono totongi atu'.
Fakalalakaka & Tokoni	Pēseti 'o e fefakatonutonu'aki ki he ngaahi vouti e Pa'anga ki he ngaahi Polōseki lolotonga ngāue'i'.	'I lalo 'i he peseti 'e 70	Tomui ma'u pe e fakahū mai e ngaahi fakamatala ngāue mei he ongo Niua' tupu mei he ta'epau e fepuna'aki vakapuna fakalotofonua' pea mo e kovi e 'initaneti'.	Mahalo 'oku totonu ke toe vakai'i 'a e fokotu'utu'lolotonga 'a e TDB ke nau fakahoko e ngāue faka Falepa'anga 'i he ongo Niua'.
Ngaahi 'Ōfisi Fale-Pa'anga 'i tahi ('otu motu)	Ko e lahi 'o e Pa'anga 'oku fakahū mai mei he ngaahi 'Ōfisi mei tahi' mo e TDB 'i loto he uike 'e 2	78	Tomui ma'u pe e fakahū mai e ngaahi fakamatala ngāue mei he ongo Niua' tupu mei he ta'epau e fepuna'aki vakapuna fakalotofonua' pea mo e kovi e 'initaneti'.	Mahalo 'oku totonu ke toe vakai'i 'a e fokotu'utu'lolotonga 'a e TDB ke nau fakahoko e ngāue faka-Falepa'anga 'i he ongo Niua'.
'Akauni	Lahi 'o e ngaahi māhina 'oku tonu ai e ngaahi fakapalanisi 'o e Pa'anga 'i loto 'i he māhina 'e 1 hono totongi'	12	'Oku kei fiema'u 'a e fakalalakaka 'i e taukei ngāue ki he kau ngāue ki hono fakahoko lelei mo pule'i lelei 'o e Pa'anga'.	'Oku kei fiema'u ke Fakalelei'i 'a e tafa'aki ko 'eni 'i hono pule'i founge e fehu'aki 'a e Pa'anga'.
	Pēseti 'o e fefakatonutonu'aki 'o e ngaahi 'akauni pangikē ke fakahoko kotoa 'i he uike faka'osi 'o e māhina kotoa pe.	70%	Tōmui e ngāue ko eni ko e lahi e ngaahi ngāue makehe ne fakafatongia 'i 'aki e tafa'aki ko eni hangē ko e ngaahi ngāue ki he totongi atu ngaahi Pa'anga ki he maumau ne fakahoko 'e he	Fiema'u ke fakamā'opo'opo kotoa e ngaahi 'akauni pangikē pea fakaha ki he Minisita ke tāpuni kotoa e ngaahi 'akauni 'oku 'ikai ngāue'aki

			matangi saikolone ko TC Kita.	
	Lahi 'o e ngaahi me'a fakapa'anga ne fiema'u ke Fakalelei'i 'o fakatatau ki he lipooti 'a e 'Ātita Fakata'u ki he Pa'anga'.	30	Lahi e ngaahi palopalema ne 'osi fiema'u ke fakalelei'i 'i he ngaahi ta'u ki mu'a'ka na'e te'eki ke lava ha ngāue ki ai.	Fiema'u taimi lahi ke fai ha ki'i ako fakalotofale ke lava 'e he kau Ngāue' 'o Fakalelei'i e ngaahi palopalema ne 'osi tuku mai 'e he 'Ātita' ke fakalelei'i.

VA'A 2: VA'A KIHE NGAAHI FA'UNGA FAKA-PA'ANGA

Fatongia

Ko e tafa'aki' ni 'oku faka-fatongia'aki hono faka'ai'ai 'a hono fakamālohi'i 'o e Lao ki he ngaahi me'a faka-pa'anga 'o fakafou 'i hono fakalalakaka'i 'o e Tu'utu'uni Ngāue ki he ngaahi Fa'unga Faka-pa'anga', Tataki mo e ngaahi Fakahinohino', fakaivia 'a e ngaahi tafa'aki 'oku tōlalo 'enau ngaahi ma'u'anga Pa'anga' 'i he Pule'anga' tautautefito ki he tafa'aki ki he ngaahi nō 'a e Pule'anga' mo hono Pule'i 'o e Koloa (DAM) pea fakalalakaka'i 'a e ngaahi founa ngāue 'oku lelei'.

Tēpile 23: Fakahoa e Ola' ki he me'afua 'o e ngāue' 'a e Va'a fa'unga 'o e Pa'anga (FFD)

Tumu'a Ngāue fakaikiiki	Me'afua Tefito	A'usia Taumu'a	Ngāue ke fakakakato	Palani ki he kaha'u
Taumu'a Ngāue 1- Lipooti fakamuimitaha 'o e mo'ua mo e ngaahi pule'i 'o e koloa 'oku faka'aonga'ia 'e he ngaahi kupu fengāue'aki Pule'anga' ke fai 'aki 'enau ngaahi faitu'utu'uni'.				
Lipooti 'o hono tokanga'i e ngaahi mo'ua (nō)	Totongi 'o e mo'ua taimi nounou ke Fakalelei'i mo pulusi ki he peesi 'a e MOF 'i he kuata hono tolu (3) 'o e ta'u fakapa'anga'.	Toloi	Ko e 'ikai ke lava e fatongia ko eni' he na'e ngāue fakataimi e tokotaha ngāue 'oku ne tokanga'i e tafa'aki' ni ki he Pangike 'a Mamani, Washington DC 'i he polokalama 'a e pule'i e ngaahi Nō	kuo 'osi teuteu e ngaahi fakamatala ke fakahoko ki he kau pule' pea ke ma'u 'enau pou pou. Ko 'ene maau pe ngaahi fakalelei', 'e pulusi leva ia 'i he'etau uepisaiti'.
	Lahi 'o e Lipooti Fakakuata 'o e ngaahi Nō ke fakakakato 'i he māhina ka hoko'.	Kei lele pe e ngāue ki ai'	Oku lolotonga fakahoko 'a hono teuteu'i 'a e ngaahi lipooti fakakuata ki he tu'unga 'oku 'i ai e ngaahi Nō ki he kotoa 'o e kuata 1, 2 mo e 3 pea 'oku fiema'u ke kakato 'a e lipooti fakata'u ki he faka'osinga 'o 'Aokosi 2019.	'E vakai'i 'e he kau taki 'a e Lipooti fakakuata 'o e ngaahi Nō, kimu'a pea tuku atu 'i he 'initaneti 'a e Potungāue

Līpooti 'o e tafa'aki ki he pule'i 'o e koloa	Ke fakalalakaka'i 'o e Fa'unga pule 'o e koloa (AMF)	Kei hokohoko atu pe e ngāue 'oku fai ki ai'	Ko ha fokotu'utu'u fakaangaanga ki he fa'unga pule ki hono pule'i 'o e koloa' ke tataki 'aki 'a e ngāue' ni pea ke fakalalakaka'i 'i he tokoni 'a e PFTAC.	'Oku 'osi 'i ai e fokotu'utu'u fakaangaanga ka 'oku fiema'u ke fakamafai'i mei he kau Pule Ngāue' kae toki fakahū ki he Kapineti ke fakangofua ke ne tataki 'aki 'a e ngaahi Potungāue'.
	Tokolahi 'o e ngaahi Potungāue ki hono fakahū mai 'enau lēsisita fakamuimui taha ki he ngaahi Koloa (AR)	Potungāue 'e 29 'a e Pule'anga' 'oku fiema'u ke fakahū mai 'enau lēsisita 'a e ngaahi koloa' Fakata'u.	Feliuliuaki 'i he Tēpile ki he Lēsisita 'o e Koloa.	Liliu 'a e taumu'a ki he naunau fale, ngaahi naunau fai 'aki e ngāue' pea mo e ngaahi naunau faka'ōfisi'. Tanaki atu ki ai mo e ngaahi me'alele. 'Oku fiema'u ke liliu e tēpile ke tānaki atu ki ai mo e kelekele, ngaahi naunau lalahi mo e ngaahi mīsini'.

Taumu'a Ngāue 2- Ke fakamālohi 'i e fakalelei ki he ngaahi tu'utu'uni ki hono pule'i e Pa'anga ke fakahoko 'aki e ngaahi ngāue fakapa'anga ki he lelei taha'. Ke malu'i e ngaahi ngāue fakapa'anga 'aki e ngaahi tu'utu'uningāue' mo e ngaahi fakahinohino ngāue'.

Fakahoko 'o e Ngaahi tu'utu'uni/lao ki he founa ngāue ki he Pa'anga'	Fakahoko 'o e tokanga'i 'o e founa mo e tu'utu'uni ngāue fakapa'anga mo e mape halafononga ki hono toe Fakalelei'i pea muimui'i	Kei lele lelei pe e ngaahi ngāue ki ai'.	'Oku fie ma'u ha taimi lahi ke fakahoko ai e ngāue ko eni ke toe Sivilivi'i he na'e 'ikai fokotu'u ha taimi totonu mo e palani ngāue ki ai.	Ko e ngaahi kulupu ngāue fakatekinikale' 'oku fiema'u ke nau alea'i hono fakahoko 'o e muimui'i e ngaahi ngāue' pea ke fakahoko leva.
	Ko e lahi 'o e ngaahi fakataha e Kōmiti ki hono Pule'i 'o e ngaahi tu'utu'uni ki he Pa'anga	Ko e ngaahi fakataha lalahi pe 'e ua (2)	Taimi lahi Na'e 'ikai ke lava fakahoko 'a e ngaahi fakataha ki he fakalelei ki he ngaahi tu'utu'uni ngāue'aki 'o e Pa'anga ki he ta'u fakapa'anga .	Fiema'u ngaahi fakataha ke alea'i 'a e founa ki hono tokanga'i e Pa'anga'.
	Tokolahi 'o e Kōmiti fakatekinikale 'a e tu'utu'uni mo e lao ki he Pa'anga na'e fakahoko	Fakataha pe 'e 1	Ko e Potungāue pe 'e ua na'e 'i ai. ('Ōfisi Fale Pa'anga mo e 'Ātita)	Fie ma'u ha ngaahi fakataha lahi ange
Toe vakai'i 'o e tu'utu'uni ngāue.	Ko e fakahinohino ki he founa ngāue ki he Pa'anga mo e koloa ke toe	Kei hokohoko atu pe ngāue ko eni.	Kuo 'osi liliu e 'aho ke vakai'i ai e ngaahi fakahinohino ki he tauhi 'a e Pa'anga mo e koloa pea 'oku fakataumu'a ke	Fiema'u ke vahevahe mo e ngaahi kupu fekau'aki' 'a e tu'unga 'oku 'i ai e ngaahi tu'utu'uni ngāue ki he

	Fakalelei'i 'i he faka'osinga 'o e ta'u fakapa'anga'.		fakahoko ia 'i he faka'osinga 'o Tisema'.	founga ngāue fekau'aki mo e Pa'anga 'i he 'osi e ngaahi liliu'.
Fakalelei'i 'o e founga tokanga'i 'o e me'a fakapa'anga mo e Koloa	Konga faka'ekonōmika 'o e Saati 'o e ngaahi fika 'akauni ki he ngaahi vouti Faka-pa'anga ke Fakalelei'i 'i he faka'osinga 'o e Ta'u Faka-pa'anga'	Kei hokohoko atu pe ngāue ko eni.	Kuo 'osi fakahoko ha ngaahi misiona kehekehe pea 'ilo 'e he Misiona PFTAC faka'osi 'oku totonu ke tukutaha e tokanga 'i he konga faka'ekonōmika 'o e saati 'o e ngaahi fakamatala Faka 'akauni.	'E fakahoko 'a e ako ki he ngaahi fika 'akauni fo'ou 'i Siulai 2019. Pea 'e lahi ange e ngaahi ako 'i he ta'u kakato ki he ngaahi Potungāue taautaha pea pehēe ki he ngaahi 'Ōfisi 'a e Pule'anga 'i he 'otumotu.

VA'A 3: FAKATAU KOLOA MO ENGAHINGĀUE

Fatongia

Ko e Va'a Fakatau koloa mo e ngaahi ngāue' 'oku nau tokanga'i 'a e Taumu'a Ngāue kuo fakamafai'i fakatatau ki he Lao ki he Fakatau Koloa Faka-Pule'anga' (PPR) 2015 ki he Pule'i mo fakahoko 'o e PPR 2015.

Tēpile 24: Fakahoa e Ola' ki he me'afua 'o e ngāue' 'a e Va'a fakatau koloa mo e ngāue

Taumu'a Ngāue Fakaikiiki	Me'afua Tefito	Taumu'a Ola	Ngāue ke fakakakato	Palani ki he kaha'u
Taumu'a Ngāue 1- Ke ola lelei mo tu'uloa hono ngāue'aki e ngaahi tu'utu'uni ngāue mo hono founga ngāue ki he fakatau koloa mo e ngāue 'a e Pule'anga'.				
Vakai'i mo Fakalelei'i 'o e ngaahi tu'utu'uni ngāue'	Tokolahi 'a e Ngaahi Potungāue 'oku nau ngāue'aki 'a e ngaahi alepau kuo 'osi fa'u ke hoko ko e tu'utu'uni ngāue ke muimui ki ai.	18/27	Falekoloa fakamovetevete AA mo Prema. 'Oku 'osi 'a e alepau lolotonga' 'i Sepitema.	Fiema'u ke fakalōloa e Alepau'.
Fakalalakaka'ie taukei ngāue' mo e ngaahi faka'ehi'ehi.	Tokolahi 'o e ngaahi kulupu hū koloa kuo fai e ngaahi ako ki he faka'ehi'ehi' mo e fakamahino ngaahi lao ki he fakatau koloa'	2	n/a	Fakataha 'e 1 mo e ngaahi kautaha hū koloa 'i Ma'asi, fakataha 'e 1 mo e kau hū koloa 'i Ha'apai 'i Me.

	Lahi 'o e ngaahi ako/fakataha mo e ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga'	2/27/3	n/a	Fakataha 'e 2 mo e ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga, mo e fakataha 'e 27 fakatautaha mo e ngaahi Potungāue mo e fakataha fakatautaha mo e ngaahi Potungāue 'i he 'otu motu.
Vakai'i/fakalelei fakalotofale	Pēseti 'o e palani ki he fakatau koloa mo e ngāue'	Pēseti 'e 33	231 'o e 697 'oku hā mai 'a e 'ikai ke fakafiemālie 'a e palani 'a e ngaahi Potungāue'.	Fiema'u ha ako ngāue ki he ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga' ki he founga ngāue ki he fakatau koloa' mo e ngaahi ngāue'.
Ngaahi me'a ke fai ha tokanga ki ai fekau'aki mo e Fakatau koloa 'a e Pule'anga	Lahi 'o e ngaahi fakataha (GPC) pe ko e ngaahi pepa tu'utu'uni ngāue kuo tufaki.	7/53	n/a	Fiema'u ke vakai'i tu'utu'uni ngāue ke tokoni ke solova e ngaahi palopalema.
Pule'i hono Tokanga'i 'o e lāunga'	Lahi 'o e ngaahi lāunga 'oku fai ki ai e ngāue	6	n/a	Kuo 'osi fai kotoa e ngāue ki he ngaahi lāunga'.
Taumu'a fika 2 – Lelei mo Vave ange hono ngāue'aki 'o e Fakatau koloa mo e ngāue 'a e Pule'anga'				
Palani Fakatau Koloa mo e Ngāue	Lahi 'o e Palani Fakatau Koloa Fakata'u 'oku fakahū taimi totonu	17	Fiema'u ke toe fakalalakaka ange	Ke ngāue fakataha mo e ngaahi Potungāue ke fakalalakaka'i e ngaahi palani'.
	Pēseti 'o e pa'anga fakamole angamaheni ki he fakatau koloa mei he patiseti fakakātoa	48%	n/a	n/a
Fakatotolo ki he fakamāketi'.	Tokolahi 'o e 'u pisinisi tala mahu'inga fo'ou kuo nau fakakakato e ngaahi tu'utu'uni ngāue pea ke tānaki ki he kau pisinisi tu'upau ke fakatau mei ai.	12	Fu'u si'isi'i 'a e māketi	Tanaki fo'ou 'oku toki fakahoko pe he taimi oku tohi tala mahu'inga mai ai ha kautaha fo'ou.
	Tokolahi 'o e kulupu tala mahu'inga 'oku 'osi tali ke nau	1	Ki he kautaha me'alele fo'ou', 'oku meimei ko e tokotaha pe 'oku ne hū mai	'Oku 'ikai ke fakakau e ngaahi kautaha langa' he 'oku 'ikai ke 'i ai ha

	tala mahu'inga mai.		'a e me'alele mei he ngaahi mōtolo me'alele kehekehe.	makatu'unga ia ke tali ai 'enau tala mahu'inga mai'
Founga fakahoko 'o e ngaahi fakatau koloa mo e ngāue'.	Pēseti 'o e kole fakatau koloa mo e ngāue na'a nau a'usia kakato 'a e fiema'u 'a e Lao'.	70%	n/a	n/a
	Pēseti 'o e ngaahi aleapau ngāue'aki e ngaahi founga fe'au'auhi'.	37%	n/a	n/a
Pule'i e faile	Lahi 'o e ngaahi faile 'o e Kōmiti ki he fakatau koloa 'a e Pule'anga kuo 'osi vakai'i (GPC)	53	n/a	Ko e ngaahi faile GPC kuo 'osi tufa.
Tokanga'i 'o e tauhi kakai lelei.	Lahi 'o e fakataha mo e ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga ki he fakatau koloa	Si'i hifo he 5	Makatu'unga 'i he lahi e ngaahi ngāue	Fiema'u ke faka'aonga'i e 'imeili mo e telefoni ke fakapapau'i e fakamatala.

3.2.3 Polokalama 3: PATISETI, 'EKONŌMIKA MO E NGAHI TOKONI

Ke fa'u e ngaahi tu'utu'uni fakalukufua 'a e Potungāue Pa'anga. 'Oku kau ki ai mo hono 'analaiso 'o e ngaahi tu'utu'uni ngāue', fokotu'u 'a e ngaahi founga ngāue ke muimui ki ai, Patiseti' mo faka'ai'ai mo hono leva'i lelei 'o e 'ekonōmika fakalukufua 'o e fonua 'aki ha ngaahi koloa mo e Pa'anga 'oku tokangaekina 'i he ngaahi va'a ngāue 'e tolu (3) ko 'eni;

VA'A 1 – VA'A PATISETI MO E PALANI NGĀUE

Fatongia

Ke fa'u e ngaahi fakafuofua ki he Patiseti 'a e Pule'anga' 'aia 'oku fakamalumu ia 'i he lao ki he ngaahi Pa'anga 'a e Pule'anga'.

Tēpile 25: Fakahoa e Ola' ki he me'afua 'o e ngāue' 'a e Va'a Patiseti

Taumu'a Ngāue fakaikiiki'	Ngaahi Me'afua Tefito	Taumu'a Ola	Ngāue ke fakakakato	Palani ki he kaha'u
Taumu'a Ngāue 1- Ke ola lelei e sisitemi tokoni ke fakahoko lelei 'aki e Patiseti' ke tonu e ngaahi faitu'utu'uni lelei 'a e Pule'anga'.				
Ngaahi fakahoko ngāue ki he	Fakahū taimi totonu e fakamatala patiseti ki he Falealea ke	Kakato	n/a	n/a

‘Esitimeti á e Patiseti	sivi‘i mo fakangofua ke ngāue‘aki.			
	Fakalalakaka‘i ange e ngaahi tu‘utu‘uni ngāue ke fakalahi e ngaahi pēseti ki he fakahū mai e ngaahi Patiseti ‘a e ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘anga’ ‘o fakatatau ki he ngaahi palani Ngāue’.	100%	Pēseti ‘e 80 ‘a e Patiseti ‘o e Ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘anga’ ‘oku fenāpasi mo e Ngaahi Palani Ngāue’.	Fiema‘u ha ako fekau‘aki mo e founa fa‘u ‘o e patiseti ‘aki ha 20% ‘o e Ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘anga’.
Tokoni ki he Fokotu‘u tu‘u e fakamatala ‘o e Fa‘unga Patiseti’ mo e Fakamatala Patiseti’.	Pēseti ‘o e ngaahi Tu‘utu‘uni Patiseti ‘oku fokotu‘utu‘u ki he Fa‘unga Patiseti fakatatau ki he ngaahi Fa‘unga ‘Ekonomika fakalukufua mo e Ngaahi ‘āsenita Ngāue ‘a e Pule‘anga (GPA).	80%	n/a	Kakato
	Lelei pea ma‘u e taimi totonu ‘o e Lipooti vaeua Ta‘u ki hono pule‘i mo tokanga‘i e Fokotu‘utu‘u Patiseti	Lelei mo ma‘u e taimi ‘oku fiema‘u ki ai e ngāue’	n/a	n/a
Lipooti ki hono siofi, vakai‘i mo ha Fakalelei‘i e lipooti ó e Patiseti.	Fakalahi e mahu‘inga ‘o e patiseti’ ‘o makatu‘unga ‘i he holoki e pēseti (%) ‘o e ngaahi pa‘anga fehū‘aki ke fakakakato ‘aki e ngaahi ngāue angamaheni ne ‘osi fakafuofua‘i e Pa‘anga ki ai ‘i he patiseti.	80%	n/a	n/a
	Fakalahi e pēseti ke fakahū taimi pau mo tonu e ngaahi fakafuofua ki he fehū‘aki e	80%	‘Oku kei lahi e tomui ‘a hono fakahū mai e ngaahi fakafuofua mei he Ngaahi Potungāue á e Pule‘anga’ ki he Patiseti’.	‘Oku kei fiema‘u ke fakamālohia ‘a e Ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘anga’ ke nau muimui pau ki he

Pa'anga' ki he Patiseti'.			taimi 'oku fakahū mai ai e fakafuofua ki he patiseti'
Pēseti (%) 'o e ngaahi matavaivai 'i he tu'utu'uni patiseti 'oku fakahū atu 'i he ngaahi lipooti ki he patiseti'.	80%	n/a	n/a
Lelei pea Taimi tonu hono fakahū 'o e Lipooti Fakata'u ki he kau Pule Ngāue ki ha faitu'utu'uni ki ha fakalakalaka ki mu'a he vaeua'angamālie 'o e ta'u fakapa'anga ka hoko.	Tu'unga lelei pea taimi tonu.	n/a	Fakahū e lipooti vaeua ta'u 'i he 'aho 31 'o Sanuali 2019 he taimi tonu ki hono teuteu 'a e Fakamatala Patiseti'
Taimi totonu hono fakahū e lipooti vaeua ta'u ki he kau Pule Ngāue ki hono fakahā 'o e fa'unga patiseti' fakatatau ki he taimi 'oku fiema'u ke kakato ki ai'.	Tu'unga lelei pea taimi tonu	n/a	Fakahū e lipooti vaeua ta'u 'i he 'aho 31 'o Sanuali 2019 he taimi tonu ki hono teuteu 'a e Fakamatala Patiseti'.

VA'A FIKA 2: 'EKONŌMIKA MO E FALE'I FAKAPA'ANGA

Fatongia

Fakahoko e ngaahi 'analaiso e ngaahi tu'utu'uni mo fale'i e tu'unga faka'ekonōmika mo e 'ekonōmika fakalukufua 'a Tonga'.

Tēpile 26: Fakahoa e Ola' ki he me'afua 'o e ngāue' 'a e Va'a 'Ekonōmika

Ngaahi Ola	Ngaahi Me'afua Tefito	A'usia Taumu'a	Ngāue ke fakakakato
Taumu'a Ngāue 1- 'Ekonōmika fakalukufua, fale'i fakapa'anga mo e 'analaiso ki he ma'u'anga fakamatala ki he ngaahi fai tu'utu'uni 'oku tu'uloa pea fakatupulekina e tu'unga faka'ekonōmika mo fakasōsiale.			
Fa'unga Faka'ekonōmika	Fakafuofua ki he Tupu Faka'ekonōmika 'i he ta'u (GDP Forecasting) Tu'o fiha 'i he Ta'u .	2	n/a

mo fale'i fakapa'anga	Pēseti 'o e lulafua ki he ngāue - 'a ia ko e ngaahi lēkooti ki he tupu e tu'unga faka'ekonōmika fakalotofonua pehēe ki he tu'unga faka'ekonōmika fakamāmani lahi'.	80%	Ko e toloi 'a hono fakatonutonu 'o e ngaahi fakamatala
	Ko e lahi e ngaahi tu'utu'uni ngāue kuo fa'u ki hono 'analaiso 'o e tupu faka'ekonōmika fakafonua pea pehēe ki he fakavaha'a-pule'anga ki he ta'u'.	4	n/a
Fokotu'u tu'u Patiseti	Taimi pau hono tātānaki ha ngaahi fakamatala fakalukufua 'o e tu'unga faka'ekonōmika ki he fa'u 'o e patiseti. Ke maau eni ki mu'a pea toki tali e Patiseti. 'Aho 'e fiha ki mu'a 'i he taimi 'oku fiema'u ki ai'.	3	Kakato
	Taimi pau 'a hono fakakakato 'a e ngaahi 'analaiso mahu'inga ki he ngaahi Pa'anga hū mai kuo fokotu'u ki he ngaahi fiema'u vivili 'a e Pule'anga'(GPA). 'aho 'e fiha ki mu'a 'i he taimi 'oku fiema'u ki ai'.	5	n/a
	Taimi tonu hono fakahū 'a e fokotu'utu'u e fakamatala 'o e Fa'unga Patiseti ki he Kapineti' ke tali mo fakangofua mei ai. 'Aho e fiha ki mu'a 'i he 'aho kuo fokotu'u ki ai'.	0	n/a
	Pēseti 'o e ngaahi tu'utu'uni ngāue faka'ekonōmika ke fakahū atu ke tali ki hono fa'u e Patiseti'.	80%	Fakatatau ki he nounou e taimi ne 'ikai lava 'o tānaki e ngaahi ma'u'anga fakamatala ke fa'u 'aki e tu'utu'uni faka'ekonōmika ke tokoni ki hono fa'u e ngaahi tu'utu'uni ki he Patiseti'.
Fakamatala Patiseti.	Taimi totonu hono 'oatu e ngaahi fale'i fakalukufua ki he 'Ekonōmika' ki he fakamatala Patiseti. ('aho 'e fiha ki mu'a he 'aho 'oku fiema'u ki ai')	10	n/a
	Taimi totonu hono fakakakato 'o e fakalea 'o e fakamatala Patiseti 'o fakatatau ki he taimi ne 'osi tali ke 'osi ki ai'. ('aho 'e fiha ki mu'a he 'aho 'oku fiema'u ki ai')	0	n/a
	Taimi totonu hono fakahū 'a e Fakamatala Patiseti ki he Kapineti' pea mo e Falealea 'o fakatatau ki he taimi ne 'osi tali ke 'osi ki ai'. ('aho 'e fiha ki mu'a he 'aho 'oku fiema'u ki ai')	0	n/a
Fale'i faka tu'utu'uni mo e Līpooti.	Tu'o fiha hono fakakakato 'o fakahā 'i he peesi ma'u'anga fakamatala 'a e Potungāue e tu'unga faka'ekonōmika' 'o līpooti faka-māhina, faka-kuata, faka-māhina ono (6).	11/11	n/a

‘Analaiso e ngaahi Tu‘utu‘uni mo hono fakalelei‘i .	Lahi e fika ‘o e ngaahi tu‘utu‘uni fo‘ou ne ‘osi siofi ke fakahoko.	4	Kakato ‘a e tu‘utu‘uni ‘e (3), kei fakaangaanga e tu‘utu‘uni ‘e ua (2)
	Lahi e fika ‘o e ngaahi ‘analaiso ki he ngaahi tu‘utu‘uni faka‘ekonōmika.	4	Kei fakaangaanga e tu‘utu‘uni ‘e ua (2)

VA‘A FIKA 3: POLŌSEKI MO E PULE‘I ‘O E NGAahi TOKONI FAKA-VAHA ‘APULE‘ANGA’

Fatongia

Ko e Tafa‘aki’ ni ‘oku faka-fatongia‘aki hono fakafekau‘aki ‘a e kotoa ‘o e ngaahi Polōseki’ mo e ngaahi Tokoni fakalalakaka ki he Pa‘anga’ mo e tokoni koloa’. ‘Oku tokoni foki e ngaahi ‘ofa ko eni’ ki he tefito‘i Taumu‘a ngāue ‘a e Potungāue’ kau ki ai ‘a hono fakapa‘anga e Patiseti fakaangaanga ‘a e Pule‘anga’ mo e kotoa ‘o e ngaahi taumu‘a ngāue ‘oku ha ia he Lao ki he Pule‘i ‘o e Pa‘anga’.

Tēpile 27: Fakahoa e Ola’ ki he me‘afua ‘o e ngāue’ ‘a e Va‘a Polōseki

Taumu‘a Ngāue fakaikiiki’	Ngaahi Me‘afua Tefito	Taumu‘a Ola	Ngāue ke fakakakato	Palani ki he kaha’u
Taumu‘a Ngāue 1- Fokotu‘u tu‘u lelei ange ‘a e ngaahi tu‘utu‘uni ki he fakalalakaka ke ne tataki e ngaahi fiema‘u ki he patiseti’ mo e ngaahi palani ki hono a‘usia e ngaahi tefito‘i fiema‘u vivili ‘a e Pule‘anga’.				
Toe vakai‘i ‘o e ngaahi tu‘utu‘uni ki he tokoni fakalalakaka	Vakai‘i he ta‘u ‘e 2 kotoa pe mo fakalelei kapau ‘oku ‘i ai ha ngaahi liliu ‘oku fiema‘u ke fakahoko. (fiema‘u =1)	Lelei ‘aupito	Pēseti ‘e 30 na‘e ‘ikai malava koe‘uhī’ ko e tōnounou ‘a e fakahoko fatongia’	‘Oku fie ma‘u ke ‘i ai ha tokoni lahi ange mei he ngaahi kupu fekau‘aki’
Fa‘u mo fokotu‘u tu‘u ‘o e patiseti fakaangaanga ki he langa fakalalakaka’	A‘usia e ‘aho faka‘osi ke ‘osi ki ai hono fa‘u e Patiseti’	Ngaahi Potungāue ‘e 25	n/a	Kakato e ngaahi Potungāue ‘e 25
Fa‘u mo fokotu‘u tu‘u ‘o e ngaahi fakamatala patiseti ki he tokoni fakalalakaka’ mo e lipooti ‘o e Fakamatala patiseti’	A‘usia e ‘aho faka‘osi ke ‘osi ki ai hono fa‘u e Patiseti’ (fiema‘u = fakamatala totonu mo falala‘anga)	Kakato	n/a	Lava lelei e fakahoko fatongia’ ‘i he fengāue‘aki vāofi mo e ngaahi Potungāue’, ngaahi lao’ mo e Falealea’
	Lahi ‘o e fakataha fakamāhina CDCC	12	n/a	Fakataha CDCC’s ‘e 12 na‘e fakahoko’

Hokohoko atu hono siofi mo hono muimui'i e ngaahi ngāue fakalalakaka' o fakatatau ki he Patiseti ki he langa fakalalakaka'	Lahi 'o e ngaahi fakataha Fakakuata 'a e kōmiti ki he ngaahi Polōseki Faka-Sekitoa'	10	n/a	n/a
	Lahi 'o e Fakataha 'o laka hake he tu'o taha mo e hoa fengāue'aki ki he tokoni fakapa'anga pe toe tokolahi ange ki he ta'u .	8	n/a	n/a
	'Oua na'a toe si'i hifo he taha (1) 'a e fakataha mo e ngaahi kautaha tokoni' 'I he ta'u .	1	n/a	Kakato
	'Oua toe si'i hifo he kupu fengāue'aki ki he ngaahi Polōseki 'e 5 pea mo e ongo kupu fengāue'aki ki he kumi 'o e tokoni 'e 2 ki he māhina	180	Kakato	'Oku kei fakahoko mai pe ki Tonga ni e ngaahi tokoni mei he ngaahi fonua tu'apule'anga'.
	Hokohoko atu e fakataha angamaheni mo e CSU EU, Feliuliuaki e 'ea PMUs ke fakasi'isi'i e ngaahi tomui he fua fatongia'	20	n/a	Kakato
	Lipooti fakamāhina 'i he ngaahi fakataha faka'ekonōmika mo e tu'unga fakasōsiale ki he fakaakeake'	12	n/a	Kau 'i he ngaahi fakataha NERC fakafofonga'i 'a e Fale Pa'anga pea kau atu ki he lipooti ki he fakalalakaka 'o e NERC pea mo e ngaahi fakamatala fakapa'anga fakakakato mai mei he Tafa'aki ki hono Pule'i Pa'anga' pea 'oku tonu mo kakato
	Fakataha fakakuata fakavahe Lalahi ki he 'otu motu Pasifiki'	10	n/a	Kau atu ki he ngaahi fakataha fakalalakaka fakavahefonua ki he Pasifiki'
Taumu'a ngāue 2- Toe lelei ange 'a e Polokalama pule'i ki he ngaahi fakamatala 'oku lelei ange ke fa'u, fakamahu'inga'i, fakangofua mo tokanga'i e ngaahi Tokoni' (Polōseki).				
Fokotu'u 'o e ngaahi founa tokanga'i 'o e fakamatala ki he	Ngaahi founa ngāue tu'upau (toe vakai'i hili ha māhina 'e 1)	3	Ngaahi founa ngāue tu'upau 'e 3 (SOPs) ke fokotu'u.	Fiema'u ke fa'u mo fakakakato e ngaahi founa ngāue tu'upau.

ngaahi tokoni (AIMS)				
Fa'u mo Fakahoko 'o e Sisitemi ki he ngaahi fakamatala ki hono tokanga'i 'o e ngaahi ma'u'anga tokoni (AIMS)	Ngaahi founga ngāue tu'upau ke fakahoko' (fiema'u ke toe vakai'i hili ha māhina 'e 1)	3	Ngaahi founga ngāue tu'upau 'e 3 (SOPs) ke fokotu'u mo fakahoko.	Fiema'u ke fa'u mo fakakakato e ngaahi founga ngāue tu'upau ke muimui ki ai.
	Fokotu'u 'o e Sisitemi fakamatala ki hono tokanga'i 'o e fakamatala tokoni' ke muimui'i ma'u pē mo fakahū ki he sisitemi e ngaahi ma'u'anga fakamatala' mo 'ene feliuliuaki (fiema'u =12)	2	'Oku mau taumu'a ke fakahoko 'e he mōtolo IFMIS 'a e ngāue, ka 'oku kei fokotu'u pe 'a e fakamatala 'o hangē ko ia 'oku 'ikai fenāpasi mo e fiema'u 'o e taumu'a 'a e Sisitemi fakamatala ki hono tokanga'i 'o e fakamatala tokoni 'oku fakahū ma'u pē	'Oku kei fakahoko 'a e ngāue ki hono fakakakato e Polōseki ko eni' ki hono fakahū 'a e ngaahi faile 'o e kau Tokoni'.
	Lipooti fakamāhina ki he Pule 'o e Potungāue' mo e Minisitā' (Fiema'u =12, ki he faka'osinga 'o e māhina)	2	n/a	n/a
	Toe vakai'i 'o e Lipooti fakamatala Patiseti ki he faka'osinga 'o e Ta'u ' (fiema'u =1)	Konga pe 'o e ngāue' kuo kakato.	Kei fakatatali ke fakakakato e lipooti patiseti' 'i he faka'osinga 'o e ta'u '	n/a
	Lipooti Fakata'u (Ta'u Faka-pa'anga) Fiema'u =1	1	na'e fakahū atu e Lipooti 'o e 17/18.	n/a
Fakalakalaka'i e taukei ngāue ke fakapolofesinale.	Fakataha faka-uike 'o e kau taki 'o e ngaahi tafa'aki' (Fiema'u =52)	80%	n/a	Kau 'i he ngaahi fakataha 'a e taki ngaahi Va'a '
	Fakataha faka-uike 'a e tafa'aki (Fiema'u =52)	60%	Pēseti 'e 30 'o e ngaahi fakataha na'e 'ikai ke fakahoko.	Fiema'u ke fakahoko 'a e ngaahi fakataha 'a e Va'a

Fakatonutonu kapau 'oku fiema'u ha lilu ki he Palani Fakata'u	1	n/a	Fakahū 'a e ngaahi fakalelei ki he Palani Fakata'u
Fakatonutonu 'a e Palani Fakafo'ituitui' (Fiema'u =1)	1	Ko e ngaahi ngāue makehe fiema'u 'e he tangata'eiki Minisitā' ke muimui'i mo fakahoko foki.	Fiema'u ki he Palani fakafo'ituitui'
Fakalelei'i 'a e tohi fakamatala ngāue (fiema'u =1)	1	To nounou faka-kau ngāue	Na'e fa'u e lakanga fo'ou ki he 'Ekonōmika ma'olunga 'o fokotu'u 'i he ngaahi lakanga fu'u fiema'u .
Vakai'i Faka kuata 'a e fakahoko fatongia 'a e kau ngāue'	2	n/a	Kakato
Vakai'i fakata'u e Fa'unga 'o e Va'a'	1	Tōnounou faka-kau ngāue	Ke tanaki 'a e ongo Lakanga ko e 'ōfisa 'Ekonōmika Ma'olunga ki he fakalalakaka'i e tafa'aki'
Ko ha ngaahi founa faka'ai'ai e kau ngāue faka-kuata.	4	Kakato	Na'e lava eni 'i he founa fakafeohi ke langa hake ai e laumālie 'o e ngāue fakataha'.

4. PULE'I 'O E FAKAMATALA PA'ANGA'

4.1 Fakamatala Fatongia

Ko e tefito'i fatongia 'o e Potungāue' ko hono fa'u e Ngaahi Fa'unga Fakapa'anga ke muimui ki ai e toenga e Ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga. Ko ia ai, 'oku kau e Līpooti Fakata'u ' he ngaahi Līpooti kuopau ke faka-kakato 'o fakatatau ki he tu'utu'uni ngāue 'oku hā 'i he Konga IV 'o e Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga 2002 pea mo e Tu'unga Fakavaha'a Pule'anga 'o e faka-tauhi Tohi' Ki he Sekitoa Fakavaha'a Pule'anga'. Tānaki atu ki ai', fakatatau ki he konga 33 'o e Lao ki he Pule'i 'o e 'Ātita 'a e Pule'anga'; 'oku tui ai e Potungāue 'Ātita' ke teuteu 'e he Potungāue kotoa 'o e Pule'anga 'a e Fakamatala Pa'anga Fakata'u 'o fakakau 'i he Līpooti Fakata'u takitaha.

Fakatatau ki he taumu'a 'o e Fakamatala Pa'anga 'a e Potungāue', ko e Pule Ngāue', kau Tokoni Pule Ngāue' mo e kau Ngāue tefito ki he ngaahi ngāue fakapa'anga 'oku nau tokangaekina 'i he'enau fengāue'aki 'i hono teuteu e patiseti', ngaahi fakafuofua fakamāhina', mo e fakamatala pa'anga'.

Ko e ngaahi fakamatala pa'anga' mo hono fakaikiiki 'oku fakahā 'i he Fakamatala Fakata'u ko 'eni', 'oku hā ia 'i he Fakamatala Pa'anga 'a e Pule'anga 'a ia kuo 'osi 'Ātita'i ki he ta'u fakapa'anga 2018–2019.

POTUNGĀUE PA'ANGA

Fakamatala ki he Pa'anga Ma'u mai mo e Totongi Atu
Ki he Ta'u 'oku ngata ki he 'aho 30 'o Sune, 2019.

4.2 Fakamatala ki he Pa'anga Hū mai mo e Pa'anga Hū Atu

	2019 (TOP)	2018 (TOP)
PA'ANGA HUMAI		
<i>MOF Pa'anga ma'u mai</i>	28,100,704	27,320,570
<i>Pa'anga tokoni ki he Patiseti</i>	34,906,637	14,368,625
<i>Ngaahi Pa'anga Ngāue Fakalakalaka hū mai</i>	72,026,347	38,779,985
FAKAKĀTOAE PA'ANGA HUMAI	135,033,688	80,469,180
FAKAMOLE ANGAMAHENI		
<i>Kau Ngāue Tu'uma'u</i>	5,219,933	5,042,136
<i>Kau Ngāue Lau'aho</i>	180,897	65,631
<i>Fefononga'aki mo e Fetu'utaki</i>	465,611	446,749
<i>Tauhi mo e Fakalele Ngāue</i>	248,084	238,202
<i>Totongi Koloa mo e Ngāue</i>	4,310,365	2,777,593
<i>Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi</i>	18,310,379	16,503,280
<i>Fakamole ki he Tute 'o e Ngaahi polōseki Fakalakalaka</i>	1,269,723	2,940,815
<i>Ngaahi Nō Fakapule'anga</i>	36,583,465	27,788,410
<i>Pa'anga Talifaki</i>	-	-
<i>Penisoni mo e Ngaahi Me'a'ofa</i>	4,350,619	4,700,144
<i>Totongi 'Inasi</i>	-	269,092
<i>Ngaahi Koloa</i>	1,389,584	791,116
FAKAKĀTOAE NGA AHI PA'ANGA TOTONGI ATU ANGAMAHENI	72,328,660	61,563,167
NGAAHI PA'ANGA NGĀUE FAKALAKALAKA HU ATU		
<i>Kau Ngāue Tu'uma'u</i>	157,814	
<i>Fefononga'aki mo e Fetu'utaki</i>	54,293	18,148
<i>Tauhi mo e Fakalele Ngāue</i>	1,501,424	1,187
<i>Fakatau Koloa mo e Ngāue</i>	2,284,247	168,762
<i>Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi</i>	3,309,906	
<i>Totongi 'Inasi</i>	1,000,000	
<i>Ngaahi Koloa</i>	1,567,268	49,306
FAKAKĀTOAKI HE NGA AHI PA'ANGA HŪ ATU FAKALAKALAKA	9,874,952	237,403
FAKAKĀTOA 'A E NGA AHI PA'ANGA HŪ ATU	82,203,612	61,800,570
<i>Fakakātoa 'a e Hulu/ (Fe'amokaki) mo e Pa'anga Tokoni ki he Patiseti</i>	\$52,830,076	\$18,668,610

POTUNGĀUE PA'ANGA

Fakamatala Fakama'opo'opo 'o e Fakahoa 'o e 'Esitimeti Fakaangaanga mo e Pa'anga
Mo'oni

Ki he Ta'u 'oku ngata ki he 'aho 30 'o Sune, 2019

4.3 Fakamatala 'o e Fakahoa 'a e 'Esitimeti Fakaangaanga mo e Pa'anga kuo 'osi HŪ Atu

	<u>'Esitimeti Fakaangaanga</u>	<u>Pa'anga HŪ atu Totonu</u>
<i>Ngaahi Pa'anga Hu Atu Angamaheni</i>		
<i>Kau Ngāue Tu'uma'u</i>	8,110,500	5,219,933
<i>Kau Ngāue Lau'aho</i>	172,000	180,897
<i>Fefononga'aki mo e Fetu'utaki</i>	568,700	465,611
<i>Tauhi mo e Fakalele Ngāue</i>	395,800	248,084
<i>Totongi Koloa mo e Ngāue</i>	3,459,700	4,310,365
<i>Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi</i>	39,019,000	18,310,379
<i>Fakamole ki he Tute 'o e Ngaahi polōseki</i>	3,042,900	1,269,723
<i>Fakalalakaka</i>		
<i>Ngaahi Nō Fakapule'anga</i>	42,075,200	36,583,465
<i>Pa'anga Talifaki</i>	1,000,000	-
<i>Penisoni mo e Ngaahi Me'a'ofa</i>	5,500,000	4,350,619
<i>Totongi 'Inasi</i>	400,000	-
<i>Ngaahi Koloa</i>	1,302,100	1,389,584
<i>FAKAKĀTOA 'O E NGA AHI PA'ANGA HU ATU ANGAMA HENI</i>	<i>\$105,045,900</i>	<i>\$72,328,660</i>
<i>NGAAHI PA'ANGA NGĀUE FAKALAKALAKA HU ATU</i>		
<i>Kau Ngāue Tu'uma'u</i>		157,814
<i>Fefononga'aki mo e Fetu'utaki</i>	19,200	54,293
<i>Tauhi mo e Fakalele Ngāue</i>	1,371,000	1,501,424
<i>Totongi Koloa mo e Ngāue</i>	5,718,700	2,284,247
<i>Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi</i>	2,460,900	3,309,906
<i>Totongi 'Inasi</i>	1,100	
<i>Ngaahi Koloa</i>	63,265,100	1,567,268
<i>FKAKATO A NGA AHI PA'ANGA FAKALAKALAKA HU ATU</i>	<i>\$72,836,000</i>	<i>\$9,874,952</i>
<i>FAKAKĀTOA E NGA AHI PA'ANGA HU ATU</i>	<i><u>\$177,881,900</u></i>	<i><u>\$82,203,612</u></i>

POTUNGAUA PA'ANGA

Ko e Ngaahi Fakamatala ki he Fakamatala Pa'anga
Ki he Ta'u 'o Ngata mei he 'aho 30 'o Sune, 2019

4.4 Nouti ki he Fakamatala Pa'anga

4.4.1 Ngaahi Tu'utu'uni Ngāue Fakatautohi

1. Makatu'unga 'o e Teuteu e Fakamatala Pa'anga

Na'e teuteu 'i 'a e ngaahi fakamatala fakapa'anga 'o fakatatau ki he founa Fakatauhitohi Fakamāmani Lahi ma'ae Pule'anga 'i he makatu'unga Fakapa'anga 'o e tauhitohi'. Na'e ngāue'aki 'a e ngaahi tu'utu'uni ngāue fakatauhitohi lolotonga e ta'u fakapa'anga. 'Oku 'uhinga eni, ko e ngaahi tefito 'i tu'utu'uni ki he ngāue fakatauhitohi fakalukufua', ko e ngaahi fehū'aki fakapa'anga 'oku toki lau pe 'i he taimi 'oku ma'u mai ai pē totongi atu ai 'a e pa'anga', tuku kehe ka toki fakahaa 'i atu 'i he ngaahi nouti' ki ha ngaahi makatu'unga faka-tauhitohi, hangē ko e ngaahi koloa ne ma'u 'i he ngaahi ta'u kuohili.

2. Potungāue 'oku 'a'ana e Fakamatala Pa'anga

Ko e Ngaahi Fakamatala Pa'anga' ni 'oku teuteu 'i ia 'i he Potungāue Pa'anga' ki he kotoa e ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga'. Ko e Fakamatala pa'anga ia ki he fakapa'anga fakapatonu mei he Lao kuo tali mei he Falealea 'i he kamata'anga 'o e ta'u fakapa'anga ki he ngaahi tānaki mai' mo e pa'anga totongi atu'.

Ko e fakamatala Pa'anga ko eni' na'e fa'u ia 'e he Tokoni Pule Ngāue ki he Va'a Fakahoko Ngāue' mo 'ene kau Ngāue 'o Līpooti 'a e Fakamatala Pa'anga Fakapatonu pe ki he Potungāue Pa'anga 'o taumu'a ki he Fakamatala Fakata'u 2018-19.

3. Pa'anga 'oku fai 'aki 'a e fakamatala'

Ko e Fakamatala Pa'anga' ni 'oku fakahoko 'i he Pa'anga Tonga.

4.4.2 Patiseti 'o e Ngaahi Pa'anga kuo Fakahū atu ki he Ngaahi Ngāue 'a e Pule'anga.

Ko e Patiseti ma'ae Potungāue Pa'anga' 'oku pule' i ia 'o fou 'i he 'akauni fakatahataha 'oku 'i he mafai 'o e Potungāue' e ki he ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga'. Ko e ngaahi pa'anga 'oku vahea ki he Potungāue' 'oku fakafou ia 'o fakataumu'a ki he ngaahi Ngāue 'a e Ngaahi Va'a', ngaahi ngāue makehe fakalukufua 'a e Pule'anga' mo e ngaahi totongi nō'. Ko e ngaahi ngāue ko eni 'oku tokanga' i 'e he Va'a Ngāue 'a e Potungāue'.

POTUNGAUA PA'ANGA

Ko e Ngaahi Fakamatala ki he Fakamatala Pa'anga
Ki he Ta'u 'o Ngata mei he 'aho 30 'o Sune, 2019

4.4.3 Pa'anga Tokoni ki he Patiseti

Pa'anga Tokoni ki he Patiseti ki he ta'u fakapa'anga 2017/18

Polokalama Tokoni	Pa'anga hū mai
'Aositelēlia (DFAT)	\$6,746,500
Nu'usila (MFAT)	\$2,916,980
'Iunioni 'a 'Iulope (EU)	\$4,705,144
Fakakātoa e Pa'anga Tokoni	\$14,368,625

Pa'anga Tokoni ki he Patiseti ki he ta'u fakapa'anga 2018/19

Polokalama Tokoni	Pa'anga hū mai
'Aositelēlia (DFAT)	\$6,325,111
Nu'usila (MFAT)	-
Pangikē 'a Māmani	\$12,566,358
Pangikē fakalalakalaka 'a 'Ēsia (ADB)	\$11,436,414
'Iunioni 'a 'Iulope (EU)	\$4,578,755
Fakakātoa e Pa'anga Tokoni	\$34,906,637

POTUNGAUA PA'ANGA

Ko e Ngaahi Nouti ki he Fakamatala Pa'anga
Ki he Ta'u 'o Ngata mei he 'aho 30 'o Sune, 2019

4.4.4 Fakamatala Fakafehoanaki 'o e Mahu'inga Patiseti mo e Mahu'inga

Totonu

Patiseti (\$)	2018/2019 Patiseti	Pēseti 2018/2019 Patiseti	Fakamole mahu'inga totonu	Pēseti (%) ki he Fakamole mahu'inga totonu	Pēseti (%) 'o e Ola e Mahu'inga totonu ki he Patiseti
Totongi atu Angamaheni	\$105,045,900	59%	\$72,328,660	88%	69%
Kau Ngāue Tu'uma'u	8,110,500	8%	5,219,933	7.2%	64%
Kau Ngāue Lau'aho	172,000	0.2%	180,897	0.3%	105%
Fefononga'aki mo e Fetu'utaki	568,700	0.5%	465,611	0.6%	82%
Tauhi mo e fakalelei Ngāue	395,800	0.4%	248,084	0.3%	62%
Fakatau Koloa mo e ngaahi Ngāue	3,459,700	3.4%	4,310,365	6%	125%
Me'a'ofa fakangāue mo e 'Inasi	39,019,000	37%	18,310,379	25%	47%
Fakamole ki he tute 'o e ngaahi polōseki fakalalakaka	3,042,900	2.9%	1,269,723	1.8%	42%
Ngaahi Totongi Nō	42,075,200	40%	36,583,465	51%	87%
Pa'anga Talifaki	1,000,000	1%	-	-	-
Penisoni mo e Ngaahi me'a'ofa	5,500,000	5%	4,350,619	6%	79%
Totongi 'Inasi	400,000	0.4%			
Ngaahi Koloa	1,302,100	1.2%	1,389,584	1.9%	107%
Ngaahi Totongi atu Ngāue langa fakalalakaka	\$72,836,000	41%	\$9,874,952	12% (14%)	
Kau Ngāue Tu'uma'u	-	-	157,814	1.6%	-
Fefononga'aki mo e Fetu'utaki	19,200	0.03%	54,293	0.6%	283%
Tauhi mo e fakalelei Ngāue	1,371,000	1.9%	1,501,424	15%	110%
Fakatau Koloa mo e Ngaahi Ngāue	5,718,700	7.9%	2,284,248	23%	40%
Me'a'ofa Fakangāue mo e 'Inasi	2,460,900	3.4%	3,309,906	33.5%	134%
Totongi 'Inasi	1,100	0.002%	-	-	-
Ngaahi Koloa	63,265,100	86.9%	1,567,268	15.9%	2%

POTUNGAUE PA'ANGA

Ko e Ngaahi Nouti ki he Fakamatala Pa'anga
Ki he Ta'u 'o Ngata mei he 'aho 30 'o Sune, 2019

4.4.5 Ngaahi Koloa Naunau, Mīsini mo e Me'angāue

Ko e Ngaahi fakafe'ātungia hono Lēkooti e Ngaahi Koloa 'a e Potungāue;

- Ko e mahu'inga 'o e ngaahi Koloa motu'a' na'e fakafuofua'i pe.
- 'Oku 'ikai ke 'i ai ha lao ke fakamavahevahe'i hono lēkooti e kehekehe e ngaahi koloa na'e totongi atu 'e he Pule'anga', totongi atu mei he ngaahi tokoni fakalalakaka' pea mo e ngaahi me'a'ofa fakapa'anga pe koloa mei he ngaahi fonua tokoni ki he langa fakalalakaka'.
- 'Oku 'ikai fakakau heni 'a e ngaahi 'uhila hala Pule'anga' he 'oku 'ikai ke lava 'o fakamahu'inga'i.

Fa'ahinga 'o e Koloa	2017/2018 Mahu'inga	2018/2019 Mahu'inga	Nouti
Naunau Fale mo e Langa	\$29,892,022	\$29,932,034	Na'e tupu hake e mahu'inga e Fale 'aki e Pa'anga 'e \$40,012. Ko e tupu hake e mahu'inga 'ni 'uhinga ko e ngaahi fakalelei ki he ngaahi 'Ōfisi e ngaahi va'a ki he 'otu motu' (Vava'u, Ha'apai & Eua).
Saliote Mīsini	\$664,243	\$1,619,683	Na'e tupu 'aki e pēseti 'e 44 e ngaahi saliote mīsini ne fakatau he ta'u fakapa'anga ko eni' 'o fakataumu'a ki he ngaahi polōseki mo e ngaahi Potungāue e Pule'anga' 'a ia ne totongi mei he Pa'anga totongi ki he ngaahi ngāue makehe 'a e Pule'anga (GGF)
Ngaahi Komipiuta	\$704,713	\$906,703	Na'e toe lahi ange e ngaahi totongi atu ki he ngaahi koloa' ni tupunga mei he tokolahi ange e kau ngāue pea kuopau ke toe fakatau e ngaahi koloa, me'a ngāue pea pehēe ki he ngaahi naunau faka'ōfisi 'a ia 'oku anga pehē' ni hono vahevahe e ngaahi tupu hake he ngaahi totongi atu'. (Komipiuta – tupu 'aki e pēseti 29, Ngaahi me'angāue faka'ōfisi – tupu 'aki e peseta 'e 141, Naunau faka'ōfisi – tupu 'aki e pēseti 'e 198%.
Ngaahi me'angāue faka'ōfisi	\$42,517	\$102,517	
Ngaahi naunau faka'ōfisi	\$482,500	\$1,437,940	
Fakakātoa	\$31,785,995	\$33,998,877	Tupu 'aki e peseta 'e 4

5. FAKAMĀ'OPO'OPO

Ko e Fakamatala Fakata'u ko eni' na'e muimui ofi 'i he ngaahi fakahinohino mei he 'Ōfisi 'o e Komisoni Ngāue Faka-Pule'anga ki he fokotu'u tu'u 'o e Fakamatala Fakata'u'.

Na'e faka-kakato lelei 'e he Potungāue' 'a hono ngaahi fakahoko fatongia' ki he kotoa e ngaahi Potungāue 'a e Pule'anga' mo e ngaahi Va'a fengāue'aki 'ki he ta'u fakapa'anga' ni, neongo na'e lahi hono ngaahi fakafe'ātungia 'i he halafononga'. Ko e ngaahi Ola ne taumu'a ki ai' ne faka-kakato lelei mo hokohoko lelei e ngaahi fakalelei ki he ngaahi polokalama ngāue 'a e Potungāue'. Ko e ngaahi polokalama ko eni' 'oku lele lelei pe 'o hoko atu ki he ta'u fakapa'anga hoko' 'o kau ai e ngaahi fakalelei ko 'eni':

- Fakalalakaka'i e founa Pule', tokanga'i e ngaahi ngāue' mo hono fakalelei'i pea pehēe ki he fetu'utaki';
- Fokotu'u mo fakahoko e Sisitemi Pule'i 'o e Ngaahi Fakamatala Fakapa'anga (IFMIS);
- Fakalalakaka'i mo hono toe fakamālohi'i e ngaahi ngāue ke muimui 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'uni Ngāue';
- Fakalalakaka'i e Palani Ngāue', Patiseti', 'Analaiso e 'Ekonōmika' mo hono ngaahi fakafuofua ki he Tu'u faka'ekonōmika e fonua ki he kaha'u';
- Fakalalakaka'i e ngaahi founa ngāue ki hono fakahū mai e kau ngāue ki he ngaahi lakanga 'atā'.

'Oku kei tukupā ai pe e Potungāue' ke fakapapau'i 'oku malava 'o fakahoko lelei 'ene ngaahi taumu'a ngāue' pea ke hokohoko lelei atu 'ene ngāue fakasevāniti ki he Pule'anga' mo hono kakai'.